

การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์
**BUDDHISM LEARNING MANAGEMENT OF TEACHERS BY
VI SĀRĀṆĪYADHAMMA IN PHRAPARIYATTI-DHAMMA
SCHOOL (GENERAL EDUCATION)
IN KALASIN PROVINCE**

พระปลัดวรรณนา ญาณวโร (สุวรรณเพ็ง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

พระปลัดวรรณ ญาณวโร (สุวรรณเพ็ง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

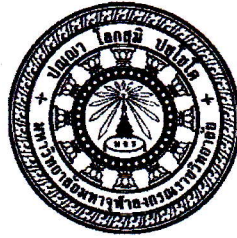
**Buddhism Learning Management of Teachers by
VI Sārāṇīyadhamma in Phrapariyatti-Dhamma
School (General Education) in Kalasin Province**

Phrapalad Wanthana Ñāṇavaro (Suwannapeng)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Teaching Social Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธ ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(รศ.ดร.สมชัย ศรีนोक)

ประธานกรรมการ

(ดร.ทวีศิลป์ สารแสน)

กรรมการ

(ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์)

กรรมการ

(ผศ.ดร.วิทยา ทองดี)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร.วิทยา ทองดี

กรรมการ

ผู้วิจัย

(พระปลัดวรธนา ญาณวโร)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของครูผู้สอนโดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์
- ผู้วิจัย** : พระปลัดวรธนา ญาณวโร (สุวรรณเพ็ง)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ผศ. ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์, ศษ.บ. (ประถมศึกษา), ค.ม. (การประถมศึกษา), Ed.D. (Research study)
 - : ผศ. ดร.วิทยา ทองดี, ป.ธ. ๓, พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา), ศษ.บ. (ประถมศึกษา), ศษ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา), Ph.D. (Social Science)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ (๒) เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามสถานภาพตำแหน่งและประสบการณ์ (๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ใช้ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนใช้การทดสอบด้วยค่าที (t-test independent) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) แตกต่างอย่างมีนัย

ผลการศึกษาพบว่า

การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ด้านทฤษฎีสามัญญตา การมีความคิดเห็นร่วมกันเป็นหลักสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ ด้านเมตตาวัจจกรรม การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม ด้านเมตตากายกรรม ทำสิ่งใดด้วยความปรารถนาดี และด้านสาธารณโภคี การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง ด้านศีลสามัญญตา ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้อง

ตามระเบียบวินัย และด้านเมตตามโนกรรม การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี ตามลำดับ

การจัดการเรียนรู้อริยธรรมของครูผู้สอน ใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์จำแนกตาม ตำแหน่งและประสบการณ์ พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนในเขตพื้นที่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ควรส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดีในสถานศึกษาโดยเฉพาะ การเคารพซึ่งกันและกัน ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน ความสามัคคี ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สร้างขวัญและกำลังใจ การแสดงออกถึงความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อหน้าที่ช่วยเหลือผู้ร่วมงานด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ในการทำงานร่วมกันในสถานศึกษา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงและพัฒนาการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

Thesis Title : Buddhism Learning Management of Teachers by VI Sārāṇīyadhamma in Phrapariyatti-Dhamma School (General Education) in Kalasin Province

Researcher : Phrapalad Wanthana Nāṇavaro (Suwannapeng)

Degree : Master of Arts (Teaching Social Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Rachanee Jaroungsirawat,
B.Ed. (Elementary Education), M.Ed. (Elementary Education), Ed.D. (research study)

: Asst. Prof. Dr. Vitthaya Thongdee, Pali III,
B.A. (Social Studied Teaching), B.Ed. (Primary Education), M.Ed. (Educational Technology),
Ph.D. (Social Science)

Date of Graduation : February 25, 2019

Abstract

The aims of this research were: to study the conditions of learning management in the subject ‘Buddhism’ of the teachers by using VI Sārāṇīyadhamma (virtues for fraternal living) of Phrapariyatti-dhamma schools (general education) in Kalasin province; 2) to compare the learning management as mentioned based on the status, positions and experiences of the samples; 3) to study the suggestions to develop the above mentioned learning management. The samples of this research included the administrators and teachers and the statistics used were: Frequency, Mean, Standard Deviation, t-test (Independent) and f-test.

The research results were as follows:

The statistic score of the conditions of learning management in the subject ‘Buddhism’ of the teachers by using VI Sārāṇīyadhamma (virtues for fraternal living) of Phrapariyatti-dhamma schools (general education) in Kalasin province in overall was at a high level. The scores of all studied aspects were the same; the highest score can be seen in the aspect of Ditt̐hisāmaññatā (to be endowed with right views along with one’s fellows, openly and in private), to have the mutual opinion as the important

principle to liberation, followed by Mettāvacīkamma (to be amiable in word), Mettākāyakamma (to be amiable in deed), Sādhāraṇabhogitā (to share any lawful gains with virtuous fellows), Sīlasāmaññatā (to keep without blemish the rules of conduct along with one's fellows, openly and in private) and Mettāmanokamma (to be amiable in thought, openly and in private) respectively. The comparative statistic scores of the learning management in the research are were indifferent in both overall and each aspect perspectives.

The suggestions to develop the learning management in the studied schools are that the schools should promote good culture in schools, especially respect for each other, kindness, generosity, unity, good behavior, goodness, mutual discipline, acceptance to the opinions of others, morale and encouragement, expression of honesty, honesty to the duty, helping colleagues willingly, polite behavior, respect in working together in educational institutions; this will bring benefits in improving and developing the work of school administrators and teachers to be more effective.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออนุโมทนาบุญขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก ประธานกรรมการและขออนุโมทนาบุญขอบคุณ ดร.ทวีศิลป์ สารแสน ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกและขออนุโมทนาบุญขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และ เจริญพรอนุโมทนาบุญขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา และตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพื่อให้เนื้อหาของการวิจัยนี้ชัดเจนสมบูรณ์ มาก ที่ได้อนุเคราะห์ชี้แนะแก้ไขเนื้อหาที่บกพร่องให้สมบูรณ์ถูกต้อง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและเจริญพรขอบคุณคณะผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาช่วยตรวจแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยพระเดชพระคุณ พระครูสุธีศัมภีรญาณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., พระครูศรีธรรมโกศล, ดร., รองศาสตราจารย์ ดร. กนกอร สมปราษฎ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส และ ดร.สมปอง ขาสึงห์แก้ว ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจทานและแนะนำแก้ไขให้แบบสอบถามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณผู้บริหารสถานศึกษาและขออนุโมทนาบุญครูผู้สอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ที่ได้อนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามและข้อเสนอแนะเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยได้สำเร็จลุล่วงด้วยดี นอกจากนี้ ขอเจริญพรญาติโยมผู้ที่ให้ความอุปถัมภ์ได้มอบทุนการศึกษาส่วนหนึ่งในการศึกษาครั้งนี้ด้วย

ขออนุโมทนาขอบคุณผู้ผลิตเอกสารตำราและเจ้าของผลงานวิจัยที่ได้นำมาอ้างอิงประกอบวิทยานิพนธ์เล่มนี้ และขอขอบพระคุณ พระมหาพิสิฐ วิสิฐฐปญโญ ที่กรุณาตรวจรูปแบบรวมทั้งเจ้าหน้าที่ห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่อำนวยความสะดวกให้ศึกษาค้นคว้าและยืมเอกสารตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขอขอบคุณบิดามารดา ผู้ที่ได้เป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเป็นอย่างดี และสุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยากร และ ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาตลอด คุณค่าและประโยชน์ ไต่ ๆ อันพึงเกิดมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมอุทิศเป็นเครื่องสักการะบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย คุณบิดามารดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ปู่ย่าตายาย รวมทั้งได้ร่วมกันสรรค์สร้างงานวิจัยชิ้นนี้ให้แก่ผู้วิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปด้วย

พระปลัดวรรณนา ญาณวโร (สุวรรณเพ็ง)

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๕
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
๑.๗ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑	๑๐
๒.๒ สารการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	๖๐
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสสารนิยม ๖	๗๘
๒.๔ การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	๘๕
๒.๕ บริบทโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	๑๐๓
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐๘
๒.๗ กรอบแนวคิดของการวิจัย	๑๑๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๑๗
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๑๑๘

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๑๙
๓.๔ การสร้าง และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๒๐
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๒๑
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒๑
๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒๒
๓.๘ วิธีการวิจัยคุณภาพ	๑๒๓

บทที่ ๔ ผลการวิจัย ๑๒๕

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒๖
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามการจัดการเรียนรู้อาจารย์พระพุทธรูปของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ	๑๒๗
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้อาจารย์พระพุทธรูปของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	๑๒๘
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้อาจารย์พระพุทธรูปของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน โดยการทดสอบค่า t และค่า F วิเคราะห์เป็นรายด้านและโดยรวมทุกด้าน เมื่อพบความแตกต่างอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe's)	๑๓๕
๔.๕ แนวการจัดการเรียนรู้อาจารย์พระพุทธรูปของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด แบ่งออกเป็นรายด้าน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา	๑๓๙
๔.๖ ข้อเสนอแนะแบบสอบถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้อาจารย์พระพุทธรูปของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	๑๔๐
๔.๗ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๔๑

บทที่ ๕	สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	๑๔๒
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๑๔๓
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย	๑๔๕
๕.๓	ข้อเสนอแนะ	๑๕๒
บรรณานุกรม		๑๕๕
ภาคผนวก		๑๖๔
	ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย	๑๖๕
	ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๗๒
	ภาคผนวก ค ตัวอย่างแบบสอบถาม/แบบทดสอบ/แบบประเมิน	๑๘๔
	ภาคผนวก ง ผลการวิเคราะห์ค่า IOC หรือผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๙๕
	ภาคผนวก จ ค่าความเชื่อมั่นจากการทดลองเครื่องมือ (Try Out) และหนังสือ	๑๙๘
ประวัติผู้วิจัย		๒๐๑

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๒.๓ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๑๑๙
๔.๒ จำนวนร้อยละข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๒๗
๔.๓ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลัก สาราณียธรรม ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม	๑๒๘
๔.๔ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารครูผู้สอนที่มีต่อการจัด การเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเมตตากายกรรม	๑๒๙
๔.๕ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารครูผู้สอนที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเมตตาวจีกรรม	๑๓๐
๔.๖ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารครูผู้สอนที่มีต่อการจัด การเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเมตตา मनกรรม	๑๓๑
๔.๗ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารครูผู้สอนที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านสาธารณโภคี	๑๓๒
๔.๘ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารครูผู้สอนที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านศีลสามัญญตา	๑๓๓

- ๔.๙ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารครูผู้สอนที่มีต่อ
การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสภาราณียธรรม ๖
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์
ด้านทฤษฎีสามัญญตา ๑๓๔
- ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อ
การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสภาราณียธรรม ๖
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์
จำแนกตามตำแหน่ง ๑๓๕
- ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา
และครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้
หลักสภาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ๑๓๖
- ๔.๑๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา
และครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน
โดยใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ๑๓๘

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๒.๔.๕ ผังโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	๙๔
๒.๕.๑ ภาพแผนภูมิการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย	๑๐๗
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๑๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

งานวิจัยเล่มนี้ ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.ส. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกายสีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย
		ปาฏิกวรรค (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นวิชาว่าด้วยศีลธรรม เป็นกระบวนการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๗ ที่กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทยความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อศึกษาต่อเนื่องจากระบบการเรียนรู้พระพุทธศาสนาให้ผู้เรียนมีความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติตลอดถึงสนองนโยบายที่คณะรัฐบาลปัจจุบันได้รณรงค์ให้คนไทยได้ประพฤติปฏิบัติในค่านิยมหลักความเป็นไทย ๑๒ ประการพระสงฆ์จึงเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการจัดการเรียนรู้เรื่องศีลธรรมและคุณค่าของความเป็นไทย นั้นปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ส่งเสริมสนับสนุนพระสงฆ์เข้าไปช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา อบรมศีลธรรม จรรยา สอนธรรมศึกษา และร่วมพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธตามความประสงค์ของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนตามเวลาอันสมควร นักเรียนได้รับความรู้ตามหลักปรีชา แต่ยังขาดการปฏิบัติ และทักษะในการดำเนินชีวิตตามแนวทางวิถีพุทธ ซึ่งต้องเข้าสู่กระบวนการจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านพระพุทธศาสนา จึงจะได้รับผลครบตามหลักปรีชา ปฏิบัติ ปฏิเวธ^๑

การเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นการเรียนวิชาควบคู่กันไปกับอาชีพจัดเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกายและใจ การศึกษาเช่นนี้จะทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตรงตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ^๒ ที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้สอนจึงต้องมีหลักการศึกษาของ

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือปฏิบัติการโครงการนำร่องการปฏิรูปการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
ด้านการบริหารทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๗ - ๘.

^๒ พระราชบัญญัติ (ประยูร ธมฺมจิตโต), กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: กรม
วิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓), หน้า ๒ - ๓.

พระพุทธศาสนา ๓ ประการ คือ ๑.หลักปรีชา คือได้ศึกษาพุทธประวัติ พระธรรมวินัยของพระพุทธองค์มาอย่างลึกซึ้ง ๒.หลักปฏิบัติ สามารถนำมาปฏิบัติในชีวิตของตนเองได้ ๓.หลักปฏิเวธ เห็นผลของการปฏิบัตินั้นในขณะเดียวกันในการเผยแผ่หรือการสอนของพระพุทธองค์ ผู้สอนต้องยึดหลักของการสอน ๓ ประการ (KAP) คือ ๑.สอนให้ได้รับความรู้ (Knowledge) ๒.สอนให้ผู้เรียนศรัทธาใคร่ปฏิบัติงาน (Attitude) ๓.ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลจริงของการปฏิบัติธรรม (Process) เพราะฉะนั้นการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่ได้รับผลนั้นต้องมีทั้งภาคปรีชาและภาคปฏิบัติที่ผ่านมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดทำหลักสูตรวิชาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาและหนังสือสำหรับใช้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรชั้นบันได ครบทุกชั้นโดยเน้นให้ผู้สอนใช้กระบวนการสอน นอกจากนี้ได้สนับสนุนให้มีการดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธและฝึกอบรมพระสงฆ์เข้าไปเป็นพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียน จากการประเมินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพบว่า นักเรียนหลังจากได้เรียนธรรมะจากพระสอนศีลธรรมแล้วสามารถนำหลักธรรมคำสั่งสอนมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ตั้งใจฟังคุณครูสอนและมีความตั้งใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาทำให้เกิดความศรัทธาเริ่มสร้างสรรค์ทำให้เรื่องที่ดี ๆ อย่างคล่องแคล่วว่องไว

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ^๓ เป็นส่วนหนึ่งของระบบการจัดการศึกษาระดับพื้นฐาน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งของคณะสงฆ์ เป็นการจัดการศึกษาที่รัฐบาลกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญขึ้นเมื่อ วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๑๔ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๕ ประกาศคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๓ (ที่ใช้ในปัจจุบัน) ซึ่งมีมูลเหตุมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษาสำหรับนักเรียนวัด กล่าวคือ ภายหลังจากที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งคือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๒ และ พ.ศ. ๒๔๘๙ ตามลำดับได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงได้จัดแผนกมัธยมศึกษาขึ้นมา เรียกว่า มัธยมศึกษา กำหนดให้มีการเรียนบาลี นกธรรม ความรู้ชั้นมัธยม โดยรับผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัศึกษานี้ได้แพร่ขยายออกไปต่างจังหวัดหลายแห่ง มีพระภิกษุสามเณรเรียนมากขึ้น ทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษา จึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนแห่งนี้ใหม่ว่า โรงเรียนบาลีสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด โดยมติดังสมมติและ

^๓ สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ ๑๐, รายงาน จ.๑ ร.๑, ครั้งที่ ๑, (โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๐ จังหวัดกาฬสินธุ์ ๙ โรงเรียน, ๒๕๕๗), หน้า ๗ - ๘.

กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบกระทรวงให้โรงเรียนวิสามนัญศึกษาสำนักเรียนวัดนี้ เปิดทำการสอนสมทบในทวีปโยคชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ และมีมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมาและเมื่อสอบได้แล้วก็ยังจะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระภิกษุสามเณรนิยมเรียนกันมากแพร่หลายออกไปยังจังหวัดต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จนทำให้ทางการคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษาระบบและบาลีจะเสื่อมลงเพราะพระภิกษุสามเณรต่างมุ่งศึกษาทางโลกมากเกินไป เป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษาระบบและบาลีเสีย แต่ทางคณะสงฆ์ก็ยังพิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาทางโลกอยู่ ดังนั้น แม่กองธรรมสนามหลวง พระธรรมปัญญาบดี สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) จึงได้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นใหม่ มีวิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาทางโลก เรียกว่าบาลีศึกษา สามัญศึกษา และปริทัศน์ศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๗

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นพุทธวิธีในการจัดการความขัดแย้งในองค์กร^๔ ซึ่งหลักธรรมหนึ่งที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้ง ทำให้หมู่ชนเกิดความรักสามัคคีปรองดองกันเรียกว่า หลัก“สาราณียธรรม” (Tripitaka : Thai version/12/492/531-532) หมายถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึก ถึงกัน เมื่อพิจารณาความหมายตามศัพท์และความหมายของสาราณียธรรม หมายถึง ธรรมหรือหลักความดีงามที่ เมื่อบุคคลได้ปฏิบัติต่อกันและกันในสังคมแล้ว ย่อมทำให้เกิดความระลึกถึงหรือให้ความรู้สึกที่ดีต่อกันใน หมู่ชน ซึ่งนับว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยเป็นหลักคำชี้ให้สังคมเกิดความร่มเย็นสงบสุขและมีความรักใคร่ปรองดองสมานฉันท์ซึ่งนับว่าเป็นพุทธสันติวิธีที่ช่วยให้ความขัดแย้งลดระดับความรุนแรงลงและ ยังเป็นแนวทางป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งมนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Human being is social animal) มนุษย์มีการอาศัยอยู่ร่วมกัน อย่างเป็นหมวดหมู่มิได้ใช้ชีวิตอยู่เพียงคนเดียวตามลำพังแต่อย่างใด เนื่องจากมนุษย์ต้องทำกิจกรรม ร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและแต่ละชีวิตต่างก็ต้องการที่จะเสริมสร้าง ความสุข ความมั่นใจ และความปลอดภัยให้กับตนเองอยู่เสมอสังคมจึงเป็นแหล่งรวมศูนย์ทางความคิด ที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมา เพื่อแสวงหาคำตอบทุก ๆ อย่างให้กับตนเองสังคมในทุกระดับชั้นเป็นแหล่งรวม คนหลาย ๆคนเข้าด้วยกันซึ่งในจำนวนผู้คนเหล่านั้น แต่ละคนต่างก็มีชีวิต มีจิตวิญญาณ มีความรู้สึกนึก คิดและมีจุดหมายปลายทางที่แตกต่างกันออกไป

ทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสหลักธรรมอันจะ เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมเอาไว้ว่าประการด้วยกันซึ่งอยู่ในหมวด ธรรมที่เรียกว่า “สา

^๔ พระเทพเวที, คู่มือการศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๑).

ราณียธรรม ๖” ซึ่งมีความหมายว่าหลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน ซึ่งจะเป็น เครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วยหากสังคมใดต้องการที่จะเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้น ก็ควรที่จะต้องนำเอาหลักธรรมธรรมทั้ง ๖ ประการ ไปใช้อยู่ตลอดเวลา หลักสาราณียธรรม๖ เป็นหลักพื้นฐานของชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ไทยเป็นหลักเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีสัมมาทิฐิเพื่อศานติสุขของคนในสังคมจึงเป็นหลักธรรมที่ เหมาะสมอย่างยิ่งในการประยุกต์ใช้ในโรงเรียน เพราะเป็นแหล่งสำคัญในการหล่อหลอมความเป็น มนุษย์ให้แก่ นักเรียนทุกคน หากผู้บริหารประเทศ นักธุรกิจและนักการเมืองมีและใช้คุณธรรม จริยธรรมย่อมจะนำให้บ้านเมืองรุ่งเรืองและประชาชนสุขสันต์ผู้บริหารโรงเรียนควรนำมาประยุกต์ใช้ ในยุคสังคมปัจจุบันที่มีแต่ความขัดแย้ง เพื่อให้เกิดความสามัคคี และการสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับเพื่อน ร่วมงาน พรรดพวกเพื่อนฝูง สมาชิกในหมู่คณะ และพี่น้องในครอบครัว ไม่ว่าองค์กรใดก็ตาม การใช้ หลักธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี ๖ หรือที่เรียกว่า “สารณียธรรม ๖” (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี) มาเป็นหลักปฏิบัติ จะได้รับประโยชน์อย่างยิ่ง^๕

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยมีผู้บริหารเป็นพระภิกษุ ซึ่งเป็นผู้ที่ศึกษาหลักพุทธธรรมมาแล้วเป็นอย่างดี จึงสนใจศึกษาการจัดการเรียนรู้อาษาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนโดยใช้หลักสาราณียธรรม สู่การปฏิบัติสถานศึกษา ในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา ให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรมมีความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและการพัฒนาสู่คุณภาพระดับสากลในการบริหารสถานศึกษา และการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลเน้นการมีส่วนร่วม สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อาษาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อนำมาพัฒนาใช้ให้มีประสิทธิภาพ

^๕ อาภรณ์รัตน์ เลิศไพบรอต, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการสาธารณะตามหลักสาราณียธรรม จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๑.๒ คำถามวิจัย

๑.๒.๑ ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลัก สาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลัก สาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตาม สถานภาพตำแหน่งและประสบการณ์แตกต่างกันอย่างไร

๑.๒.๓ ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัด กาฬสินธุ์ได้อย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลัก สาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลัก สาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตาม สถานภาพตำแหน่งและประสบการณ์

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชา พระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชา พระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย ๑. ด้านเมตตากายกรรม การทำความดีต่อกัน ๒. ด้านเมตตา วจีกรรม การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม ๓. ด้านเมตตามโนกรรม การคิดดี ๔. ด้านสาธารณโภคีการรู้จัก แบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความยุติธรรม ๕. ด้านศีลสามัญญตา การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ

หรือ วินัยต่าง ๆอย่าง เดียวกัน ๖. ด้านทฤษฎีสัมพันธภาพ มีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกันคิดในสิ่งที่ตรงกัน รู้จัก ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอยู่เสมอ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย

๑) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ๒๗ รูป และครูผู้สอน จำนวน ๑๒๕ รูป/คน รวม ๑๕๒ รูป/คน จากของโรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์จำนวน ๑๐ แห่ง

๒) กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ๒๗ รูป และครูผู้สอน จำนวน ๙๕ รูป/คน รวมทั้งสิ้น ๑๒๒ รูป/คน จำนวน ๑๐ แห่ง โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Morgan^๖ จากนั้นก็จะสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

๑.๔.๓ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๕ รูป และครูผู้สอน จำนวน ๕ รูป/คน ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมทั้งสิ้น ๑๐ รูป/คน โดยเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามสถานภาพตำแหน่งและประสบการณ์

๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๓) ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๔) ขอบเขตด้านเวลา

ระยะดำเนินการวิจัยระหว่างเดือน สิงหาคม ๒๕๖๑ – มกราคม ๒๕๖๒

^๖ Krejcie, R.V.& Morgan, D.W., “Determining Sample Size for Research Activities”, *Educational and Psychological Measurement*, 30 (3), (1970): 707-710.

๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย

๑.๕.๑ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อสภาพการการจัดการเรียนรู้ งานวิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพ การจัดการเรียนรู้งานวิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกัน

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๖.๑ ได้ข้อมูลพื้นฐานและการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้ หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งจะเป็น ประโยชน์ต่อการนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การวางแผนของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ด้านการจัดการศึกษา และเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๖.๒ ได้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลัก สาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเฉพาะด้าน วิชาพระพุทธศาสนาอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาของเยาวชนไทยให้เป็นรากฐานใน การพัฒนาประเทศต่อไป

๑.๖.๓ ได้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อให้สถานศึกษาอื่น ๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๗ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๗.๑ การจัดการเรียนรู้ หมายถึง ระดับปฏิบัติงานใด ๆ ที่ผู้บริหารและสถานศึกษาของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ของจังหวัดกาฬสินธุ์ และครูผู้สอนในสถานศึกษา ร่วมกัน ดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบ ใช้ทรัพยากรและวิธีการอย่าง เหมาะสมโดยมีเป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกัน

๑.๗.๒ วิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของ ครูผู้สอน โดยใช้หลักธรรมสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัด

กาฬสินธุ์ ตามบทบาทหน้าที่และภารกิจเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษา ตามหลักสารานุกรมธรรม ๖ ประกอบด้วย ๑. ด้านเมตตากายกรรม ๒. ด้านเมตตาวจีกรรม ๓. ด้านเมตตาเมโนกรรม ๔. ด้านสาธารณโภคี ๕. ด้านศีลสามัญญตา ๖. ด้านทฎฐิสามัญญตา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๑) ด้านเมตตากายกรรม หมายถึง การปฏิบัติในการช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมงานด้วยความเต็มใจแสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน การให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นไม่รังแก ทำร้ายผู้อื่น ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) ด้านเมตตาวจีกรรม หมายถึง การปฏิบัติในการช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน พูดมีเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) ด้านเมตตาเมโนกรรม หมายถึง การปฏิบัติในการตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน เป็นการศึกษาต่อกัน คิดเชิงบวกไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท ถ้าทุกคนคิดคิดเชิงบวกแล้วปฏิบัติเหมือนกัน ความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในหมู่คณะและในสังคมก็จะอยู่ด้วยความสุข

๔) ด้านสาธารณโภคี หมายถึง การปฏิบัติในการที่ได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียวนำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กัน และกันตามโอกาสอันควรเพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

๕) ด้านศีลสามัญญตา หมายถึง การปฏิบัติในการที่ทุกคนที่อยู่ร่วมกันมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ ก็จะเป็นการสร้าง ความรักใคร่สามัคคี มีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

๖) ด้านทฎฐิสามัญญตา หมายถึง การปฏิบัติในการที่มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหาไม่เห็นแก่ตัวรู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์ สังคมให้เกิดความสงบสุข

๑.๗.๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ หมายถึง โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือที่ธรณีสงฆ์หรือที่ทางมูลนิธิทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้นักศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดกาฬสินธุ์จำนวน ๑๐ แห่ง

๑.๗.๔ ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการ ผู้รักษาราชการแทนในสถานศึกษา รองผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้รักษาราชการแทนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๗.๕ ครูผู้สอน หมายถึง ครูทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดกาฬสินธุ์

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าหนังสือเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางสำหรับ “ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” ผู้วิจัยได้นำเสนอ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเข้ามาประกอบการทำวิจัยเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นเที่ยงตรงตามระเบียบวิธีวิจัย ดังมีหัวข้อดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

๒.๒ สารระการการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมสาราณียธรรม ๖

๒.๔ การจัดการเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

๒.๕ บริบทโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช^๑ กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีระบบระเบียบ ครอบคลุมการดำเนินงานตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนรู้จนถึงการประเมินผล

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ^๒ ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง การเตรียมการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแนวทางใน

^๑ วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช, การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: สานต่อที่ท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เซ็นเตอร์ดีส์คัฟเวอร์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕๕.

^๒ ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ, ผู้เรียนเป็นสำคัญและการเขียนแผนจัดการเรียนรู้ของครูมืออาชีพ ตามหลักสูตรการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร: เอลโล่การพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๕๓.

การดำเนินการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาใดวิชาหนึ่งให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนด แผนการจัดการเรียนรู้มี ๒ ระดับ ได้แก่ ระดับหน่วยการเรียนรู้ (Unit Plan) และระดับบทเรียน (Lesson Plan)

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีตามยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ วงการการศึกษาในประเทศไทยจำเป็นต้องตอบสนองต่อความท้าทายที่ต้องเผชิญอยู่นี้ เราต้องการ รูปแบบการทำงานที่สามารถพัฒนา กรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อที่สามารถ จัดการศึกษาตอบสนองต่อความต้องการที่กำลัง เปลี่ยนแปลงของสังคมซึ่งเยาวชนไทยกำลังเผชิญอยู่ ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อ เตรียมความพร้อมให้นักเรียนมี ทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ ๒๑ ที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ ๒๐ และ ๑๙ โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ส่งผลให้มีการ เปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กในศตวรรษที่ ๒๑ นี้ มีความรู้ ความสามารถ และทักษะ จำเป็นวิจารณ์ พานิช (๒๕๕๕) ได้กล่าวว่า การศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ที่คนทุกคนต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้น อนุบาลไปจนถึงมหาวิทยาลัยและตลอด ชีวิตคือ 3R x 8C กล่าวคือ 3R ได้แก่ Reading (อ่านออก).

(W) Riting (เขียนได้) และ (A) Rithmetics (คิดเลขเป็น) และ 8C ได้แก่^๓

๑. Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการ แก้ปัญหา)

๒. Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม)

๓. Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่าง กระบวนทัศน์)

๔. Collaboration. Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงาน เป็นทีม และภาวะ ผู้นำ)

๕. Communications. Information. and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ)

๖. Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร)

๗. Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

^๓ บุปผา รักชานาม และ กมลรัตน์ นุ่นคง, “การศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ ปัญหาเป็นหลักกรณีศึกษา วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดตรัง”, รายงานการวิจัย, (ตรัง: สถาบันพระบรม ราชชนก สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๙).

๘. Compassion (มีคุณธรรม มีเมตตา กรุณา มีระเบียบวินัย ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญของทักษะขั้นต้นทั้งหมด และเป็นคุณลักษณะที่เด็กไทยจำเป็นต้องมี)

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวนักศึกษา เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยจะอ้างอิงรูปแบบ (Model) ที่พัฒนามาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ (Partnership For 21st Century Skills) ที่มีชื่อย่อว่า เครือข่าย P21 ซึ่งได้พัฒนารอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ ๒๑ โดยผสมผสานองค์ความรู้ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของนักศึกษาทั้งด้านการงานและการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องก้าวข้ามสาระวิชา ไปสู่การเรียนรู้ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑” (21st Century Skills) ซึ่งครูจะเป็นผู้สอนไม่ได้ แต่ต้องให้นักเรียนเป็น นักศึกษาผู้รู้ด้วยตนเอง โดยครูจะออกแบบการเรียนรู้ ฝึกฝนให้ตนเองเป็นโค้ช (Coach) และอำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้แบบ PBL (Problem-Based Learning) ของนักเรียน ซึ่งสิ่งที่เป็นตัวช่วยของครูในการ จัดการเรียนรู้คือ ชุมชนการเรียนรู้ครูเพื่อศิษย์ (Professional Learning Communities: PLC) เกิดจากการรวมตัวกันของครูเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานที่ของครูแต่ละคน

กรอบแนวคิดเชิงมนทัศน์สำหรับทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ เป็นที่ยอมรับในการสร้างทักษะการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ ๒๑ (Model of 21st Century Outcomes and Support Systems) ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง เนื่องด้วยเป็นกรอบแนวคิดที่เน้นผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียน (Student Outcomes) ทั้งในด้านความรู้สาระวิชาหลัก (Core Subjects) และทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ที่จะช่วยผู้เรียนได้เตรียมความพร้อมในหลากหลายด้าน รวมทั้งระบบ สนับสนุนการเรียนรู้ ได้แก่ มาตรฐานและการประเมิน หลักสูตรและการเรียนการสอน การพัฒนาครู สภาพแวดล้อมที่ เหมาะสมต่อการเรียนในศตวรรษที่ ๒๑ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องก้าวข้าม“สาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะ แห่งศตวรรษที่ ๒๑” (21st Century Skills) ซึ่งครูจะเป็นผู้สอนไม่ได้ แต่ต้องให้นักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูจะออกแบบการเรียนรู้ ฝึกฝนให้ตนเองเป็นโค้ช (Coach) และอำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้แบบ PBL (Problem-Based Learning) ของนักเรียน ซึ่งสิ่งที่เป็นตัวช่วยของครูในการจัดการเรียนรู้คือ ชุมชนการเรียนรู้ครู เพื่อศิษย์ (Professional Learning Communities : PLC) เกิดจากการรวมตัวกันของครูเพื่อแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การทำงานที่ของครูแต่ละคนนั่นเอง

มาตรฐานในศตวรรษที่ ๒๑ (21st Century Standards) เน้นทักษะความรู้และความเชี่ยวชาญที่ เกิดกับผู้เรียน สร้างความรู้ความเข้าใจในการเรียนในเชิงสหวิทยาการระหว่างวิชาหลักที่เป็นจุดเน้น มุ่งเน้นการสร้าง ความรู้และเข้าใจในเชิงลึกมากกว่าการสร้างความรู้แบบผิวเผิน ยกย่องความสามารถผู้เรียนด้วยการให้ข้อมูลที่เป็นจริงการใช้สื่อหรือเครื่องมือที่มีคุณภาพจากการเรียนรู้ในสถานศึกษา การทำงานและในการดำรงชีวิตประจำวัน ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมายและสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ใช้หลักการวัดประเมินผลที่มีคุณภาพระดับสูง การประเมินทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ (Assessment of 21st Century Skills) จุดเน้นการสร้างคุณสมบัติในการประเมินผลเชิงคุณภาพ โดยการใช้แบบทดสอบมาตรฐานสำหรับการทดสอบย่อยและทดสอบรวมสำหรับการ ประเมินผลในชั้นเรียน เน้นการนำประโยชน์ของผลสะท้อนจากการปฏิบัติของผู้เรียนมาปรับปรุงแก้ไขงาน ใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับการทดสอบวัดและประเมินผลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สร้างและพัฒนาระบบแฟ้มสะสมงาน (Portfolios) ของผู้เรียนให้เป็นมาตรฐานและมีคุณภาพ (Edwards, 1950) หลักสูตรและการสอนในศตวรรษที่ ๒๑ (21st Century Curriculum and Instruction) การสอนให้เกิดทักษะการเรียนในศตวรรษที่ ๒๑ มุ่งเน้นเชิงสหวิทยาการของวิชาแกนหลักสร้างโอกาสที่จะประยุกต์ทักษะเชิงบูรณาการข้ามสาระเนื้อหา และสร้างระบบการเรียนรู้ที่ เน้นสมรรถนะเป็นฐาน (Competency-based) สร้างนวัตกรรมและวิธีการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการที่มีเทคโนโลยีเป็น ตัวเกื้อหนุน การเรียนรู้แบบสืบค้น และวิธีการเรียนจากการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) เพื่อ การสร้างทักษะขั้นสูงทางการคิด

การพัฒนาทางวิชาชีพในศตวรรษที่ ๒๑ มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อการสร้างครูให้เป็นผู้ที่มีทักษะความรู้ ความสามารถในการเชิงบูรณาการ การใช้เครื่องมือและกำหนดยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติในชั้นเรียนและสร้างให้ครูมีความ สามารถในการวิเคราะห์และกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เหมาะสม สร้างความสมบูรณ์แบบในมิติของการสอนด้วย เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย สร้างให้ครูเป็นผู้มีทักษะความรู้ความสามารถในเชิงลึกเกี่ยวกับการแก้ปัญหา การคิด แบบวิจารณ์ญาณ และทักษะด้านอื่น ๆ ที่สำคัญต่อวิชาชีพ (Halpern, 1998) เป็นยุคแห่งการสร้างสมรรถนะทาง วิชาชีพให้เกิดขึ้นกับครูเพื่อเป็นตัวแบบ (Model) แห่งการเรียนรู้ของชั้นเรียนที่จะนำไปสู่การสร้างทักษะการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ สร้างให้ครูเป็นผู้ที่มีความสามารถวิเคราะห์ผู้เรียนได้ทั้งรูปแบบการเรียน สติปัญญา จุดอ่อนจุดแข็งในตัวผู้เรียน เหล่านี้เป็นต้น ช่วยให้ครูได้เกิดการพัฒนาความสามารถให้สูงขึ้นเพื่อนำไปใช้สำหรับการ กำหนดกลยุทธ์ทางการสอนและจัดประสบการณ์ทางการเรียนได้เหมาะสมกับบริบททางการเรียนรู้ สนับสนุนให้เกิด การประเมินผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างทักษะและเกิดการพัฒนการเรียนรู้ แบ่งปันความรู้ระหว่างชุมชนทางการ เรียนรู้โดยใช้ช่องทางหลากหลายในการสื่อสารให้เกิดขึ้น สร้างให้เกิดตัวแบบที่มีการพัฒนาทางวิชาชีพได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน

สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ สร้างสรรค์แนวปฏิบัติทางการเรียน การ รับการ สนับสนุนจากบุคลากรและสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เกื้อหนุนเพื่อช่วยให้การเรียน การ สอนบรรลุผล สนับสนุนทาง วิชาชีพแก่ชุมชนทั้งในด้านการให้การศึกษา การมีส่วนร่วม การแบ่งปัน สิ่งปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างกันรวมทั้งการบูรณาการหลอมรวมทักษะหลากหลายสู่การปฏิบัติในชั้น เรียน สร้างผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติจริงตามบริบท โดยเฉพาะการเรียนแบบโครงการ สร้างโอกาสในการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีเครื่องมือหรือแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ออกแบบระบบการ เรียนรู้ที่เหมาะสมทั้งการเรียนเป็นกลุ่มหรือการเรียนรายบุคคล นำไปสู่การพัฒนาและขยายผลสู่ชุมชน ทั้งในรูปแบบการเผชิญหน้าหรือระบบออนไลน์ ที่กล่าวมาทั้งหมดในเบื้องต้นนั้น เป็นการสร้างกรอบ แนวคิดของการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ ๒๑ ที่ผ่านกระบวนการวิจัยโดย Partnership for 21st Century Skills เป็นตัวแบบที่นำเสนอใน รายละเอียดของตัวแปรหรือองค์ประกอบที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพทางการเรียนรู้ในสังคมยุคใหม่ที่ต้อง คำนึงถึง และต้องสร้างให้เกิด ขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่ายทั้งครูนักเรียน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วนได้เสียทุก ฝ่าย (Stakeholders)

๒.๑.๑ ความหมายของการจัดการเรียนรู้

๑) ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและ คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนในการพัฒนา ผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร รวมทั้ง ปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียน บรรลุตามเป้าหมาย ดังนี้^๔

๑.๑ หลักการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะ สำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ใน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย ยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมี ความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ยึด

^๔ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐.

ประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตาม ธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมองเน้นให้ ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

๑.๒ กระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้อง อาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็น สำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการ สร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้ จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

๑.๓ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจ ถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะ สำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระ การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึง พิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอนและ เทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

๑.๔ บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตาม เป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียน ควรมีบทบาท ดังนี้

ก. บทบาทของผู้สอน

๑) ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการ จัดการ เรียนรู้ ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน

๒) กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะ กระบวนการ ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์

๓) ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และ พัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย

๔) จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

๕) จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี ที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

๖) ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับ ธรรมชาติ ของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

๗) วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

ข. บทบาทของผู้เรียน

- ๑) กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง
- ๒) เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อความรู้ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ
- ๓) ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ
- ๔) มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู
- ๕) ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชส์^๕ กล่าวว่าจัดการการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีระบบระเบียบ ครอบคลุมการดำเนินงานตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนรู้จนถึงการประเมินผล

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ^๖ ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึงการเตรียมการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและเป็นสายลักษณะอักษร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาใดวิชาหนึ่งให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนด แผนการจัดการเรียนรู้มี ๒ ระดับ ได้แก่ ระดับหน่วยการเรียนรู้ (Unit Plan) และระดับบทเรียน (Lesson Plan)

สมนึก ภัททิยธนี^๗ ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ว่า การเตรียมการสอน หมายถึง การทำโครงการสอนและแผนการสอน (หรือที่เรียกว่าแผนการจัดการเรียนรู้) ประจำบทเรียน ควบคู่กันแต่ละ ๑ บท โดยครูผู้สอนทำล่วงหน้าก่อนถึงการสอนบทนั้น จะช่วยให้ครูวางแผนและทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ การทำโครงการสอนถือเป็นเรื่องสำคัญของการวางแผนการเรียนการสอน และการสร้างแบบทดสอบ เปรียบได้กับพิมพ์เขียวของการสร้างอาคาร

^๕ วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชส์, การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: สานต่อที่ท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เซ็นเตอร์ดีส์คัฟเวอร์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕๕.

^๖ ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ, ผู้เรียนเป็นสำคัญและการเขียนแผนจัดการเรียนรู้ของครูมืออาชีพ ตามหลักสูตรการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร: เยลโล่การพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๕๓.

^๗ สมนึก ภัททิยธนี, การวัดผลการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๖๐.

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์^๘ ได้ให้ความหมายของการกำหนดการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า แผนงานการจัดการเรียนรู้หรือโครงการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นจากหลักสูตรและคู่มือผู้สอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง^๙ ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ว่า แผนการสอนคือแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อการสอน การวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

สุวิทย์ มูลคำ และคณะ^{๑๐} ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ คือ แผนการเตรียมการสอนหรือการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและจัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์จะให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านใด (สติปัญญา/เจตคติ/ทักษะ) จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิธีใด ใช้สื่อการสอนหรือแหล่งการเรียนรู้ใด และจะประเมินผลอย่างไร

ชนาธิป พรกุล^{๑๑} ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ ว่าเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เขียนไว้ล่วงหน้า ทำให้ผู้สอนมีความพร้อมและมั่นใจว่าจะสามารถสอนได้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และดำเนินการสอนได้ราบรื่น

ทศนา แคมมณี^{๑๒} ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอน ไว้ว่าองค์ประกอบของการเรียนการสอนที่ได้รับการจัดไว้ให้มีความสัมพันธ์และส่งเสริมกันอย่างเป็นระเบียบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ระบบการจัดการเรียนการสอนเป็นระบบย่อยของระบบการศึกษา และอาจจัดได้ในลักษณะที่เป็นระบบใหญ่ คือเป็นระบบที่ครอบคลุมองค์ประกอบของการเรียนการสอนโดยส่วนรวม

^๘ วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, นวัตกรรมตามแนวคิดแบบ **Backward Design**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ข้างทอง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๔.

^๙ อาภรณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๕.

^{๑๐} สุวิทย์ มูลคำและคณะ, **การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑๖.

^{๑๑} ชนาธิป พรกุล, **การออกแบบการสอน: การบูรณาการ การอ่าน การคิดวิเคราะห์และ การเขียน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๓.

^{๑๒} ทศนา แคมมณี, **รูปแบบการเรียนการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔.

สำลี รักสุทธี^{๑๓} ได้สรุปความหมายของการจัดการเรียนรู้ คือแผนการหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นการระดมสรรพวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิกานดา จักรอิศราพงศ์^{๑๔} ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ ไว้ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ คือ การนำวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ที่จะต้องทำการสอนตลอดภาคเรียน มาสร้างเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อ อุปกรณ์การสอน และการวัดผลประเมินผล โดยจัดเนื้อหาสาระและจุดประสงค์การเรียนรู้ย่อย ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หรือจุดเน้นของหลักสูตร สภาพของผู้เรียน ความพร้อมของโรงเรียนในด้านวัสดุอุปกรณ์ และตรงกับชีวิตจริงในห้องเรียน

Hough & Duncan^{๑๕} อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่าหมายถึง กิจกรรมของบุคคลซึ่งมีหลักและเหตุผล เป็นกิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ความรู้ของตนเองอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้และความผาสุก ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมในแง่มุมต่าง ๆ ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านหลักสูตร (Curriculum) หมายถึง การศึกษาจุดมุ่งหมายของการศึกษาความเข้าใจ ในจุดประสงค์รายวิชาและการตั้งจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน ตลอดจนการเลือกเนื้อหาได้ เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่น

๒. ด้านการจัดการเรียนรู้ (Instruction) หมายถึง การเลือกวิธีสอนและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้

๓. ด้านการวัดผล (Measuring) หมายถึง การเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสมและสามารถวิเคราะห์ผลได้

๔. ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (Evaluating) หมายถึง ความสามารถในการประเมินผลของการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดได้

^{๑๓} สำลี รักสุทธี, **การจัดทำสื่อวัตกรรมการเรียนการสอนและแผนประกอบสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน**, (นนทบุรี: พิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙.

^{๑๔} วิกานดา จักรอิศราพงศ์, “การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแบบองค์รวม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒”, **รายงานการวิจัย**, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑.

^{๑๕} Hough John B. and Duncan Jam'es K., **Teaching description and analysis**, (Addison-Westlu, 1970), p. 144.

Good^{๑๖} ได้อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่าการจัดการเรียนรู้คือ การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนผู้เรียนในสถาบันการศึกษา

Hills^{๑๗} ให้คำจำกัดความของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าการจัดการเรียนรู้คือกระบวนการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน ซึ่งต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

Moore^{๑๘} ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าการจัดการเรียนรู้ คือ พฤติกรรมของบุคคลหนึ่งที่พยายามช่วยให้บุคคลอื่นได้เกิดการพัฒนาตนในทุกด้านอย่างเต็มศักยภาพ

จากความหมายของการจัดการเรียนรู้ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าเป็น เอกสาร คู่มือ วิธีการที่มี แบบแผนหลักเกณฑ์ จัดทำขึ้นเพื่อเตรียมการสอนจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเป็นแนวทางในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้าอย่างมีระบบ

๒) ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้

ประภาพร สุขพูล^{๑๙} ได้สรุปความสำคัญของแผนการสอน ดังนี้

๑. ส่งเสริมให้ครูใฝ่ศึกษาหาความรู้ ทั้งหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้เหมาะสม
๒. ครูได้เตรียมการสอนไว้ล่วงหน้า
๓. อำนวยความสะดวกแก่ครูที่ไม่มีประสบการณ์ด้านการสอน
๔. ให้เป็นคู่มือสำหรับครูที่มาสอนแทน เมื่อติดธุระหรือลา
๕. ทำให้การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
๖. เพื่อเป็นแนวทางในการแนะนำหรือนิเทศการเรียนการสอน

^{๑๖} Good Carter V., **Dictionary of Education**, (New York: McGraw- Hill Book, 1974), p. 588.

^{๑๗} Hills,P.J.A., **Dictionary of Education**, (London: Routledge & Kegan Payi, 1982), p. 26.

^{๑๘} Moore, K.D., **Classroom teaching skills**, (New York: McGraw-Hill, 1992), p. 4.

^{๑๙} ประภาพร สุขพูล, “การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มงานพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เรื่อง งานประดิษฐ์โดยจากข้าวโพด โดยใช้โครงงาน”, รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔), หน้า ๔๙.

บุรชัย ศิริมหาสาคร^{๒๐} ได้อธิบายความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า

๑. เป็นหลักฐานที่แสดงถึงการเป็นครูแบบมืออาชีพ มีการเตรียมการล่วงหน้า แผนการจัดการเรียนรู้ของครูสะท้อนให้เห็นถึงการใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และจิตวิทยา การเรียนรู้ของเด็ก มาผสมผสานกันหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน

๒. ช่วยส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการจัดการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และวิธีการวัดและประเมินผล เพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนเอง

๓. ทำให้ครูผู้สอนและครูที่จะทำการสอนแทนสามารถจัดกิจกรรมได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิภาพ

๔. เป็นหลักฐานที่แสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

๕. เป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญในวิชาชีพครู ซึ่งสามารถนำไปเสนอเป็น ผลงานวิชาการ เพื่อประกอบการพิจารณาความดีความชอบประจำปี เพื่อขอเลื่อนตำแหน่ง หรือเลื่อนระดับให้สูงขึ้น และเพื่อใช้ประกอบการขอใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู

สุวิทย์ มูลคำ และคณะ^{๒๑} ให้ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

๑. ทำให้เกิดการวางแผนวิธีสอนที่ดี วิธีเรียนที่ดีที่เกิดจากการผสมผสานความรู้และจิตวิทยาการศึกษา

๒. ช่วยให้ครูผู้สอนมีคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำไว้ล่วงหน้าด้วยตนเองและทำให้ครูมีความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้ได้ตามเป้าหมาย

๓. ช่วยให้ครูผู้สอนทราบว่าการสอนของตนได้เดินไปในทิศทางใด หรือทราบว่าจะสอนอะไร ด้วยวิธีใด สอนทำไม สอนอย่างไร จะใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้อะไรและจะวัดผลและประเมินผลอย่างไร

๔. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้ศึกษาหาความรู้ทั้งเรื่องหลักสูตร วิธีการจัดการเรียนรู้จะจัดหาและใช้สื่อแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผลประเมินผล

^{๒๐} บุรชัย ศิริมหาสาคร, เทคนิคการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์, (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๑.

^{๒๑} สุวิทย์ มูลคำ และคณะ, การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด, (กรุงเทพมหานคร: อี เค บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๕๘.

๕. ใช้เป็นคู่มือสำหรับครูที่มาสอน (จัดการเรียนรู้) แทนได้
๖. แผนการจัดการเรียนรู้ที่นำไปใช้และพัฒนาแล้วจะเกิดประโยชน์ต่อวงการศึกษา
๗. เป็นผลงานทางวิชาการที่แสดงถึงความชำนาญและความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน สำหรับ ประกอบการประเมินเพื่อขอเลื่อนตำแหน่งและวิทยฐานะครูให้สูงขึ้น

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์^{๒๒} ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ ไว้ว่ากำหนดการจัดการเรียนรู้เป็นวางแผนระยะยาว ซึ่งจำเป็นต้องจัดทำให้เสร็จก่อนเริ่มเปิดภาคเรียนหรือปีการศึกษาใหม่ เพราะกำหนดการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญต่อไปนี้

๑. เป็นแนวทางในการทำแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน กล่าวคือ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เป็นต้องดูกำหนดการจัดการเรียนรู้เป็นหลัก ทั้งนี้เพราะกำหนดการจัดการเรียนรู้จะ บ่งให้ทราบว่าในแต่ละวันของสัปดาห์จะต้องจัดการเรียนรู้เนื้อหาใด กิจกรรมข้อใด

๒. ทำให้ผู้สอนได้เห็นแผนงานการจัดการเรียนรู้ระยะยาว ได้ทราบเนื้อหาที่จะต้องจัดการเรียนรู้ตลอดภาคเรียนนั้นเป็นประโยชน์ต่อการเตรียมตัว และการวางแผนทำงานตลอดภาคเรียนหรือตลอดปีการศึกษา

๓. เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายวิชาการและฝ่ายบริหารของโรงเรียน ในการวางแผนงานบริหาร ด้านวิชาการของโรงเรียน เช่น การวางแผนจัดทำตารางจัดการเรียนรู้ จัดผู้สอนเข้าจัดการเรียนรู้ จัดเตรียมเอกสาร จัดเตรียมวันสอบกลางภาค สอบปลายภาค จัดเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้ เตรียมห้องสมุด เตรียมห้องเรียน เตรียมการใช้อาคารสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

๔. เป็นประโยชน์ต่อผู้สอนผู้จัดการเรียนรู้ในการเตรียมการจัดการเรียนรู้อย่างกว้าง ๆ ในกรณีที่กำหนดการจัดการเรียนรู้มีรายละเอียดมากพอ ก็สามารถใช้กำหนดการจัดการเรียนรู้แทนแผนการจัดการเรียนรู้ได้ ทำให้ผู้สอนผู้จัดการเรียนรู้สามารถเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้ เตรียมแหล่งวิทยาการ เตรียมวิทยาการ เตรียมศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากเอกสารต่าง ๆ โดยดูจากกำหนดการจัดการเรียนรู้ได้

^{๒๒} วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, นวัตกรรมตามแนวคิดแบบ **Backward Design**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ข้างทอง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๕.

ขวลิต ชูกำแพง^{๒๓} ได้กล่าวถึงความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

๑. ช่วยให้ผู้ครุได้มีความรู้ ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของเรื่องที่จะจัดกิจกรรมและการเลือกจัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน มีคุณภาพตรงกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามลำดับตอน และทันเวลา

๒. ช่วยให้ผู้ครุมีความเชื่อมั่นในตนเองมากยิ่งขึ้น เมื่อได้เตรียมการสอนมาอย่างดีการสอนก็จะไปอย่างเรียบร้อย

๓. ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว เพราะเมื่อครูเตรียมการสอนมาอย่างดีย่อมทำให้การจัดกิจกรรมเป็นไปตามขั้นตอน จนนักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจเร็วขึ้น

๔. ทำให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อกลุ่มประสบการณ์ที่เรียน การที่ครูเตรียมการสอนทำให้ครูมีความมั่นใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน ทำให้นักเรียนเรียนด้วยความสนุกสนาน และเกิดเจตคติที่ดีต่อเรื่องที่เรียน

๕. ทำให้นักเรียนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวครู เพราะครูมีความมั่นใจเมื่อเตรียมการเรียน การสอนมาอย่างดี กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปตามขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนก็เกิด ความเลื่อมใสศรัทธาครูยิ่งขึ้น

๖. ถ้าครูมีความจำเป็นไม่ได้มาสอนด้วยตัวเอง ผู้มาสอนแทนก็จะมาสอนแทนได้บรรลุตาม จุดประสงค์ที่กำหนด

๗. ทำให้การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ช่วยให้ครูสามารถวินิจฉัยจุดอ่อนของนักเรียนที่จะได้รับการแก้ไข และทราบจุดเด่นที่ควรได้รับการส่งเสริมต่อไป นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูเห็นภาพการทำงานของตนเองได้เด่นชัดยิ่งขึ้น

๘. ครูผู้สอนสามารถใช้เป็นข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรง เพื่อเสนอแนะแก่บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมวิชาการ ศึกษาพิเศษ และผู้บริหาร เพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

๙. ช่วยให้ผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องได้ทราบขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ในการสอนของครู เพื่อการนิเทศติดตามและประเมินผลการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑๐. เป็นการพัฒนาวิชาชีพครู ที่แสดงว่าการสอนต้องได้รับการฝึกฝน ที่มีความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะมีเครื่องมือและเอกสารที่จำเป็นสำหรับการประกอบวิชาชีพ

๑๑. ผลงานทางวิชาการอย่างหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงความชำนาญพิเศษ หรือความเชี่ยวชาญ ของผู้จัดทำแผนการสอน ซึ่งสามารถนำไปพัฒนางานในหน้าที่และเสนอเลื่อนระดับสูงขึ้น

^{๒๓} ขวลิต ชูกำแพง, การพัฒนาหลักสูตร, (มหาสารคาม: ทีคิวพี จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๙๕ – ๙๖.

๓) ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้

ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ควรมีดังนี้^{๒๔}

๑. มีความละเอียด ชัดเจน มีหัวข้อและส่วนประกอบต่าง ๆ ครอบคลุมตามหลักการของการสอน

๑.๑ สอนเกี่ยวกับอะไร (หน่วยการเรียนรู้ หัวเรื่อง ความคิดรวบยอดหรือสาระสำคัญ)
๑.๒ เพื่อจุดประสงค์อะไร (จุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งควรเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม)

๑.๓ สาระอะไร (เนื้อหา / โครงร่างเนื้อหา)
๑.๔ ใช้วิธีการใดในการสอน (กิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ)

๑.๕ ใช้เครื่องมืออะไรในการสอน (วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งการเรียนรู้)
๑.๖ เราจะทราบได้อย่างไรว่าแผนการเรียนรู้ที่เราออกแบบจะประสบความสำเร็จ (การวัดและประเมินผล)

๒. แผนการจัดการเรียนรู้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

๓. ส่วนประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

๓.๑ จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมสาระ / เนื้อหา และเป็นจุดที่พัฒนาผู้เรียนในด้าน ความรู้ ทักษะ กระบวนการและเจตคติ

๓.๒ กิจกรรมการเรียนรู้ ควรสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหา / สาระ

๓.๓ วัสดุอุปกรณ์ สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ ควรสอดคล้องสัมพันธ์กับกิจกรรม การเรียนรู้

๓.๔ การวัดผลและประเมินผล ควรสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

สุวิทย์ มูลคำ และคณะ^{๒๕} กล่าวถึงว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ควรมีลักษณะ ดังนี้

๑. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ชัดเจน (ในการสอนเรื่องนั้น ๆ ต้องการให้ผู้เรียนเกิดคุณสมบัติอะไร หรือด้านใด)

^{๒๔} ทรุปลูกปัญญา, ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.true lookpanya.com/blog/content/62250/-teaartedu-teaart-teaarttea> [๒๕ กันยายน ๒๕๖๐].

^{๒๕} สุวิทย์ มูลคำ และคณะ, การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด, หน้า ๕๙.

๒. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ชัดเจน และนำไปสู่ผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ได้ จริง (ระบุบทบาทของครูผู้สอนและผู้เรียนไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องทำอะไรถึงจะทำให้การเรียนการสอนบรรลุผล)

๓. กำหนดสื่ออุปกรณ์หรือแหล่งเรียนรู้ไว้ชัดเจน (จะใช้สื่อ อุปกรณ์หรือแหล่งเรียนรู้อะไร ช่วยบ้าง และจะใช้อย่างไร)

๔. กำหนดวิธีการวัดและประเมินผลไว้ชัดเจน (จะใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผลใด เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้)

๕. ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ (ในกรณีที่มีปัญหาเมื่อมีการนำไปใช้ หรือไม่สามารรถกำหนดการจัดการเรียนรู้ตามแผนนั้นได้ก็สามารถปรับเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นได้ โดยไม่กระทบต่อการเรียนการสอนและผลการเรียนรู้)

๖. มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ และสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงที่ผู้เรียนดำเนินชีวิตอยู่

๗. แปลความได้ตรงกัน แผนการจัดการเรียนรู้ที่เขียนขึ้นจะต้องสื่อความหมายได้ตรงกัน เขียนให้อ่านเข้าใจง่าย กรณีมีการสอนแทนหรือเผยแพร่ ผู้นำไปใช้สามารถเข้าใจและใช้ได้ตรงตามจุดประสงค์ของผู้เขียนแผนการจัดการเรียนรู้

๘. มีการบูรณาการ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี จะสะท้อนให้เห็นการบูรณาการแบบองค์รวมของเนื้อหาสาระความรู้และวิธีการจัดการเรียนรู้เข้าด้วยกัน

๙. มีการเชื่อมโยงความรู้ไปใช้อย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำความรู้และประสบการณ์เดิมเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์ใหม่ และนำไปใช้ในชีวิตจริงกับการเรียนในเรื่องต่อไป

อาภรณ์ ใจเที่ยง^{๒๖} กล่าวไว้ว่า แผนการสอนที่ดีจะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จได้ดี ดังนั้น ผู้สอนจึงควรทราบถึงลักษณะของแผนการสอนที่ดี ซึ่งมีดังนี้

๑. สอดคล้องกับหลักสูตร และแนวการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
๒. นำไปใช้สอนได้จริงและมีประสิทธิภาพ
๓. เขียนอย่างถูกต้องตามหลักวิชา เหมาะสมกับผู้เรียนและเวลาที่กำหนด
๔. มีความกระชับชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายและเข้าใจได้ตรงกัน
๕. มีรายละเอียดมากพอที่ทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้สอนได้

^{๒๖} อาภรณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า

๖. ทุกหัวข้อในแผนการสอนมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

ขวลิท ชูกำแพง ได้กล่าวไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ต้องประกอบไปด้วยลักษณะ
ดังนี้^{๒๗}

๑. มีผลการเรียนรู้ที่คาดหวังอย่างชัดเจน
๒. กิจกรรมการสอนอย่างชัดเจน นำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
๓. บทบาทและพฤติกรรมของครูในการอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ชัดเจน
๔. สื่อที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับเนื้อหาและผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
๕. วิธีการประเมินการเรียนรู้ที่ชัดเจนสอดคล้องและมีหลากหลาย

ลำลี รักสุทธี^{๒๘} กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้หรือแผนการสอนที่ดีจะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วน มีกิจกรรม สื่อ การวัดและประเมินผล ที่สอดคล้องกันตลอด แนวที่สำคัญต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมากที่สุด ทุกขั้นตอน ทุกกระบวนการต้องลงสู่ ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

๑. เป็นแผนการสอนที่มีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยครูเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะ ส่งเสริม หรือกระตุ้นให้กิจกรรมที่ผู้เรียนดำเนินการไปตามความมุ่งหมาย
๒. เป็นแผนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบหรือทำสำเร็จด้วยตนเอง โดยครูพยายามลดบทบาทของผู้บอกคำตอบ มาเป็นผู้คอยกระตุ้นด้วยคำถาม หรือปัญหาให้ผู้เรียนคิด แก้หรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมเอง
๓. เป็นแผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการมุ่งให้ผู้เรียนรู้ และนำกระบวนการไปใช้จริง
๔. เป็นแผนการสอนที่ส่งเสริมให้ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น หลีกเลียงการใช้วัสดุอุปกรณ์สำเร็จรูป ราคาสูง

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ ได้กล่าวไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องช่วยให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จได้ดี ดังนั้นผู้จัดการเรียนรู้จึงควรทราบถึงลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ดี ซึ่งมีดังนี้^{๒๙}

^{๒๗} ขวลิท ชูกำแพง, **การพัฒนาหลักสูตร**, (มหาสารคาม: ทีคิวพี จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๙๓ – ๙๔.

^{๒๘} ลำลี รักสุทธี, **การจัดทำสื่อ นวัตกรรมและแผนฯ ประกอบสื่อ นวัตกรรม**, (กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖.

^{๒๙} วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, **นวัตกรรมตามแนวคิดแบบ Backward Design**, หน้า ๓๒๖.

๑. สอดคล้องกับหลักสูตร และแนวการจัดการเรียนรู้ของกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ

๒. นำไปใช้ได้จริงและมีประสิทธิภาพ

๓. เขียนอย่างถูกต้องตามหลักวิชา เหมาะสมกับผู้เรียนและเวลาที่กำหนด

๔. มีความกระชับชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายและเข้าใจได้ตรงกัน

๕. มีรายละเอียดมากพอที่ทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้สอนได้

จากความหมายข้างต้น ผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่าลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การวางแผนหรือการเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้า โดยมีการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน สอดคล้องกับหลักสูตรที่กำหนดไว้และเหมาะสมกับผู้เรียนและเวลาที่กำหนด

๔) องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

กรมวิชาการ องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้อาจจัดได้หลายรูปแบบ ประกอบด้วย^{๓๐}

๑. มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

๒. สาระสำคัญ

๓. จุดประสงค์การเรียนรู้

๔. สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา)

๕. กิจกรรม / กระบวนการจัดการเรียนรู้

๖. สื่อการสอน / แหล่งการเรียนรู้

๗. การวัดผลประเมินผล

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแผนการเรียนรู้ไว้ว่า นักการศึกษาทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทยมีแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแผนการเรียนรู้คล้ายคลึงกันในองค์ประกอบหลัก แต่แตกต่างกันออกไปในบางประเด็น ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ อย่างไรก็ตามเมื่อนำมาวิเคราะห์แล้วพบว่าแผนการเรียนรู้ควรมีองค์ประกอบสำคัญ^{๓๑} ดังต่อไปนี้ ๑ หัว

^{๓๐} กรมวิชาการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๘.

^{๓๑} ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง, ผู้เรียนเป็นสำคัญและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของครูมืออาชีพ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสภาพรบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๕๔.

เรื่อง (Heading) ๒. สารสำคัญ (Concept) ๓. จุดประสงค์การเรียนรู้ (Objective) ๔. เนื้อหาสาระ (Content) ๕. กิจกรรมการเรียนรู้ (Activities) ๖. สื่อการเรียนรู้ (Material & Media) ๗. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment)

วัฒนาพร ระงับทุกข์^{๓๒} ได้กล่าวว่าแผนการสอนประกอบด้วย ดังนี้

๑. สารสำคัญ เป็นสารสำคัญที่สรุปครอบคลุมเนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่ง
๒. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นสิ่งที่มุ่งหวังหรือต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนหลังจาก ที่ได้ผ่านการเรียนรู้เนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่ง
๓. สาระการเรียนรู้ เป็นเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ตามที่กำหนดในจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
๔. กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้เน้นนักเรียนเป็นสำคัญส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการปฏิบัติจริงและการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย
๕. สื่อการสอน เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิทยาการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เพื่อส่งเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
๖. การวัดและประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อทราบการพัฒนาของผู้เรียน

สมนึก ธาตุทอง^{๓๓} กล่าวว่า องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ ๑. แบบกระบวนการ ประกอบด้วย ๑.๑ มาตรฐานการเรียนรู้ / ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ๑.๒ สาระการเรียนรู้ ๑.๓ กระบวนการจัดการเรียนรู้ ๑.๔ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ๑.๕ การวัดและประเมินผล ๒. แบบบรรยาย ประกอบด้วย ๒.๑ สารสำคัญ ๒.๒ จุดประสงค์การเรียนรู้ ๒.๓ จุดประสงค์ปลายทาง ๒.๔ จุดประสงค์นำทาง ๒.๕ เนื้อหาสาระ ๒.๖ สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน ๒.๗ กิจกรรมการเรียนรู้ ๒.๘ การวัดและประเมินผล ๒.๙ กิจกรรมเสนอแนะ ๒.๑๐ บันทึกผลหลังการสอน ๒.๑๑ ปัญหา / อุปสรรค ๒.๑๒ แนวทางแก้ไข ๒.๑๓ ข้อเสนอแนะ

^{๓๒} วัฒนาพร ระงับทุกข์, แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖), หน้า ๖๘.

^{๓๓} สมนึก ธาตุทอง, เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา, (นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๔๕ – ๒๔๖.

อาภรณ์ ใจเที่ยง^{๓๔} กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของแผนการสอนมีองค์ประกอบ ดังนี้
 ๑. วิชาหน่วยที่สอนและสาระสำคัญ (ความคิดรวบยอดของเรื่อง) ๒. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
 ๓. เนื้อหา ๔. กิจกรรมการเรียนการสอน ๕. สื่อการเรียนการสอน ๖. วัดผลประเมินผล

ชนาธิป พรกุล^{๓๕} ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแผนการเรียนรู้ในปัจจุบัน มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ ๗ ประการ ได้แก่ ๑. เรื่องและเวลาที่สอน ๒. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง / จุดประสงค์การเรียนรู้ ๓. สาระสำคัญ ๔. เนื้อหา (สาระ) ๕. กิจกรรมการเรียนรู้ (กิจกรรมการเรียนการสอน) ๖. สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ (สื่อการเรียนการสอน) ๗. การวัดผลและประเมินผล

อุษา คงทองและคณะ ได้กล่าวว่า ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาจากข้อมูลหลายประการเพื่อนำมาช่วยเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของตนและการเรียนรู้ของผู้เรียนการจัดการเรียนรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๓ ประการคือ^{๓๖} ๑. ผู้เรียน ๒. บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ๓. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน ถ้าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ทั้ง ๓ ประการนี้ดำเนินไปได้ด้วยดีจะทำให้ผู้เรียน ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้อย่างมาก องค์ประกอบดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

๑. ผู้เรียนธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก เกี่ยวกับความสามารถทางสมอง ความถนัด ความสนใจ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจความต้องการพื้นฐานเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึง และจะละเลยไม่ได้

๒. บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ผู้สอนเป็นส่วนที่สำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องการ ความเป็นประชาธิปไตย ความเคร่งเครียด ความขี้นบานของผู้เรียน สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนด แต่ถึงกระนั้นก็ตามบรรยากาศในชั้นเรียนยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอน คือ ผู้เรียนเข้าชั้นเรียนโดยไม่ได้รับประทานอาหารเช้า หรืออาหารกลางวัน ผู้เรียนเริ่มเรียนชั่วโมงแรกด้วยความรู้สึกหิว

^{๓๔} อาภรณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๖.

^{๓๕} ชนาธิป พรกุล, **การออกแบบการสอน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕๐.

^{๓๖} อุษา คงทอง และคณะ, **คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา พรรัตน์ตั้ง, ๒๕๕๓), หน้า ๔ – ๕.

หรือบางครั้งผู้เรียนได้รับสิ่งกระทบกระเทือนใจติดตามมาเนื่องจากความไม่ปรองดองในครอบครัว เป็นต้น

๓. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียนปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนจะเป็นเครื่องชี้บ่งถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จ หรือ ความล้มเหลวต่อการเรียนรู้ ผู้สอนควรจะต้องคิดถึงผู้เรียนในฐานะเป็นบุคคลหนึ่ง ผู้เรียนมีสิทธิที่จะได้รับความต้องการพื้นฐาน และผู้สอนจะต้องหากลวิธีที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และผู้สอนควรจะต้องฝึกให้มีความรู้สึกไวต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน เพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้และการเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ต่อไป ^{๓๗} ได้นำเสนอองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย หัวข้อ ดังนี้ คือ สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์ การวัดและ ประเมินผล บันทึกหลังการสอน ซึ่งได้รับไว้ ๓ ประการ ได้แก่ ผลการเรียนรู้ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไข

จากความหมายข้างต้น ผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ว่าระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็น ผู้เรียนเอง บรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน องค์ประกอบเหล่านี้ล้วนแต่เป็นจุดที่สำคัญกับการศึกษา ถ้าขาดองค์ประกอบส่วนใดไป การจัดการเรียนรู้ก็ไม่สมบูรณ์ไม่เต็มศักยภาพที่ดี

เอกศักดิ์ บุตรลัภ กล่าวว่า ความหมายของ “การจัดการเรียนรู้” เป็นคำที่มีความหมายกว้างกว่าคำว่า การสอนมีผู้กล่าวว่า การเรียนการสอน หมายถึง ผลรวมของการสอนทั้งหลายทั้งปวง นั่นคือ การเรียนการสอนมีความหมายครอบคลุมถึงเหตุการณ์ทุกอย่างที่มีผลต่อการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น การใช้อุปกรณ์และสื่อต่าง ๆ ตลอดจนงานการสนทนา การอภิปราย และการไปศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ ซึ่งสรุปได้ว่ากิจกรรมใด ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ถือว่าเป็นการเรียนการสอนทั้งสิ้น ^{๓๘}

อรรถย มุลคำ และสุวิทย์ มุลคำ กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมประสบการณ์ หรือสถานการณ์ใด ๆ ที่มีความหมายกับผู้เรียนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และ

^{๓๗} ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๒.

^{๓๘} เอกศักดิ์ บุตรลัภ, **ครูและการสอน (Teacher and teaching)**, (เพชรบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๗), หน้า ๑๘๘.

ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้ด้วยตนเองโดยการสังเกต วิเคราะห์ ปฏิบัติ สรุป เพื่อสร้างนิยามความหมาย และผลิต องค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ทุกด้านอย่างสมดุล^{๓๙}

ปัญญา ผิวเกลี้ยง กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการหรือการบริหารในส่วนที่เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร ผู้เรียนและการจัดชั้นเรียน ผู้สอนและวิธีสอน สื่อและอุปกรณ์ การเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล^{๔๐}

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง เป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้เพื่อให้ผู้สอนบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีการอาศัยเทคนิค วิธีการสอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อและการวัดผลประเมินผล ตรวจสอบการบรรลุตามจุดประสงค์ การสอนผู้สอนที่ดีต้องทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ผู้สอนจะต้องมีหลักการ มีความรู้ และมีทักษะจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทางความรู้ สติปัญญา ได้เต็มศักยภาพ ทำให้การดำเนินการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๑.๒ กระบวนการจัดการเรียนรู้

มีผู้กล่าวถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ในมุมมองต่าง ๆ ดังนี้

ทิตินา แคมมณี ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน หรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้^{๔๑}

สุมิตร คุณานุกร ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามความมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ด้วยวิธีการต่าง ๆ^{๔๒}

^{๓๙} อรทัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ, การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เล่ม ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

^{๔๐} ปัญญา ผิวเกลี้ยง, “ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนอาชีวศึกษา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๓๘), หน้า ๖๘.

^{๔๑} ทิตินา แคมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๔๒} สุมิตร คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๔๖.

สุพิศ บุญชูวงศ์ กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การสอน ซึ่งมีระบบกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรม และมีการกำหนดแผนงานส่งเสริมการเรียนการสอน โดยผู้สอนและผู้เรียน^{๔๓}

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การที่สถานศึกษาจัดมวลประสบการณ์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ตามความคาดหวัง^{๔๔}

สมาลี จันทรชลอ กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ (**Learning**) เป็นการดำเนินการหรือการจัดประสบการณ์ โดยใช้กิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพผู้สอนจะต้องจัดทำแผนการสอนเป็นอย่างดี และดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่เตรียมไว้^{๔๕}

สรุปได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ คือ ผู้สอนต้องใช้กระบวนการนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ กระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างจำเป็นสำหรับผู้เรียนในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันและอนาคต เป็นการนำหลักสูตรไปใช้เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ มีการใช้เทคนิควิธีการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการใช้สื่อ และการวัดผลประเมินผลเป็นตัวตรวจสอบการบรรลุตามจุดประสงค์การสอน การสอนที่ดีย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนที่สอนอย่างมีประสิทธิภาพมีความรู้และมีทักษะจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้เต็มศักยภาพ

๒.๑.๓ องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้

ทิตนา แคมมณี สรุปว่า องค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่แท้จริงประกอบด้วย^{๔๖}

^{๔๓} พิศ บุญชูวงศ์, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาเขตกาญจน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๖), หน้า ๖.

^{๔๔} สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, **๒๐ วิธีจัดการเรียนรู้**, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔ - ๑๕.

^{๔๕} สมาลี จันทรชลอ, **การวัดผลและประเมินผล**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^{๔๖} ทิตนา แคมมณี, **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (ฉบับพิมพ์เพิ่มเติม)**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐๔.

๑. ลักษณะของผู้เรียน ได้แก่ ความสามารถทางสติปัญญา อัตราการเรียนรู้ลักษณะการเรียนรู้และประสบการณ์เดิม

๒. จุดประสงค์ของการสอน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ/กระบวนการเจตคติและค่านิยม

๓. เนื้อหาสาระที่จะสอน ได้แก่ ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมชาติความคิดรวบยอดและหลักการการคิดแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ ทักษะ/กระบวนการ และคุณลักษณะและเจตคติ

๔. การเตรียมความพร้อม ได้แก่ การเตรียมสภาพแวดล้อมและการเร้าความสนใจ

๕. ดำเนินการสอน ได้แก่ การเลือกกลวิธีการสอนการเลือกกิจกรรมการสอนและการเลือกสื่อการเรียนการสอน

๖. กิจกรรมสร้างเสริมทักษะ ได้แก่ การช่วยเหลือเด็กเรียนช้าการสั่งงาน

๗. กิจกรรมสนับสนุน ได้แก่ การสรุปบทวนและการส่งเสริมเด็กเก่ง

๘. การควบคุมและตรวจสอบการวัดความรู้ก่อนสอนการใช้คำถาม การสร้างเสริมกำลังใจและการวัดผลหลังการสอน

๙. สมรรถนะของการสอบ

๑๐. การปรับปรุงแก้ไข

ดังนั้น ระบบจึงมีความสำคัญในการช่วยให้งานต่าง ๆ บรรลุผลตามเป้าหมาย หากผู้สอนนำความรู้เรื่องระบบไปใช้ในการออกแบบการเรียนการสอน หรือออกแบบนวัตกรรมก็จะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ บรรลุผลตามเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น

อาภรณ์ ใจเที่ยง สรุปว่าองค์ประกอบของการสอนสามารถวิเคราะห์แยกย่อยเป็นองค์ประกอบ ๒ ด้าน ได้แก่ด้านองค์ประกอบรวม หมายถึงองค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกันเป็นการสอน อันประกอบด้วยครูหรือผู้สอน หรือวิทยากร นักเรียน หรือผู้เรียน หลักสูตร หรือสิ่งที่จะสอน และด้านองค์ประกอบย่อย หมายถึง องค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอน ซึ่งจะต้องประกอบด้วยกระบวนการเหล่านี้จึงจะทำให้เป็นการสอนที่สมบูรณ์ ได้แก่ การตั้งจุดประสงค์การสอน การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอนและการวัดประเมินผล องค์ประกอบรวมเป็นส่วนสร้างให้เกิดการสอน ส่วนองค์ประกอบย่อยเป็นส่วนเสริมให้การสอนมีประสิทธิภาพและมีคุณค่าแก่ผู้เรียน^{๔๗}

^{๔๗} อาภรณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๖

สรุปได้ว่าองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน ที่สำคัญอย่างยิ่งต้องประกอบด้วย องค์ประกอบ ๕ ด้าน ได้แก่ จุดประสงค์การสอน การกำหนดเนื้อหา สื่อการสอน และการวัด ประเมินผลถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่บ่งชี้ถึงประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๑. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ ได้กล่าวถึงการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ว่าเป็นการกำหนดสิ่งที่ ต้องการให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ ได้มาจากจุดหมายของหลักสูตรจุดประสงค์ของรายวิชาเขียนใน เชิงพฤติกรรมครอบคลุมทั้งด้านความรู้ทักษะและเจตคติจุดประสงค์การเรียนรู้ แบ่งเป็น ๒ ระดับ คือ

๑. จุดประสงค์ปลายทาง หรือจุดประสงค์ทั่วไปซึ่งหมายถึงจุดประสงค์ที่เป็นเป้าหมาย สำคัญที่มุ่งหวังให้เกิดกับนักเรียน และ

๒. จุดประสงค์นำทาง หรือจุดประสงค์เฉพาะ หมายถึง จุดประสงค์ย่อยของจุดประสงค์ ปลายทาง โดยกำหนดพฤติกรรมที่สำคัญที่คาดหวังให้เกิดแก่นักเรียน^{๔๘}

ทักษิณา เครือหงส์ กล่าวว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) เป็นส่วนที่ระบุถึง ปรัชญา แนวความเชื่อที่เป็นปณิธานของหลักสูตร เป็นข้อความ หรือสมมติฐานที่แสดงถึงจุดมุ่งหมาย ในการสอนของผู้สอนซึ่งควรจะสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาระดับชาติจุดประสงค์ สามารถกำหนดได้หลายระดับ เช่น ระดับเป้าประสงค์ (Goal) จุดมุ่งหมาย (Purpose) เป็นต้น

จุดประสงค์เหล่านี้มีความเฉพาะเจาะจงแตกต่างกันจะครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ของ ผู้เรียน จำแนกได้เป็น ๓ ด้านใหญ่ ๆ คือ

๑. ด้านความรู้ หรือสติปัญญา (Cognitive Domain)

๒. ด้านเจตคติ หรือความรู้สึก (Affective Domain) และ

๓. ด้านทักษะปฏิบัติ (Psychomotor Domain)^{๔๙}

^{๔๘} สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์, “การจัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง”, วารสารข้าราชการครู, ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๕ (มิถุนายน-กรกฎาคม ๒๕๔๒): ๑๒ - ๑๗.

^{๔๙} ทักษิณา เครือหงส์, “การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์กับวิชาคำนวณของ ข่างอุตสาหกรรมระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล”, วิทยานิพนธ์การศึกษา คุษภักดิ์ สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

วัฒนาพร ระงับทุกข์ กล่าวว่า การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนมีหรือบรรลุ ซึ่งมีทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ จุดประสงค์การเรียนรู้จะได้อาจมาจากจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์และจุดประสงค์ในคำอธิบายรายวิชาการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์นั้น จะต้องเขียนให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง ๓ ด้าน และเขียนในเชิงพฤติกรรม จุดประสงค์สามารถจำแนกได้ ๓ ด้าน คือ

๑. พุทธิพิสัย (Cognitive) คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นความสามารถทางสมอง (Head) หรือความรู้ในเนื้อหาวิชาหรือในทฤษฎี

๒. ทักษะพิสัย (Skill) คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติที่ต้องลงมือทำ (Hand)

๓. จิตพิสัย (Affective) คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรมหรือเจตคติหรือความรู้สึกในจิตใจ (Heart)

จุดประสงค์การเรียนรู้อาจแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้าน ประกอบกันก็ได้ในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้หรือจุดประสงค์การเรียนการสอนจะแบ่งเป็น ๒ ระดับ คือ

๑. จุดประสงค์ปลายทาง คือ จุดประสงค์ที่เป็นเป้าหมายสำคัญ ที่มุ่งหวังให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในการเรียนแต่ละเรื่องหรือแผนการสอน ลักษณะของจุดประสงค์ปลายทางควรตอบสนองพฤติกรรมสำคัญของจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของวิชา และจุดประสงค์รายวิชาที่วิเคราะห์ได้จากคำอธิบายรายวิชานอกจากนี้ควรสะท้อนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เป็นผลจากการเรียนรู้โดยครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถในการปฏิบัติ และความรู้สึก เช่น เจตคติ และค่านิยมต่าง ๆ รวมถึงการเขียนควรใช้คำบรรยายเป็นพฤติกรรมใหญ่ เช่น มีความรู้ความเข้าใจในลักษณะปัญหาสิ่งแวดล้อม

๒. จุดประสงค์นำทาง (จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม) คือจุดประสงค์ที่วิเคราะห์แตกออกจากจุดประสงค์ปลายทางเป็นจุดประสงค์ย่อย โดยกำหนดพฤติกรรมสำคัญที่คาดหวังให้เกิดแก่ ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอนจากจุดย่อยไปจนถึงจุดใหญ่ปลายทาง ในการสอนจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์นำทางไปสู่จุดประสงค์ปลายทางซึ่งครูผู้สอนสามารถเขียนจุดประสงค์นำทางโดยดำเนินการดังนี้

๒.๑ นำจุดประสงค์ปลายทางมาย่อยเป็นจุดประสงค์นำทางหลาย ๆ ข้อทำได้โดยการพิจารณาว่าผู้เรียนควรต้องมีพฤติกรรมอะไรบ้างจึงจะเกิดการเรียนรู้ถึงจุดประสงค์ปลายทางได้

๒.๒ ถ้ามีจุดประสงค์นำทางหลายข้อควรเรียงลำดับพฤติกรรมที่ต้องการให้ เกิดขึ้นจุดประสงค์นำทางบางหัวข้อจำเป็นต้องเขียนลำดับกัน แต่บางข้อเป็นอิสระต่อกัน

๒.๓ คำกริยาเชิงพฤติกรรมในจุดประสงค์นำทาง ควรแสดงพฤติกรรมที่ต่ำกว่าจุดประสงค์ปลายทาง

๒.๔ จุดประสงค์ปลายทางบางข้อไม่จำเป็นต้องมีจุดประสงค์นำทาง

๒.๕ เขียนในลักษณะจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม^{๕๐}

สรุปได้ว่า การกำหนดจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ คือ การกำหนดเป้าหมาย การจัดการเรียนรู้ในการเรียนการสอนกำหนดสิ่งที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จะต้องมีการกำหนดพฤติกรรมผู้เรียนทั้งในด้านพุทธิพิสัย (ความรู้ ความคิด) ด้านทักษะพิสัย (ความสามารถในการปฏิบัติ) และด้านจิตพิสัย (ความรู้สึก เจตคติ) เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ตามที่คุณสอนกำหนดไว้

๒. การกำหนดเนื้อหา

บุญชม ศรีสะอาด ได้กล่าวถึง หลักในการจัดเนื้อหา ดังนี้^{๕๑}

๑. จัดลำดับเนื้อหาโดยยึดหลักทางตรรกะ (Logic) และทางจิตวิทยา
๒. จัดลำดับจากง่ายไปหายาก คือ เรื่องใดที่ไม่ซับซ้อนหรือมีความซับซ้อนน้อยกว่าเรื่องใดที่เป็นพื้นฐานของเรื่องต่อ ๆ ไป ก็จัดเรื่องดังกล่าวไว้ก่อน
๓. จัดตามลำดับจากพื้นฐานที่จำเป็น มีเนื้อหา หรือภารกิจการเรียนบางประเภทซึ่งมีลักษณะของการมีลำดับก่อนหลังกล่าวคือการเรียนรู้ในเรื่องหลัง ๆ ต้องอาศัยความรู้ มโนทัศน์ หลักการจากตอนต้น ๆ
๔. จัดตามลำดับจากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างชัด
๕. จัดตามลำดับของเหตุการณ์ กล่าวได้ว่า จัดตามลำดับเวลาจากสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนสู่ สิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง
๖. จัดตามลำดับจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่ไกลตัว
๗. จัดเนื้อหาวิชาให้มีความต่อเนื่อง เพื่อให้เอื้อต่อการสะสมความรู้ ในการเรียนรู้ จำเป็นต้องมีการสะสมเพื่อให้เกิดความมั่นคงและเพียงพอสำหรับการที่จะเรียนในขั้นต่อไปอย่างสัมฤทธิ์ผล
๘. จัดเนื้อหาวิชาให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อมุ่งให้เกิดบูรณาการของความรู้ และ การถ่ายโอนความรู้จากวิชาหนึ่งไปสู่อีกวิชาหนึ่ง ความสัมพันธ์ในที่นี้ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาและ

^{๕๐} วัฒนาพร ระงับทุกข์, แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๘๖.

^{๕๑} บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาการสอน, (กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก, ๒๕๔๑), หน้า ๓๖ – ๓๘.

ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาอาจจัดเนื้อหาสาระวิชา ต่าง ๆ ให้มี ลำดับสัมพันธ์กัน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน กล่าวคือ ผู้เรียนเข้าใจ ความสัมพันธ์ของ ความรู้ที่เรียนกับประสบการณ์ของตนเอง การที่จะบรรลุจุดประสงค์ในข้อนี้ได้ต้องจัดเนื้อหาและ ประสบการณ์ให้สัมพันธ์กัน

อาภรณ์ ใจเที่ยง กล่าวว่า การกำหนดเนื้อหา หมายถึง การเลือกและการจัดลำดับเนื้อหา ที่สอน ด้วยการกำหนดเนื้อหาจะทำให้ผู้สอนได้ทราบว่าจะสอนอะไร ผู้เรียนควรได้รับประสบการณ์ ใดบ้างประสบการณ์ใดควรได้รับก่อนและในขอบเขตมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสมการกำหนด เนื้อหาไว้ล่วงหน้าจะทำให้การสอนมีสาระคุ้มค่ากับเวลาที่ผ่านไปและมีคุณค่ากับผู้เรียน^{๕๒}

วัฒนาพร ระจับทุกซ์ กล่าวว่า เนื้อหาสาระเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ การเลือกเนื้อหาสาระที่นำมาสอนนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความยากง่ายให้พอเหมาะกับ ความสามารถของผู้เรียน และขณะเดียวกันต้องให้มีความต่อเนื่องกับความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน ด้วยเนื้อหาสาระสามารถจำแนกออกเป็น ๓ ประเภทหลัก ๆ ดังนี้^{๕๓}

๑. ข้อเท็จจริง (Fact) เนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งเกิดขึ้น ในอดีตและคงอยู่ในปัจจุบัน โดยไม่ได้เขียนในลักษณะการแสดงคำทำนายและได้มาจากขบวนการ สังเกตข้อเท็จจริงอาจได้มาจากการสังเกตโดยตรง เช่น การทดลองในห้องปฏิบัติการ หรืออาจจะมา จากแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น จากพจนานุกรมหรือสารานุกรม การเรียนรู้เนื้อหาในระดับนี้จะใช้ พฤติกรรม ระดับความรู้ ความจำ

๒. ความคิดรวบยอด (Concept) คือ คำหรือวลีที่ใช้เรียกประเภท หรือหัวข้อของข้อมูลที่ จัดกลุ่มแล้วเพื่อแสดงลักษณะรวม ๆ ที่เด่นชัดของกลุ่มข้อมูลนั้น ๆ ในการสร้างความคิดรวบยอด ผู้เรียนต้องให้ความสนใจกับความคล้ายคลึงของข้อมูล โดยไม่สนใจความแตกต่าง แล้วจัดสิ่งที่ คล้ายคลึงกันเข้ากลุ่มเดียวกัน การเรียนรู้ความคิดรวบยอด นอกจากจะต้องรู้และจำความหมายแล้ว ยังต้องอาศัยความเข้าใจความคิดรวบยอดแต่ละเรื่องด้วย

๓. หลักการหรือเหตุผล (Generalization) คือ ประโยคที่สัมพันธ์หรือเชื่อมโยง ความคิด รวบยอดสองอย่างเข้าด้วยกัน หลักการจะต้องประกอบด้วยความคิดมากกว่าหนึ่งความคิด และเขียน ในลักษณะการแสดงคำทำนาย (Predictive) เช่น เมืองสำคัญ ๆ มักจะตั้งอยู่ริมแม่น้ำสายใหญ่ ๆ การ

^{๕๒} อาภรณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๘.

^{๕๓} วัฒนาพร ระจับทุกซ์, **การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**, (กรุงเทพมหานคร: เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, ๒๕๔๑), หน้า ๕๑.

เรียนรู้เกี่ยวกับหลักการหรือเหตุผลต้องอาศัยทั้งความรู้ ความจำ ความเข้าใจและการให้เหตุผล ประกอบการเชื่อมโยงความคิดรวบยอดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จนเป็นหลักการที่ยอมรับกันทั่วไป

สูนีย์ ภูพันธ์ กล่าวว่า เนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้ผ่านการเลือกมาแล้ว นั้น ต้องนำมาจัดลำดับเนื้อหา (Organization of Sequence) เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ก่อนหลัง ตามลำดับ สามารถเรียนได้สะดวก และเกิดผลการเรียนรู้สูงสุด นอกจากนั้นการจัดเนื้อหาวิชายังช่วยให้เกิดความต่อเนื่องสัมพันธ์ในหลักสูตรทั้งแนวดิ่งและแนวนอน แนวทางในการจัดเนื้อหา มีดังนี้^{๕๔}

๑. การจัดเนื้อหาตามลำดับจากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก (The Simple to Complex Approach) ควรจัดเนื้อหาที่ไม่ซับซ้อน เข้าใจง่ายและมีลักษณะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นก่อน แล้วจึงให้เรียนเนื้อหาที่ยากขึ้นไป

๒. การจัดเนื้อหาความจำเป็นที่ต้องเรียนก่อนหลัง (The Prerequisite Learning Approach) ควรสำรวจก่อนว่า ถ้าให้ผู้เรียนเข้าใจถึงเรื่องที่กำหนดไว้ในหลักสูตรหรือในการสอนเรื่องใด ผู้เรียนควรเรียนรู้สิ่งใดมาก่อนบ้างเมื่อทราบแล้วนำสิ่งนั้นมาสอนก่อนเพื่อเป็นการปูพื้น

๓. การจัดเนื้อหาตามลำดับของกาลเวลา (The Chronological Approach) เนื้อหาจะได้รับการจัดลำดับโดยใช้เวลาเป็นเกณฑ์ เช่น จัดเนื้อหาเรียงจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน หรือเรียงจากปัจจุบันไปหาอดีต

๔. การจัดเนื้อหาตามลำดับจากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย (The Whole-to-Part Approach) กล่าวคือ ให้ผู้เรียนเรียนสิ่งที่ปรากฏรวมทั้งหมดก่อนแล้วจึงเรียนส่วนที่ย่อยหรือแคบลง การจัดเนื้อหาตามลำดับจากส่วนย่อยไปสู่ส่วนรวม (The Part-to-Whole Approach) การจัดเนื้อหา ในลักษณะนี้จะตรงข้ามกับวิธีการจัดตามลำดับจากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อยโดยให้ผู้เรียนเข้าใจ ส่วนย่อย ๆ แล้วค่อย ๆ พัฒนาความรู้ความเข้าใจไปยังส่วนรวม

๕. การจัดเนื้อหาตามหัวข้อหรือเรื่อง (The Thematic Approach) การจัดแบบนี้ นักพัฒนาหลักสูตรต้องจัดเนื้อหาย่อย ๆ (Content Elements) ให้อยู่ในหัวข้อหรือเรื่องหนึ่ง ๆ ในวิชาหนึ่งอาจประกอบด้วยหลายหัวข้อได้หัวข้อแต่ละเรื่องเป็นอิสระ คือ ไม่ต้องเป็นความรู้พื้นฐานของหัวข้ออื่น ๆ หรือบางหัวข้ออาจต้องให้ผู้เรียนเรียนก่อนหรือหลังก็ได้

๖. การจัดเนื้อหาจากสิ่งใกล้ตัวไปสู่สิ่งไกลตัวจากผู้เรียน (The Concentric Cycles) เป็นแนวคิดในการจัดเนื้อหาใหม่ที่เกิดขึ้น โดยจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่ใกล้ตัวก่อนและขยายขอบเขตออกไปสู่สิ่งที่ไกลตัว

^{๕๔} สูนีย์ ภูพันธ์, แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร: ยุคปฏิรูปการศึกษาไทย, (เชียงใหม่: เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐๕ - ๒๐๗.

๗. การจัดเนื้อหาโดยมุ่งขยายความรู้ทางด้านพุทธิพิสัยของผู้เรียนหลักสูตรที่เป็น การจัดลำดับเนื้อหาวิชาแบบนี้เรียกว่า **Spiral Curriculum** การจัดลำดับเนื้อหาแบบนี้ มุ่งขยายความรู้ทางด้านพุทธิพิสัยของผู้เรียนโดยเริ่มจากขอบเขตที่แคบและเนื้อหามีลักษณะง่ายไม่เป็นนามธรรมแล้วค่อย ๆ ขยายขอบเขตของความรู้ความเข้าใจและความคิดรวบยอดขึ้นไปในแนวตั้งเรื่อย ๆ ตามความเหมาะสมกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้ของนักเรียน

สรุปได้ว่า การกำหนดเนื้อหา คือ การกำหนดจัดลำดับเนื้อหาในการเรียนการสอนให้เป็นลำดับขั้นตอน เช่น จากเนื้อหาง่ายไปยากจากสิ่งที่เกิดก่อนไปสู่สิ่งที่เกิดภายหลัง จากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่อยู่ไกลตัวซึ่งต้องมีเนื้อหาสาระที่ต่อเนื่องสัมพันธ์กันและครอบคลุมพื้นฐานเดิมของผู้เรียน การที่จะบรรลุจุดประสงค์ในข้อนี้ได้ต้องจัดเนื้อหาและประสบการณ์ให้สัมพันธ์กัน

๓. การใช้สื่อประกอบการสอน

สื่อการเรียนการสอนนับเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ในการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นตัวกลางที่ช่วยให้ การสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความหมายในหลายทัศนะ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของการใช้สื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง เครื่องมือของการเรียนรู้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์สู่ผู้เรียนและช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความคิด ประสบการณ์ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมแก่ผู้เรียนด้วยในยุคปัจจุบัน สื่อมีหลายรูปแบบและมีอิทธิพลในการกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

ดังนั้น จึงจำเป็นที่ครูจะต้องจัดการเรียนการสอน ที่มีการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนด้วย และ ต้องรู้จักการพัฒนาสื่อ เพื่อให้สื่อมีความเหมาะสมกับผู้เรียน และเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพ^{๕๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้ให้ความหมายของการใช้สื่อการเรียน การสอนว่า หมายถึง การจัดสื่อการเรียนการสอน และนวัตกรรมที่มีคุณภาพ และเพียงพอต่อการเรียนการสอน โดยมีระบบการจัดหาและบำรุงรักษาที่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีการบริการและ ส่งเสริมการใช้อย่างทั่วถึงและเป็นระบบ^{๕๖}

^{๕๕} กระทรวงศึกษาธิการ, เอกสารประกอบหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔: แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๖ - ๗.

^{๕๖} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการสอนในโรงเรียนเอกชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียน สื่อการเรียนการสอนจึงควรมีความหลากหลายซึ่งได้แก่ วัสดุ เครื่องมือ คน และสถานที่^{๕๗}

รวิวัตร สิริภูบาล กล่าวว่า เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษายุคสังคมแห่งการเรียนรู้เน้นให้ประชาชนรู้จักเลือกรับรู้และบริโภคข่าวสารต่าง ๆ ในอันที่จะเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของตนเอง นอกจากนี้เพื่อให้การจัดการศึกษาสอดคล้องและทันกับยุคสมัย รัฐต้องนำเอาเทคโนโลยีและการสื่อสารใหม่ ๆ มาพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาแก่ประชาชนได้ในรูปแบบที่หลากหลาย หากจัดการศึกษาประสบความสำเร็จและประชาชนมีความรู้พื้นฐานบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้เป็นอย่างดีแล้วย่อมช่วยให้ประเทศมีทรัพยากรมนุษย์ที่ทรงคุณค่ามาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เจริญรุดหน้าพร้อมที่จะแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ในยุคโลกาภิวัตน์ได้ดียิ่งขึ้น^{๕๘}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง วัสดุ สิ่งของ ภาพ เครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนหมายถึงตัวบุคคล วิธีการ สถานที่ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนบังเกิดผลดี สื่อการสอนมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น อุปกรณ์การสอน อุปกรณ์การศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา สื่อทัศนูปกรณ์ สื่อการเรียน แต่ในปัจจุบันนิยมใช้คำว่า สื่อการสอนมากกว่า เพราะมีความหมายกว้างขวางมิใช่หมายถึงเพียงสิ่งที่ใช้ประกอบการสอนแล้วเกิดความเข้าใจง่าย รวดเร็ว ชัดเจน เรียกว่า สื่อการสอนทั้งสิ้น^{๕๙}

ธีรศักดิ์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ์ กล่าวว่า ไม่ว่ายุคใดสมัยใดสื่อการเรียนการสอนย่อมมีความสำคัญต่อการเรียนรู้เสมอ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ สนับสนุนให้ผู้สอนในการจัดสื่อการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ ให้การผลิตสื่อทุกประเภทพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาส่งเสริมให้มีการวิจัยพัฒนาการผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ผู้สอนจะต้องจัดหาสื่อที่หลากหลาย สื่อที่ผู้เรียนจำเป็นต้องได้

^{๕๗} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, **ภาษาอังกฤษสำหรับครู**, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒๔ - ๑๒๘.

^{๕๘} รวิวัตร สิริภูบาล, “ครุณักวิจัยพัฒนาการเรียนรู้”, **มติชน**, (๒๖ มีนาคม ๒๕๔๔): ๓.

^{๕๙} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๖๒.

โดยตรง ไม่ใช่สื่อที่ครูใช้เป็นแต่เพียงผู้เดียว เป็นสื่อที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากกว่า เป็นสื่อที่ครูค่อยบอกค่อยสอนให้ตลอดเวลาเป็นสื่อที่เรียนรู้ได้ดีเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล และเน้นกระบวนการกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสดูแลเรียนรู้ร่วมกัน อันจะนำไปสู่ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุขในสังคมประชาธิปไตย^{๖๐}

อารีย์ ขุนจิต กล่าวว่า การใช้สื่อการเรียนการสอน มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นส่วนสนับสนุนในการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลไปถึงตัวหลักสูตรว่าดีเหมาะสมเพียงใด^{๖๑}

กิดานันท์ มลิทอง สรุปว่า สื่อการสอนสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีรายละเอียดตามลำดับ ดังต่อไปนี้^{๖๒}

(๑) สื่อกับผู้เรียน

๑.๑ เป็นสิ่งที่ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพเพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่ย่างยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้นในระยะเวลาอันสั้นและสามารถช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

๑.๒ สื่อจะช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดความสนุกสนานและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายการเรียน

๑.๓ การใช้สื่อจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน และเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียนนั้น

๑.๔ ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีในระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและกับผู้สอนด้วย

๑.๕ ช่วยสร้างเสริมลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ช่วยให้ผู้เรียน เกิดความคิดสร้างสรรค์จากการใช้สื่อเหล่านั้น

^{๖๐} อีรศักดิ์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ์, “รูปแบบโรงเรียนในฝัน”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๔๔): ๙ - ๑๑.

^{๖๑} อารีย์ ขุนจิต, “ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนแผนการเรียนพาณิชยกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพุทธจักรวิทยา”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗.

^{๖๒} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๗๖ - ๘๐.

๑.๖ ช่วยแก้ปัญหาเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยการจัดให้มีการใช้สื่อในการศึกษารายบุคคล

(๒) สื่อกับผู้สอน

๒.๑ การใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบการเรียนการสอน เป็นการช่วยให้บรรยากาศในการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น ทำให้ผู้สอนมีความสุขสนุกสนานในการสอนมากกว่าวิธีการที่เคยใช้ การบรรยายแต่เพียงอย่างเดียวและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตัวเองให้เพิ่มขึ้นด้วย

๒.๒ สื่อจะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมเนื้อหาเพราะบางครั้งอาจให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้เอง

๒.๓ เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการเตรียมและผลิตวัสดุใหม่ ๆ เพื่อใช้ เป็นสื่อการสอนตลอดจนคิดค้นเทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจยิ่งขึ้นอย่างไร ก็ตามสื่อ การสอนจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อผู้สอนได้นำไปใช้อย่างเหมาะสมและถูกวิธี ดังนั้น ก่อนที่จะนำสื่อแต่ละ อย่างไปใช้ ผู้สอนจึงควรจะได้ศึกษาถึงลักษณะและคุณสมบัติของสื่อการสอน ข้อดีและข้อจำกัด อัน เกี่ยวเนื่องกับตัวสื่อและการใช้สื่อแต่ละอย่าง ตลอดจนการผลิตและใช้สื่อให้เหมาะสมกับสภาพ การ เรียนการสอนด้วยทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ที่วาง ไว้

(๓) หลักการเลือกสื่อการสอน การเลือกสื่อการสอนเพื่อนำมาใช้ประกอบการสอนเพื่อให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยในการเลือกสื่อ ผู้สอนจะต้องตั้ง วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเรียนให้แน่นอนเสียก่อนเพื่อใช้วัตถุประสงค์นั้นเป็นตัวชี้้นำในการ เลือกสื่อการสอนที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีหลักการอื่น ๆ เพื่อประกอบการพิจารณา คือ

๓.๑ สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและจุดมุ่งหมายที่จะสอน

๓.๒ เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจและเป็นสื่อที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ มากที่สุด

๓.๓ เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน

๓.๔ สื่อนั้นควรสะดวกในการใช้ วิธีใช้ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเกินไป

๓.๕ เป็นสื่อที่มีคุณภาพเทคนิคการผลิตที่ดี มีความชัดเจนเป็นจริง

๓.๖ มีราคาไม่แพงเกินไป หรือถ้าจะผลิตควรคุ้มกับเวลาและการลงทุน

(๔) หลักในการใช้สื่อ

ในการพิจารณาเลือกใช้สื่อการสอนแต่ละครั้งครูควรพิจารณาถึงความเหมาะสมของ สื่อ การสอนแต่ละชนิด ดังนี้

๔.๑ ความเหมาะสม สื่อที่จะใช้นั้นเหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการ สอนหรือไม่

๔.๒ ความถูกต้อง สื่อที่จะใช้ช่วยให้นักเรียนได้ข้อสรุปที่ถูกต้องหรือไม่

๔.๓ ความเข้าใจสื่อที่จะใช้นั้นควรช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลและให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักเรียน

๔.๔ ประสบการณ์ที่ได้รับ สื่อที่ใช้นั้นช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่แก่นักเรียน

๔.๕ เหมาะสมกับวัย ระดับความยากง่ายของเนื้อหาที่บรรจุอยู่ในสื่อชนิดนั้น ๆ เหมาะสมกับระดับความสามารถ ความสนใจและความต้องการของนักเรียนหรือไม่

๔.๖ เพียงตรงในเนื้อหาสื่อที่ใช้นั้นช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาที่ถูกต้องหรือไม่

๔.๗ ใช้การได้ดี สื่อที่นำมาใช้ควรทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้ดี

๔.๘ คุ่มค่ากับราคาผลที่ได้จะคุ้มค่ากับเวลา เงิน และการจัดเตรียมสื่ออื่นหรือไม่

๔.๙ ตรงกับความต้องการ สื่อที่ใช้นั้นช่วยให้นักเรียนรวมกิจกรรมตามที่ครูต้องการหรือไม่

๔.๑๐ ช่วยเวลาความสนใจสื่อที่ใช้นั้นช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจในช่วงเวลานานพอสมควรหรือไม่

(๕) ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

กระทรวงศึกษาธิการ สรุปว่า สื่อการเรียนการสอนมีมากมาย และได้มีการจัดแบ่ง เป็นประเภทต่าง ๆ เช่น สื่อประเภทอุปกรณ์ หรือเครื่องมือ สื่อประเภทวัสดุ สื่อประเภทเทคนิคหรือวิธีการ แบ่งเป็น ๕ ประเภท สรุปได้ดังนี้^{๖๓}

๕.๑ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อที่ใช้ระบบการพิมพ์ ทุกชนิด

๕.๒ สื่อวัสดุอุปกรณ์เป็นสื่อสิ่งของต่าง ๆ

๕.๓ สื่อโสตทัศนูปกรณ์เป็นสื่อที่นำเสนอด้วยเครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ

๕.๔ สื่อกิจกรรมเป็นสื่อประเภทวิธีการที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะ

๕.๕ สื่อบริบทเป็นสื่อที่ส่งเสริมการเรียนการสอน

การจะเลือกใช้สื่อประเภทใด ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน และจุดประสงค์ของการใช้สื่อ บางกรณีก็ใช้สื่อที่มีอยู่แล้ว บางกรณีจะต้องจัดทำหรือสร้างสื่อขึ้นใหม่เพื่อความเหมาะสมแต่ละสภาพการเรียนการสอนดังมีแนวทางการสร้างและการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ดังนี้^{๖๔}

^{๖๓} อ้างแล้ว.

^{๖๔} กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๘.

- (๑) กำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการโดยศึกษาจากผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
- (๒) ศึกษาผู้เรียน พิจารณาวัย ระดับชั้น ประสบการณ์ความรู้ต่าง ๆ
- (๓) ศึกษาธรรมชาติของเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้
- (๔) พิจารณาประโยชน์ และความคุ้มค่าของสื่อการเรียนการสอนที่จะจัดทำ
- (๕) หาประสิทธิภาพของสื่อ ปรับปรุง และพัฒนาสื่อที่จัดทำ

สรุปได้ว่า การใช้สื่อการเรียนการสอน หมายถึง การนำวัสดุอุปกรณ์ และนวัตกรรมและเทคโนโลยีทั้งเก่าและใหม่ตามยุคสมัยมาใช้ประกอบการสอนเพื่อให้การเรียนรู้น่าสนใจยิ่งขึ้นตรงตามจุดประสงค์ที่ผู้สอนต้องการ โดยการใช้เทคโนโลยี โสตทัศนูปกรณ์ สิ่งพิมพ์หรือสื่อธรรมชาติรอบ ๆ ตัวมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนการจัดกิจกรรมการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ที่วางไว้

๔. การวัดประเมินผล

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของคำว่า “วัดผลและประเมินผล” ไว้ดังนี้การวัดผล (Measurement) เป็นกระบวนการของการกำหนดจำนวนปริมาณของข้อมูลที่รวบรวมได้ การประเมินผล (Evaluation) เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลหรือขอเท็จจริงเพื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตามจุดประสงค์ของวิชาหรือจุดประสงค์ของบทเรียนแต่ละบท^{๖๕}

สุมาลี จันทรชะลอ ได้ให้ความหมายของการวัดประเมินผลว่า หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการเพื่อให้ได้จำนวนตัวเลขซึ่งมีความหมายแทนปริมาณหรือขนาด หรือคุณสมบัติของสิ่งที่ต้องการวัดการประเมิน (Assessment) เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมสังเคราะห์และตีความข้อมูลเพื่อการตัดสินใจโดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต การสอบถาม หรือการทำโครงการ กิจกรรมดังกล่าวจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำมาใช้ประเมินกระบวนการประเมินมีความเกี่ยวข้องกับผู้เรียนมากกว่าการให้คะแนนและการให้ระดับคะแนนของการทดสอบข้อมูลที่ครูรวบรวมในห้องเรียน^{๖๖}

วัฒนาพร ระงับทุกข์ ได้ให้ความหมายของการวัดประเมินผลว่า หมายถึง การทำให้ทราบว่าเกิดการเรียนรู้ตามที่พึงประสงค์หรือไม่การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ทราบว่าเกิด

^{๖๕} กระทรวงศึกษาธิการ, แบบฝึกประกอบการสอนตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ภาษาอังกฤษ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐), หน้า ๗.

^{๖๖} สุมาลี จันทรชะลอ, การวัดและประเมินผล, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

การเรียนรู้ตามที่พึงประสงค์หรือไม่การประเมินผลจึงเป็นการหาประสิทธิภาพของการเรียนการสอนว่ามีจุดใดที่ต้องปรับปรุงหรือผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อาจสามารถเรียนเรื่องอื่นต่อไปได้มากน้อยเพียงใดผลการประเมินจึงสามารถนำมาอธิบายประสิทธิภาพของการเรียนการสอนในภาพรวมและบ่งชี้ว่าควรปรับปรุงในจุดใดบางการจัดการเรียนการสอนจึงจะเป็นไปตามความคาดหวังของหลักสูตรนอกจากนั้นการวัดผลการศึกษาจะช่วยชี้ให้ข้อบกพร่องหรือปัญหาต่าง ๆ ในการเรียนการสอนก่อให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลเต็มที่^{๖๗}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายของการวัดประเมินผลว่า หมายถึง กระบวนการ ที่จะทราบว่าการเรียนการสอนนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ควรจะมี การปรับปรุงในเรื่องใด การวัดแตกต่างจากการประเมินในแง่ที่ว่า การวัดเป็นกระบวนการที่จะกำหนดจำนวน ตัวเลขที่ได้จากการวัดนั้น ส่วนการประเมินเป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่าในสิ่งที่วัดได้รวมทั้งข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์ การตรวจผลงานและการทดสอบ การวัดผล การเรียนของนักเรียน นักศึกษาใน ๓ องค์ประกอบ คือ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ปฏิบัติ และเจตคติ เทคนิคการวัดแตกต่าง กันไปตามจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระที่เรียน เทคนิคที่นิยม ได้แก่ การสังเกต การตรวจผลงานการ สัมภาษณ์ และการทดสอบ ส่วนเครื่องมือที่นำมาใช้ในการวัดผล ได้แก่ แบบทดสอบรายการแบบ จัดอันดับคุณภาพของงาน แบบทดสอบซึ่งมีทั้งแบบอัตนัย และแบบปรนัย มีประสิทธิภาพ ยากง่ายพอ เหมาะมีอำนาจจำแนกและต้องเชื่อมั่นได้ สิ่งสำคัญในการประเมินก็คือการให้คะแนนเป็นเกรด โดยทั่วไปจะแบ่งเป็น ๕ เกรด คือ A B C D และ F ซึ่งมีเทคนิคการให้เกรดแตกต่างกันไปเพื่อความ สะดวกต่อการปฏิบัติและให้ความยุติธรรมกับผู้เรียน^{๖๘}

ชุมพล ศรีทองกุล ได้ให้ความหมายของการวัดประเมินผลว่า หมายถึง กลไกสำคัญในการประเมินผลความสามารถและทักษะของผู้เรียน ข้อควรคำนึงคือ การพัฒนาศักยภาพของครูด้านการวัดผลและประเมินผลโดยอาจใช้เครื่องมือที่หลากหลาย และเหมาะสมกับลักษณะของตัวบ่งชี้ที่จะ วัด เช่น ถ้าวัดเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา ก็อาจจะใช้แบบทดสอบวัดผลสมรรถุ์ทางการเรียนเป็นเครื่องมือหลักและใช้เครื่องมืออื่น ๆ ประกอบ เช่น การพิจารณาผลงานของผู้เรียน การตั้งคำถามในห้องเรียน การสังเกตพฤติกรรม ถ้าวัดความคิดเห็น ความรู้สึก เจตคติ เป็นหลักโดยจัดทำเป็นแบบบันทึกพฤติกรรมของผู้เรียน หรือใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยาในการวัด ที่สำคัญคือผลจาก

^{๖๗} วัฒนาพร ระเบียบทุกข์, การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, ๒๕๔๑), หน้า ๕๐.

^{๖๘} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘๕.

การประเมินจะต้องสะท้อนให้เห็นความสามารถและพัฒนาการของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี โดย สรุป คือ เน้นการประเมินเพื่อพัฒนาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ^{๖๙}

เยาวดี วิบูลย์ศรี ได้ให้ความหมายของการวัดประเมินผลว่า หมายถึง กระบวนการบ่งชี้ ผลผลิตหรือคุณลักษณะที่วัดได้จากเครื่องมือวัดผลประเภทใดประเภทหนึ่งอย่างมีระบบ

สมนึก ภัททิยธนี ได้ให้ความหมายของการวัดประเมินผลว่าการวัดผล (Measurement) หมายถึง กระบวนการหาปริมาณหรือจำนวนของสิ่งต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่งมาวัดผล จากการวัดจะออกมาเป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์หรือข้อมูล การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การตัดสินใจหรือวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการวัดผลโดยอาศัยเกณฑ์การพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่ง^{๗๐}

สมนึก ภัททิยธนี กล่าวว่า การวัดผลการศึกษา มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ตลอดเวลา ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับโอกาสและวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ วัตถุประสงค์ของการวัดผล การศึกษามี ดังนี้^{๗๑}

๑. วัดเพื่อค้นหาและพัฒนาสมรรถภาพของนักเรียนเป็นการวัดเพื่อดูว่าผู้เรียน บกพร่องหรือไม่เข้าใจในเรื่องใดแล้วผู้สอนพยายามอบรมสั่งสอนนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้และมีความเจริญงอกงามตามศักยภาพของผู้เรียนจุดมุ่งหมายของการวัดผลการศึกษาข้อนี้ นับว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดหรือกล่าวได้ว่าเป็นปรัชญาของการวัดผลการศึกษา

๒. วัดผลเพื่อวินิจฉัย (Diagnosis) เป็นการวัดผลเพื่อค้นหาจุดบกพร่องของผู้เรียนที่มีปัญหาว่ายังไม่เกิดการเรียนรู้ตรงจุดใดเพื่อหาทางช่วยเหลือเพราะจะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ จัดเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญที่ผู้สอนจะนำไปใช้ในการจัดสอนซ่อมเสริมได้ถูกต้อง

๓. วัดผลเพื่อจัดอันดับหรือจัดตำแหน่ง (Placement) เป็นการวัดผลเพื่อจัดอันดับความสามารถของผู้เรียนในกลุ่มเดียวกันว่าใครเก่งใครควรได้เกรด A. B. C หรือสอบผ่าน-ไม่ผ่าน

๔. วัดผลเพื่อเปรียบเทียบหรือเพื่อทราบพัฒนาการของผู้เรียน (Assessment) เป็นการวัดผลเพื่อเปรียบเทียบความสามารถของผู้เรียนเองมิได้เปรียบเทียบกับนักเรียนคนอื่นว่าพัฒนาขึ้นจาก

^{๖๙} ชุมพล ศรีทองกุล, “คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๔๑): ๒ - ๖.

^{๗๐} สมนึก ภัททิยธนี, การวัดผลการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^{๗๑} อ่างแล้ว.

เดิมมาน้อยเพียงใดเช่นการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) แบบหลังเรียน (Posttest) หรือการวัดผลในแต่ละภาคเรียนแล้วนำผลมาเปรียบเทียบกัน

๕. วัดผลเพื่อพยากรณ์ (Prediction) เป็นการวัดผลเพื่อนำผลที่ได้ไปคาดคะเนหรือทำนายเหตุการณ์ในอนาคต เช่น การแนะนำว่าผู้เรียนคนใดควรเรียนสาขาใดอาชีพใด เป็นแบบทดสอบความถนัด (Aptitude Test) แบบทดสอบวัดเชาว์ปัญญา (Intelligence Test) มีลักษณะของการวัดผลเพื่อพยากรณ์

๖. วัดผลเพื่อประเมิน (Evaluation) เป็นการวัดเพื่อนำผลที่ได้มาตัดสินหรือสรุปคุณภาพของการจัดการศึกษาว่ามีประสิทธิภาพสูงหรือต่ำหลักสูตรเหมาะสมหรือไม่ควรปรับปรุง แก้ไขอย่างไรเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลเหมาะสมหรือไม่

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ กล่าวถึง การวัดประเมินผลว่า หมายถึง การประเมินผลการเรียนของผู้เรียนต้องประเมินตามผลการเรียนรู้และจะต้องมีขั้นตอนที่ชัดเจนโดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนของตนและต้องให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนอันจะนำไปสู่การพัฒนาความก้าวหน้าของผู้เรียน^{๗๒}

กิ่งแก้ว เอี่ยมแฉล้ม ได้ให้ความหมายของการวัดประเมินผลว่า หมายถึง กระบวนการสำคัญของการจัดการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษาและทำให้สามารถติดตามผลการปฏิบัติว่าได้ผลตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ดังนั้น หลักสูตรการสอนการวัดผลจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนการสอนและมีความเกี่ยวโยงกันโดยตลอด^{๗๓}

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผล คือ การเรียนการสอนที่เป็นกระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้ของผู้เรียน การเรียนการสอนว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงไรโดยมีการกำหนดจุดประสงค์เพื่อนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอนและตัดสินผลการเรียน ดังนั้นการวัดและประเมินผลการเรียนจึงมีความสำคัญ คือ การวัดผลการศึกษจะช่วยชี้ให้ข้อบกพร่องหรือปัญหา ต่าง ๆ ในการเรียนการสอนก่อให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลเต็มที่ และเป็นข้อมูลบ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการบริหารจัดการศึกษา

^{๗๒} สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์, **มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๕๙.

^{๗๓} กิ่งแก้ว เอี่ยมแฉล้ม, “สภาพการจัดการเรียนการสอนของคณะบริหารธุรกิจสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตบพิตรพิมุข ตามทัศนะของนักเรียนนักศึกษา”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒), หน้า ๓๓.

๒.๑.๔ บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ กล่าวจำแนกบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนควรประกอบด้วย^{๗๔}

๑. การเตรียมตัวเอง ครูต้องเตรียมตนเองให้พร้อมสำหรับบทบาทของผู้เป็นแหล่ง ความรู้ สามารถให้คำแนะนำปรึกษา ให้ข้อมูลความรู้ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียนครูจึงจำเป็นต้องเตรียมตนเองด้วยการ อ่าน การค้นคว้า การทดลองปฏิบัติในหัวข้อเนื้อหาที่ตนรับผิดชอบรวมทั้งข้อมูลและ ประสบการณ์ อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

๒. การเตรียมแหล่งข้อมูล เมื่อบทบาทครูเปลี่ยนไปจากผู้บอกเล่ามวลความรู้ครูจึง ต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองในสถานที่ต่าง ๆ ได้ทั้งในและนอกเวลาเรียน

๓. การเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ ครูต้องวิเคราะห์จุดประสงค์ของการเรียนรู้เพื่อให้ได้ สารสำคัญ และเนื้อหาข้อความรู้ อันจะนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมี บทบาทในการเรียนรู้ตามที่กำหนดตามความสามารถและความสนใจของผู้เรียน

๔. การเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ครูจะต้องพิจารณาและกำหนดว่าจะใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ใด เพื่อให้กิจกรรมการเรียนดังกล่าวบรรลุผลพร้อมทั้งเป็นผู้อำนวยความสะดวกใน การจัดเตรียมให้ พร้อมเพื่อให้การเรียนรู้ในครั้งนั้น ๆ บรรลุผลและ

๕. การเตรียมการวัดและประเมินผล โดยการวัดให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และวัด ให้ครอบคลุมทั้งในส่วนของกระบวนการ และผลงานที่เกิดขึ้นทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และ ทักษะ โดยการเตรียมวิธีการวัดและเครื่องมือวัดให้พร้อมก่อนทุกครั้ง

บรรเทา กิตติศักดิ์ กล่าวถึง บทบาทของครูผู้สอนในเตรียมการสอน คือ การกำหนด เนื้อหาและวิธีสอน ได้แก่ กำหนดจุดประสงค์ วิธีสอน กิจกรรม สื่อ อุปกรณ์การสอนวิธีการวัดและ ประเมินผล วิธีการสอนจะเน้นให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมด้วยตนเองจากสื่ออุปกรณ์ที่กำหนดรวมทั้งการ วัดประเมินผลตนเอง โดยการ^{๗๕}

^{๗๔} วัฒนาพร ระงับทุกข์, แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒ - ๑๔.

^{๗๕} บรรเทา กิตติศักดิ์, เอกสารประกอบการเรียนเรื่องพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐.

๑. จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ จูงใจ เสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
๒. จัดสถานการณ์ ให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น คิดวิพากษ์ วิจารณ์ ฝึกคิดแก้ปัญหา ด้วย กระบวนการต่าง ๆ และการคิดสร้างสรรค์
๓. เอาใจใส่และช่วยเหลือผู้เรียนเป็นรายบุคคลด้วยความหวังดีและมีเมตตาต่อผู้เรียน
๔. จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ คิดประเมินปรับปรุงตนเอง
๕. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น/ประสบการณ์ความรู้ภายในกลุ่ม
๖. ใช้สื่อประกอบการสอนเพื่อให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้
๗. จัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิตจริง แหล่งเรียนรู้อาจเป็น ห้องสมุดสื่อวัฒนธรรม แหล่งธรรมชาติ และแหล่งข้อมูลในชุมชน
๘. ฝึกระเบียบวินัยในตนเองและการชี้แนะตนเอง ผู้สอนต้องสร้างเงื่อนไขและ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้
๙. สังเกตและประเมินตนเอง สังเกตส่วนดี ส่วนด้อยที่จะต้องปรับปรุงผู้เรียนอย่างต่อเนื่องสังเกตการณ์ทำงานของผู้เรียนและการแสดงออก

๒.๑.๕ แนวทางการจัดการเรียนรู้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ นั้น จะต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งครูผู้สอนจะต้องรู้และเข้าใจแนวคิด การจัดการเรียนรู้และผลที่เกิดกับผู้เรียน แล้วนำมาจัดการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาของผู้เรียนตามหลักสูตร กระบวนการดังกล่าว ได้แก่^{๗๖}

- ๑) กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- ๒) กระบวนการสร้างความรู้
- ๓) กระบวนการคิด
- ๔) กระบวนการทางสังคม
- ๕) กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา
- ๖) กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง
- ๗) กระบวนการปฏิบัติ

^{๗๖} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕.

- ๘) กระบวนการจัดการ
- ๙) กระบวนการวิจัย
- ๑๐) กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง
- ๑๑) กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

๒.๑.๖ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การเรียนการสอนย่อมมีการกำหนดเป้าหมาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้การที่ผู้เรียนจะบรรลุเป้าหมายได้มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนเป็นสำคัญ ฉะนั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมการเรียนการสอน จึงจะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนได้อย่างแท้จริงมีแนวคิดของนักการศึกษาได้แสดงทัศนะไว้ ดังต่อไปนี้

ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมาย ของกิจกรรมการเรียนไว้ว่า หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ ในโรงเรียน ทั้งโดยครู และนักเรียน เช่น การสอนให้นักเรียนค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ^{๗๗}

วิไลพร คุณุณทัย กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน คือ สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ อย่างเช่น กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่แสดงถึงควมมีประชาธิปไตย เป็นต้น

๑. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

รุ่งทิวา จักรกร ได้กล่าวถึง การสร้างชุดกิจกรรมประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้^{๗๘}

^{๗๗} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๒.

^{๗๘} รุ่งทิวา จักรกร, วิธีสอนทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-วิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๘), หน้า ๘๙ - ๙๒.

๑. กำหนดเรื่องเพื่อทำการสอน อาจจะกำหนดเรื่อง ตามหลักสูตร หรือกำหนดเรื่อง ขึ้นใหม่ ตามความเหมาะสมก็ได้ จะแบ่งเนื้อหาอย่างไรขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อหาและใช้ชุดกิจกรรม ซึ่งในการจัดแบ่งเนื้อเรื่อง เพื่อทำชุดกิจกรรมในแต่ละระดับย่อมไม่เหมือนกัน

๒. จัดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ แล้วแต่ความต้องการและความเหมาะสม

๓. จัดหน่วยการสอน จะแบ่งเป็นกี่หน่วย หน่วยหนึ่ง ๆ ควรใช้เวลานานเท่าไรใช้เวลาเรียนเป็นกี่คาบ หรือสัปดาห์ หรือตามความเหมาะสมกับวัย และระดับของผู้เรียนทั้งนี้โดยคำนึงถึงจิตวิทยาพัฒนา ผู้เรียน

๔. กำหนดหัวเรื่อง จัดแบ่งหน่วยการสอนให้เป็นหัวข้อย่อย ๆ เพื่อสะดวกแก่การเรียนรู้แต่ละหน่วย จะประกอบด้วยประสบการณ์ในการเรียนรู้อะไรบ้าง กำหนดหัวข้อแต่ละหน่วย นั้น

๕. ความคิดรวบยอดหรือหลักการต้องกำหนดให้ชัดเจนว่า ผู้เรียนมีความคิดรวบยอดหรือหลักการอะไร

๖. กำหนดจุดประสงค์ในการสอน ซึ่งหมายถึง จุดประสงค์ในการสอนทั่วไปและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม มีเกณฑ์การตัดสินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชัดเจน

๗. การวิเคราะห์งาน โดยนำจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม แต่ละข้อมาวิเคราะห์กิจกรรมว่าควรทำอะไรก่อนหลังแล้วจึงจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

๘. ลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ หลังจากพิจารณาจุดประสงค์ของแต่ละหัวข้อว่าจัด กิจกรรมการเรียนรู้อย่างไร จึงจะบรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้ และต้องพิจารณาถึงกิจกรรมที่จะเสริมสร้างความสนใจ และความสามารถให้กับนักเรียนอีกด้วย

๙. กำหนดแบบประเมินผล ครูต้องหาวิธีในการประเมินผล จะใช้วิธีใดจึงจะ ประเมินผลได้อย่างแน่นอนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

๑๐. เลือกและผลิตสื่อการสอนโดยพิจารณาจากข้อ ๗ เมื่อทราบว่า ใช้สื่อการสอนอะไรแล้วก็จัดหาหรือผลิตเพื่อให้ได้ตามที่ต้องการ จัดเป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกแก่การใช้

๑๑. หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม เมื่อสร้างชุดกิจกรรมเสร็จแล้วทำการหาประสิทธิภาพโดยการทดลองใช้ เพื่อแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

๑๒. ในกรณีที่ใช้ชุดกิจกรรมแบบกลุ่ม ต้องหากิจกรรมสำรอง ซึ่งเตรียมไว้เพื่อเสริมความรู้สำหรับเด็กที่เรียนเร็ว หรือกลุ่มที่ทำกิจกรรมเสร็จก่อนจะได้มีกิจกรรมทำ

๑๓. สร้างแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน พร้อมทั้งเฉลย

๑๔. ขนาดรูปแบบของชุดกิจกรรม ควรมีขนาดมาตรฐาน เพื่อความสะดวกในการใช้และความเป็นระเบียบในการเก็บรักษา โดยพิจารณาในด้านประโยชน์ ประหยัด สะดวกและความคงทนถาวรพร้อมทั้งความสวยงามด้านหน้าและด้านหลังของชุดกิจกรรม ควรเขียนข้อความให้ เรียบร้อยเพื่อความสะดวกในการนำไปใช้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้กล่าวถึงหลักการสร้างชุดกิจกรรมไว้ ๑๐ ข้อ ดังนี้^{๗๙}

๑. การกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์
๒. กำหนดหน่วยการสอน โดยแบ่งเนื้อหาหน่วยวิชาออกเป็นหน่วยการสอน
๓. กำหนดหัวเรื่องหรือหน่วยการสอนย่อยให้สัมพันธ์กับเวลาครั้งละ ๑-๒ ชั่วโมง
๔. กำหนดมโนทัศน์และหลักการให้สอดคล้องกับหัวเรื่องให้สรุปรวบรวมแนวคิดและหลักเกณฑ์สำคัญ เพื่อไว้เป็นแนวทางกำหนดเนื้อหาการสอนให้สอดคล้อง
๕. กำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง โดยเขียนให้อยู่ในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
๖. กำหนดแบบประเมินผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งแนวทางในการเลือกและผลิตสื่อการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น การอ่าน บัตรคำสั่ง การตอบคำถาม การเล่นเกม เป็นต้น
๗. กำหนดแบบประเมินผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยใช้แบบ สอบอิงเกณฑ์เพื่อให้ผู้สอนทราบว่าหลังจากการผ่านกิจกรรมแล้วผู้เรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่
๘. เลือกการผลิตสื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการที่ครูใช้ถือเป็นสื่อการสอน ทั้งสิ้นเมื่อผลิตสื่อการสอนแล้วก็จัดไว้เป็นหมวดหมู่
๙. การทดลองใช้ชุดการสอน เพื่อหาประสิทธิภาพ
๑๐. การใช้ชุดการสอน ชุดการสอนที่ได้ปรับปรุงและมีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้วสามารถนำไปสอนผู้เรียน

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างชุดการสอน ดังนี้^{๘๐}

๑. กำหนดเรื่องเพื่อทำชุดการสอน อาจจะแบ่งย่อยหัวข้อเป็นหัวข้อย่อยขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อหาและลักษณะของการใช้ชุดกิจกรรม
๒. กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์อาจมีการกำหนด เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือบูรณาการให้เหมาะสมตามวัย

^{๗๙} ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ, การผลิตชุดการเรียนการสอน เทคโนโลยีและสื่อการศึกษา, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๒๑), หน้า ๖๕.

^{๘๐} สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๕๓ - ๕๕.

๓. จัดหน่วยการเรียนรู้การสอนให้เหมาะสมว่าจะมีการแบ่งเป็นกี่หน่วย หัวข้อย่อยอะไรบ้าง ใช้เวลานานเท่าไร ให้พิจารณาให้เหมาะสมกับวัยและระดับชั้น

๔. กำหนดหัวข้อเรื่องเพื่อสะดวกแก่นักเรียนว่าแต่ละหน่วยประกอบด้วยหัวข้อใดบ้าง

๕. กำหนดความคิดรวบยอดหรือหลักการต้องมีการกำหนดให้ชัดเจนว่านักเรียนเกิดความคิดรวบยอดหรือหลักการใดบ้าง

๖. กำหนดจุดประสงค์การสอน หมายถึง จุดประสงค์ที่แสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ หรือจุดประสงค์ทั่วไป รวมทั้งเกณฑ์การตัดสินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๗. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ต้องกำหนดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมเพื่อเป็นแนวทางการผลิตสื่อการเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ การออกแบบทดสอบ

๘. กำหนดแบบประเมินผล ต้องออกแบบประเมินให้ตรงกับจุดประสงค์เชิง พฤติกรรม เพื่อทราบความเป็นไปของนักเรียนว่า มีความก้าวหน้าทางการเรียนเป็นอย่างไร

๙. เลือกและผลิตสื่อการสอน ควรมีสื่อการสอนในแต่ละหัวข้อเรื่องให้เรียบร้อยควร จัดสื่อการสอนเหล่านั้นออกเป็นหมวดหมู่ในกล่อง หรือแฟ้มที่เตรียมไว้ก่อนนำไปหาประสิทธิภาพเพื่อหาความตรงความเที่ยงก่อนนำไปใช้

๑๐. สร้างข้อทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ควรสร้างให้ครอบคลุมเนื้อหาและ กิจกรรมที่กำหนดให้เกิดการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นสำคัญ

๑๑. การหาประสิทธิภาพของชุดการสอน เมื่อสร้างชุดการสอนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต้องนำชุดการสอนไปทดสอบโดยวิธีการต่าง ๆ ก่อนนำไปใช้จริง

๓. ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

นักวิชาการทางการศึกษาได้กล่าวแสดงทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ดังมีรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

สมคิด สร้อยน้ำ กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนหลายประการด้วยกัน คือ^{๔๑}

๑. กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในบทเรียนและยังช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียน

^{๔๑} สมคิด สร้อยน้ำ, **หลักการสอน**, (อุดรธานี: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๔๒), หน้า ๕๘.

๒. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบและความเป็นประชาธิปไตย

๓. กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ และช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล

๔. กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนขยายความรู้ และประสบการณ์ให้กว้างขวางขึ้นรวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งความงามในเรื่องต่าง ๆ

๕. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยและปลูกฝังความรับผิดชอบ

๖. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะและช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี

๗. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความงอกงามพัฒนาการของผู้เรียนและให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จัดการทำงานเป็นกลุ่ม

๘. กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนมีการเคลื่อนไหวรู้สึกสนุกสนานทำให้ไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน

อาภรณ์ ใจเที่ยง กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนมีความสำคัญหลายประการ ดังนี้^๒

๑. กิจกรรมเราความสนใจของเด็ก

๒. กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ

๓. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย

๔. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ

๕. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

๖. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กได้มีโอกาสเคลื่อนไหว

๗. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กได้รู้สึกสนุกสนาน

๘. กิจกรรมช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล

๙. กิจกรรมช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง

๑๐. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความงอกงามและพัฒนาการของเด็ก

๑๑. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะ

๑๒. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี

๑๓. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักทำงานเป็นหมู่

๑๔. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในบทเรียน

^๒ อาภรณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๗),

๑๕. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้ได้เกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่าง ๆ

วาณี ภูเสตร์ กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนี้^{๘๓}

๑. ช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียน ทำให้บทเรียนมีความหมายต่อการเรียนรู้
๒. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความสามารถความถนัดและความสนใจ
๓. ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนแต่ละคน
๔. ส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน
๕. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสร่วมกันทำงาน ซึ่งเป็นการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย ความรับผิดชอบ และความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนการจัดการเรียนการสอนที่ดีเป็นสิ่งเร้าความสนใจเพื่อผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ขยายความรู้ และประสบการณ์การทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งก่อให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จึงจะบรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้และต้องพิจารณาถึงกิจกรรมที่จะเสริมสร้างความสนใจและความสามารถให้กับนักเรียน

๒.๑.๗ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

การดเนอร์ (Gardner) กล่าวถึง “ทฤษฎีการสอนแบบพหุปัญญา” (Multiple Intelligence) โดยได้ให้ความหมายของเขาวนปัญญาใหม่ว่า “ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ หรือการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมในแต่ละแห่งรวมทั้งความสามารถในการตั้งปัญหา เพื่อจะหาคำตอบ และเพิ่มพูนความรู้” การดเนอร์นั้นมีความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับสติปัญญาที่สำคัญ ๒ ประการ คือ^{๘๔}

๑. เขาวนปัญญาของบุคคลมิได้มีเพียงความสามารถทางภาษา และทางคณิตศาสตร์เท่านั้น แต่มีอยู่อย่างหลากหลายถึง ๘ ประเภทด้วยกัน แต่การดเนอร์เอง ก็กล่าวว่า อาจจะมีมากกว่า ๘ ประเภท โดยคนแต่ละคนจะมีความสามารถเฉพาะด้านแตกต่างกันไป ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องของ

^{๘๓} วาณี ภูเสตร์, การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน, (จันทบุรี : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๒), หน้า ๙๓.

^{๘๔} การดเนอร์ (Gardner), อ้างใน ทิศนา ขมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๕), หน้า ๘๖.

ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถที่แตกต่างกันออกไปนี้ เมื่อผสมผสานออกมาแล้วจะก่อให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะตัวบุคคล

๒. เชาวินปัญญไม่ใช่สิ่งที่มั่นคงถาวรตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย หากแต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อม และการส่งเสริมที่เหมาะสม การดเนอร์ ยังได้อธิบายถึงเชาวินปัญญไว้ว่า ประกอบด้วยความสามารถ ๓ ประการ ได้แก่

๑) ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นไปตามธรรมชาติและตามบริบททางวัฒนธรรมของแต่ละบุคคล

๒) ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีประสิทธิภาพและสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม

๓) ความสามารถในการแสวงหาหรือตั้งปัญหาเพื่อหาคำตอบ และเพิ่มพูนความรู้

พงษ์ศักดิ์ แป้นแก้ว ได้อธิบายเชาวินปัญญซึ่ง การดเนอร์ได้เสนอไว้ ๘ ด้าน อย่างละเอียด ดังนี้^{๘๕}

๑. สติปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence)

๒. สติปัญญาในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical Mathematical Intelligence)

๓. สติปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily Kinesthetic Intelligence)

๔. สติปัญญาด้านการมองเห็นและมิติสัมพันธ์ (Visual/Spatial Intelligence)

๕. สติปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence)

๖. สติปัญญาด้านการเข้ากับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence)

๗. สติปัญญาด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)

๘. สติปัญญาด้านการเป็นนักธรรมชาติวิทยา (Nationalism Intelligence)

ทศนา แคมมณี กล่าวว่า การมองและเข้าใจเชาวินปัญญในความหมายที่ต่างกันย่อมก่อให้เกิดการกระทำที่แตกต่างกัน ทฤษฎีพหุปัญญา ได้ขยายขอบเขตของความหมายของคำว่าปัญญามี

^{๘๕} พงษ์ศักดิ์ แป้นแก้ว, “พหุปัญญา (Multiple Intelligence)”, ศิษศาสตรสาร, (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๔๖): ๑๐๙ - ๑๑๙.

ออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้นจากเดิมส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนขยายขอบเขตไปอย่างกว้างขวางเช่นกัน แนวทางการนำทฤษฎีปัญญามาใช้ในการเรียนการสอนมีหลากหลายดังนี้^{๘๖}

๑. เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีเขาวนปัญญาแต่ละด้านไม่เหมือนกัน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ที่สามารถส่งเสริมเขาวนปัญญาหลาย ๆ ด้านมิใช่มุ่งพัฒนาแต่เพียงเขาวนปัญญาด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น ดังเช่นในอดีตเรามักจะมีการเน้นการพัฒนาด้านภาษาและด้านคณิตศาสตร์ หรือด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะอันเป็นการพัฒนาสมองซีกซ้ายเป็นหลัก ทำให้ผู้เรียนไม่มีโอกาสพัฒนาเขาวนปัญญาด้านอื่น ๆ เท่าที่ควรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนที่มีเขาวนปัญญาด้านอื่นสูง จะขาดโอกาสที่จะเรียนรู้และพัฒนาในด้านที่ตนมีความสามารถหรือถนัดเป็นพิเศษ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของสติปัญญาหลาย ๆ ด้านจะช่วยให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน พร้อมทั้งช่วยส่งเสริมอัจฉริยภาพ หรือ ความสามารถเฉพาะตนของผู้เรียนไปในตัว

๒. เนื่องจากผู้เรียนมีระดับพัฒนาการในเขาวนปัญญาแต่ละด้านไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการในแต่ละด้านของผู้เรียน ตัวอย่างเช่นเด็กที่มีเขาวนปัญญาด้านดนตรีสูง จะพัฒนาปัญญาด้านดนตรีของตนไปอย่างรวดเร็วต่างจากเด็กคนอื่น ๆ ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเด็ก ที่มีขั้นพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งสูง ควรต้องแตกต่างไปจากเด็กที่มีขั้นพัฒนาการในด้านนั้นต่ำกว่า

๓. เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีเขาวนปัญญาแต่ละด้านไม่เหมือนกัน การผสมผสานของความสามารถด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ไม่เท่ากันนี้ ทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ (Uniqueness) หรือ ลักษณะเฉพาะของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกัน หรืออีกนัยหนึ่ง เอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลทำให้ แต่ละคนแตกต่างกัน และความแตกต่างที่หลากหลาย (Diversity) นี้สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ดังนั้น กระบวนการคิดที่ว่าคนนี้เก่ง หรือเก่งกว่าคนนั้นคนนี้จะควรจะเปลี่ยนไป การสอนควรเน้นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของผู้เรียน ครูควรสอน โดยเน้นให้ผู้เรียนค้นหาเอกลักษณ์ของตนภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของตนเองและเคารพในเอกลักษณ์ของผู้อื่นรวมทั้งเห็นคุณค่า และเรียนรู้ที่จะใช้ความแตกต่างของแต่ละบุคคลให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเช่นนี้ ผู้เรียนก็จะเรียนรู้อย่างมีความสุข มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองเห็นคุณค่าในตนเอง ในขณะเดียวกันก็มีความเคารพในผู้อื่นและอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกัน

^{๘๖} ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘๙ - ๙๐.

๔. ระบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนไป จากแนวคิดเดิมที่ใช้การทดสอบเพื่อวัดความสามารถทางเชาวน์ปัญญาเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้นและที่สำคัญคือไม่สัมพันธ์กับบริบทที่แท้จริงที่ใช้ความสามารถนั้น ๆ ตามปกติ วิธีการประเมินผลการเรียน การสอนที่ดี ควรมีการประเมินหลาย ๆ ด้าน และในแต่ละด้านควรเป็นการประเมินในสภาพการณ์ ของปัญหาที่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วย อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านนั้น ๆ การประเมิน จะต้องครอบคลุมความสามารถในการแก้ปัญหา หรือการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์ กับเชาวน์ปัญญาด้านนั้นอีกวิธีหนึ่ง คือการให้เรียนอยู่ในสภาพการณ์ ที่ซับซ้อนซึ่งต้องใช้สติปัญญา หลายด้านหรือการให้อุปกรณ์ซึ่งสัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาหลาย ๆ ด้านและสังเกตว่าผู้เรียนเลือกใช้ เชาวน์ปัญญาด้านใด หรือศึกษาและใช้อุปกรณ์ซึ่งสัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านใดมากเพียงไร

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ กล่าวถึง แนวคิดทฤษฎีการสอนแบบ ๔ MAT จะได้ประเด็นหลักของแนวคิดซึ่งสรุปได้เป็น ๓ ประเด็น ดังนี้^{๘๗}แบบฉบับหรือลีลาการเรียนรู้อของผู้เรียนมีความแตกต่างกันตามความแตกต่าง ระหว่างบุคคลมี ๔ แบบ ได้แก่

๑) ผู้เรียนแบบที่ ๑ (WHY) เป็นคนช่างคิดช่างสงสัย อยากรู้ อยากเห็น ชอบ เรียนรู้ด้วยการสังเกต และสัมผัส ชอบเรียนรู้จากการฟัง การเฝ้าดู การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นชอบงานทำรวมกับผู้อื่นจึงมักชอบตั้งคำถามว่าทำไม

๒) ผู้เรียนแบบที่ ๒ (WHAT) เป็นผู้สนใจข้อเท็จจริงชอบเรียนรู้จากการรับข้อมูลและสิ่งต่าง ๆ จากครูหรือจากคนอื่น ๆ เป็นคนช่างวิเคราะห์ ชอบเรียนรู้ด้วยวิธีการคิดไตร่ตรอง

๓) ผู้เรียนแบบที่ ๓ (HOW) เป็นผู้สนใจในวิธีการต่าง ๆ อยากรู้ว่าสิ่งต่าง ๆ นั้น ทำงานอย่างไร ชอบที่จะได้ลงมือปฏิบัติจริงเป็นการเรียนรู้จากสามัญสำนึก ที่สัมผัสได้ เช่น จับต้อง ুবคลำ ทดลอง ทำของจริง ฝึกปฏิบัติ

๔) ผู้เรียนแบบที่ ๔ (IF) ชอบคนหาว่าเป็นไปได้หรือไม่ ถ้าไม่เป็นอย่างนี้จะเป็นอย่างอื่นได้หรือไม่จึงสนใจในการค้นหาสิ่งใหม่ด้วยตนเองด้วยการทดลองพิสูจน์เรียนรู้จากความรู้สึกของตนเองเรียนรู้ด้วยการลองผิดลองถูกชอบที่จะลองทำดู และคนพบสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตนเอง

ลีลาการสอนหรือวิธีการสอนของครูจึงต้องมี ๔ แบบเพื่อตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลเช่นกัน

^{๘๗} ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, “การจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพนักเรียน”, วารสารศูนย์ศึกษากาพัฒนาครู, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๗, หน้า ๒๗, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/202009> [๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐].

๒.๑ บทบาทที่ ๑ ครู คือ ผู้กระตุ้นสร้างแรงจูงใจ ครูจะต้องเป็นผู้ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ และสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียนโดยการให้เขาได้สังเกต คิดไตรตรองสัมผัส ครูนำประสบการณ์จริงไปสู่การคิดกระตุ้นให้เขาได้ฟังได้เห็นและอยากคิดอยากตั้งถามซึ่งคำถามที่เกิดขึ้นมีหลากหลายมากมาย แต่สิ่งที่ควรเกิดขึ้นกับผู้เรียนมากที่สุด คือ คำว่า ทำไมวิธีการสอนอาจใช้สถานการณ์จำลองการอภิปรายการให้สังเกตสิ่งต่าง ๆ การตั้งคำถามบทบาทนี้จะทำให้ผู้เรียน แบบที่ ๑ (WHY) มีความสุขความสบายใจในการเรียนมากที่สุดเจตนาของ ๔ MAT ในชั้น WHY จะเป็นการกระตุ้นช่วยโดยการให้นักเรียนได้สังเกตได้ฟังแล้ว ทิ้งปริศนาให้นักเรียนขบคิดจนเกิดการ ตั้งคำถามถามให้ได้ว่าทำไมกับครูหรือกับตนเองหรือกับใคร ๆ เพื่อเขาจะได้มี ความกระตือรือร้น และมีแรงจูงใจในการแสวงหาคำตอบหรือความรู้ในชั้น What หรือ ชั้น How ได้ต่อไป

๒.๒ บทบาทที่ ๒ ครู คือ ผู้สอนผู้บอกความรู้ บทบาทของครูเป็นผู้ป้อนความรู้ป้อนความจริงให้กับนักเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นครูจะต้องให้ความรู้เนื้อหาที่ลึกซึ้งให้นักเรียนครูเป็นผู้สอนผู้แจ้งให้ทราบบทบาทที่ ๒ นี้จะทำให้ผู้เรียนแบบที่ ๒ (WHAT) มีความสุขความสบายใจในการเรียนมากที่สุด

๒.๓ บทบาทที่ ๓ ครู คือ โค้ชหรือผู้ฝึกสอนครูจะปล่อยให้ นักเรียนลงมือทำจากของจริง และฝึกปฏิบัติจากของจริงด้วยตนเองครูเพียงแต่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและจัดเตรียม สื่ออุปกรณ์ให้นักเรียน เป็นเพียงผู้ชี้แนะแนะนำ เพื่อให้นักเรียนลงมือปฏิบัติงานให้สำเร็จครูจึงเปรียบเสมือนโค้ชหรือผู้ฝึกสอน ครูจำเป็นจะต้องออกแบบกิจกรรมให้ได้ เพื่อให้นักเรียนกระหายอยากลงมือปฏิบัติบทบาทที่ผู้เรียนแบบที่ ๓ (HOW) จะมีความสุขความสบายใจมากที่สุด

๒.๔ บทบาทที่ ๔ ครู คือ ผู้ประเมินผลผู้ร่วมเรียนรู้ผู้แก้ไขครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนได้ค้นหาคิดค้นและทดลองทำสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตัวของเขาเองโดยการกระตุ้นและกำหนดสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เขาได้คิดค้น หรือค้นพบสิ่งใหม่ ๆ เช่นถ้าไม่เป็นอย่างนี้แล้วจะเป็นอย่างไร ได้อีกมันจะเป็นแบบอื่นได้หรือไม่ ถ้าไม่เป็นอย่างนี้ มันจะเกิดอะไรขึ้นหรือถ้าเป็นอย่างนี้แล้วจะเกิดอะไรขึ้นหรือถ้ามันเป็นอย่างนั้นแล้วจะทำอย่างไร ตัวอย่างเช่นครูสอนการเพาะถั่วงอกด้วยกระดาษทิชชู เมื่อถึงชั้น IF อาจตั้งคำถามว่าจากเมล็ดถั่วเขียวมันจะงอกออกมาภายในกี่วันจะมีใบที่ใบหรือถ้าไม่ใช่กระดาษทิชชูจะใช้วัสดุอื่นได้หรือไม่ หรือถ้ามันไม่งอกเพราะอะไรจะเกิดอะไรขึ้นถ้าเพาะในห้องกับเพาะกลางแจ้งถ้าเพาะในห้องไม่มีแสงเป็นอย่างไร ถ้าเพาะกลางแจ้งถั่วงอกจะเป็นอย่างไรครูจะกระตุ้นให้นักเรียนลองผิทดลองถูกและเรียนรู้เองสอนกันเองค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ครูเพียงแค่เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียน และทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินความรู้และผลงานนักเรียนว่าเป็น อย่างไร

และค่อยแก้ไขแนะนำผลงานของนักเรียนเท่านั้นในขั้น IF นี้ นักเรียนจะสามารถประมวลความรู้ที่ได้รับให้เกิดเป็นความรู้ใหม่หรือนำเอาความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

กาเย่ (Gagne) กล่าวถึง ทฤษฎีการเรียนรู้หรือหลักการสอน ๙ ประการ ประกอบด้วย^{๔๘}

๑. **เร้าความสนใจ (Gain Attention)** กระตุ้นหรือเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจกับบทเรียนและเนื้อหาที่จะเรียนการเร้าความสนใจผู้เรียนนี้อาจทำได้โดย การจัดสภาพแวดล้อมให้ดึงดูดความสนใจ เช่น การใช้ภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว และ/หรือการใช้เสียงประกอบบทเรียนในส่วนบทนำ

๒. **บอกวัตถุประสงค์ (Specify Objective)** การบอกให้ผู้เรียนทราบถึงจุดประสงค์ของบทเรียนนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการเรียนการสอนบนเว็บที่ผู้เรียนสามารถควบคุมการเรียนของตนเองได้ โดยการเลือก ศึกษาเนื้อหาที่ต้องการศึกษาได้เอง ดังนั้น การที่ผู้เรียนได้ทราบถึงจุดประสงค์ของบทเรียนล่วงหน้าทำให้ผู้เรียนสามารถมุ่งความสนใจไปที่เนื้อหาบทเรียนที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังสามารถเลือกศึกษาเนื้อหา เฉพาะที่ตนยังขาดความเข้าใจที่จะช่วยทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตรงตามจุดประสงค์ของบทเรียนที่ได้กำหนดไว้

๓. **ทบทวนความรู้เดิม (Activate Prior Knowledge)** การทบทวนความรู้เดิมช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาใหม่ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น รูปแบบการทบทวนความรู้เดิมในบทเรียนบนเว็บทำได้หลายวิธี เช่น กิจกรรมการถาม-ตอบคำถาม หรือการแบ่งกลุ่มให้ผู้เรียนอภิปรายหรือสรุปเนื้อหาที่ได้เคยเรียนมาแล้ว เป็นต้น

๔. **นำเสนอเนื้อหาใหม่ (Present New Information)** การนำเสนอบทเรียนบนเว็บสามารถทำได้หลายรูปแบบด้วยกัน คือ การนำเสนอด้วย ข้อความ รูปภาพ เสียง หรือแม้กระทั่ง วิดีทัศน์ อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญที่ผู้สอนควรให้ความสำคัญก็คือ ผู้เรียน ผู้สอนควรพิจารณาลักษณะของผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้การนำเสนอบทเรียนเหมาะสมกับ ผู้เรียนมากที่สุด

๕. **ชี้แนะแนวทางการเรียนรู้ (Guide Learning)** การชี้แนะแนวทางการเรียนรู้ หมายถึง การชี้แนะให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนใหม่ ผสมผสานกับความรู้เก่า ที่เคยได้เรียนไปแล้ว เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็วและมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น

๖. **กระตุ้นการตอบสนองบทเรียน (Elicit Response)** การศึกษาต่างทราบดีว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมใน กระบวนการเรียนการสอนโดยตรง ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนบนเว็บจึงควรเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน ซึ่งอาจทำ

^{๔๘} Sirikanya.sirikanya926, wordpress.com [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://sirikanya926.wordpress.com> [๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐].

ได้โดยการจัดกิจกรรมการสนทนาออนไลน์รูปแบบ Synchronous หรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านเว็บบอร์ดในรูปแบบ Asynchronous เป็นต้น

๗. ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Provide Feedback) ลักษณะเด่นประการหนึ่งของการเรียนการสอนบนเว็บก็คือการที่ผู้สอนสามารถ ติดต่อสื่อสารกับผู้เรียนได้โดยตรงอย่างใกล้ชิดเนื่องจากบทบาทของผู้สอนนั้นเปลี่ยนจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แต่เพียงผู้เดียวมาเป็นผู้ให้คำแนะนำ และช่วยกำกับการเรียนของผู้เรียนรายบุคคล และด้วยความสามารถของอินเทอร์เน็ตที่ทำให้ผู้เรียน และผู้สอนสามารถติดต่อกันได้ตลอดเวลาทำให้ผู้สอนสามารถติดตามก้าวหน้าและสามารถให้ผลย้อนกลับแก่ผู้เรียนแต่ละคนได้ด้วยความสะดวก

๘. ทดสอบความรู้ใหม่ (Assess Performance) การทดสอบความรู้ความสามารถผู้เรียนเป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง เพราะทำให้ ทั้งผู้เรียนและผู้สอนได้ทราบถึงระดับความรู้ความเข้าใจที่ผู้เรียนมีต่อเนื้อหาในบทเรียนนั้น ๆ การทดสอบความรู้ในบทเรียนบนเว็บสามารถทำได้หลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นข้อสอบแบบปรนัยหรือ อัตนัย การจัดทำกิจกรรมการอภิปรายกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อยเป็นต้นซึ่งการทดสอบนี้ผู้เรียนสามารถทำการทดสอบบนเว็บผ่านระบบเครือข่ายได้

๙. สรุปและนำไปใช้ (Review and Transfer) การสรุปและนำไปใช้ จัดว่าเป็นส่วนสำคัญในขั้นตอนสุดท้ายที่บทเรียนจะต้องสรุปมโนคติ ของเนื้อหา เฉพาะประเด็นสำคัญ ๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทบทวนความรู้ของตนเองหลังจากศึกษาเนื้อหาผ่านมาแล้ว ในขณะที่บทเรียนต้องชี้แนะ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องหรือให้ข้อมูลอ้างอิง เพิ่มเติมเพื่อแนะแนวทางให้ผู้เรียนได้ศึกษาต่อในบทเรียน ถัดไปหรือนำไปประยุกต์ใช้ กับงานอื่นต่อไป

๒.๒ สารการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

๒.๒.๑ ความหมายของวิชาสังคมศึกษา

นักการศึกษาทางสังคมศึกษา ได้ให้ความหมายของวิชาสังคมศึกษาในนานาทัศนะ เป็นต้นว่า (สิริวรรณ ศรีพหล ๒๕๕๔: ๑-๖ ถึง ๑-๘)

จาโรลิเมค (John Jarolimek, 1967:4) กล่าวว่า “สังคมศึกษาเป็นวิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม ทั้งกล่าวถึงวิถีที่มนุษย์จะใช้สิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการของตนในการดำรงชีวิต”

เชฟเวอร์ (James P. Shaver, 1967) ให้นิยามว่า “สังคมศึกษาเป็นส่วนของการศึกษาทั่วไปและเกี่ยวข้องโดยเฉพาะการเตรียมพลเมือง ให้มีส่วนร่วมในสังคมแบบประชาธิปไตย”

เอนเกล (Shirley H. Engle, 1971) ให้ความเห็นว่า “สังคมศึกษาจะมีการเน้นคำถามด้านสังคมที่มีความต่อเนื่องกัน เน้นปัญหาและประเด็นทั้งใหญ่และย่อย ซึ่งเยาวชนควรต้องปฏิบัติหรือ

ช่วยให้เขาทำได้ ปัญหาของแต่ละบุคคลและของสังคมจะช่วยให้หลักสูตรมีการผสมผสานอย่างมีเหตุผล”

กู๊ด (Carter V. Good, 1978) ให้ความหมายว่า “สังคมศึกษา เป็นส่วนต่าง ๆ ของเนื้อหาสาระของสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา และภูมิศาสตร์ โดยเลือกแล้วว่าเหมาะสมแก่การศึกษาในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา และมีการพัฒนาขึ้นเป็นรายวิชาต่าง ๆ เพื่อการศึกษาไม่ว่าจะบูรณาการแล้วหรือไม่ และต้องมีทั้งเนื้อหาสาระและจุดหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคม หรือไม่ก็อยู่ในขอบข่ายที่แคบไปหรือนั่นอนตายตัวของการศึกษาในแบบผสมผสาน”

เพรสตัน (Ralph C. Preston, 1960) กล่าวว่า “สังคมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาวิชาสังคมศาสตร์ที่เลือกเฟ้นมาเพื่อใช้ในการสอนเด็ก โดยเฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สังคมศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ส่วนมากได้เนื้อหาวิชามาจากสังคมศาสตร์ คือ

- ๑) ประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาเรื่องอดีตของมนุษย์
- ๒) ภูมิศาสตร์ เป็นการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับแผ่นดินที่อยู่อาศัย
- ๓) หน้าที่พลเมือง เป็นการศึกษาเรื่องสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์
- ๔) สังคมวิทยา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสถาบันของมนุษย์ และกระบวนการทำสังคม
- ๕) มานุษยวิทยา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชน
- ๖) เศรษฐศาสตร์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับผลผลิต การแจกจ่าย และการใช้สิ่งที่มีค่า

ในการแลกเปลี่ยน และปรากฏการณ์ทางสังคมอันเกิดขึ้นจากกิจกรรมดังกล่าว

จากความหมายที่นักวิชาการท่านต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของวิชาสังคมศึกษาในนานาพรรณานี้ ถ้าพิจารณาจากความหมายวิชาสังคมศึกษาที่ไม่เคลลีส (Michaelis, 1985: 3-4) ได้ประมวลความหมายของวิชาสังคมศึกษาในเชิงปรัชญาและความเชื่อแบบต่าง ๆ สรุปได้ ๕ ประเภท ดังนี้คือ

๑) สังคมศึกษาในฐานะการถ่ายทอดความเป็นพลเมืองดี (Social Studies as Citizenship Transmission) ผู้ที่ยึดถือเช่นนี้เชื่อว่า สังคมศึกษาควรจะถ่ายทอดลักษณะพื้นฐานทางประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม พลเมืองดีที่มีความรับผิดชอบควรจะได้พัฒนาจากความเข้าใจต่อสิ่งที่ดี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น

๒) สังคมศึกษาในฐานะเป็นการศึกษาทางสังคมศาสตร์ (Social Studies as Social Science Education) ผู้ที่ยึดถือเช่นนี้เชื่อว่า เนื้อหาของสังคมศึกษาและวิธีการศึกษาควรจะนำมาจากสังคมศาสตร์ พลเมืองที่มีประสิทธิภาพควรจะมีภูมิโนมติพื้นฐาน และวิธีการศึกษาของสังคมศาสตร์ เพื่อสามารถจัดการกับประเด็นเรื่องราวและปัญหาต่าง ๆ

๓) สังคมศึกษาในฐานะการคิดอย่างไตร่ตรอง (Social Studies as Reflective Thinking) แนวคิดนี้ยึดถือโดยกลุ่มประจักษ์นิยม ซึ่งเชื่อว่าเป้าหมายสำคัญของสังคมศึกษา คือ การพัฒนาความสามารถในการคิดและการตัดสินใจ ซึ่งพลเมืองที่มีประสิทธิภาพจะใช้แบบ และกระบวนการในการคิดและตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาและสรุปเรื่องราวต่าง ๆ ได้

๔) สังคมศึกษาในฐานะเป็นการวิพากษ์สังคมและการปฏิบัติ (Social Studies as Social Criticism and Action) ลักษณะนี้เป็นการเน้นของกลุ่มปฏิรูป ซึ่งเชื่อว่าเป้าหมายสำคัญของสังคมศึกษา คือ เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการปรับปรุงสังคมและพลเมืองที่รับผิดชอบจะสามารถวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ปัจจุบัน และปัญหาอย่างวิพากษ์และปฏิบัติกรอย่างเหมาะสม

๕) สังคมศึกษาในฐานะเป็นการพัฒนาเอกลักษณ์บุคคล (Social Studies as Personal Development of the Individual) ลักษณะนี้เป็นแนวความคิดของกลุ่มพัฒนาการนิยม (Progressivism) และกลุ่มอัตถภาวะนิยม (Existentialism) ซึ่งเชื่อว่าเป็นโปรแกรมการเรียนรู้ยึดถือนักเรียนเป็นศูนย์กลาง หรือให้ความสำคัญแก่นักเรียน และควรจะพัฒนานักเรียนทั้งตัว ทั้งทางสังคม อารมณ์ สติปัญญา และกาย ความเข้าใจในตนเอง และการนำตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะหรือคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับความเป็นพลเมืองดีที่มีความรับผิดชอบ

จากความหมายที่ไม่เคลือบได้ประมวลมานี้ ไมเคิลลิสยังได้สรุปความหมายและชี้ให้เห็นจุดเน้นของความหมายต่าง ๆ ดังนี้^{๘๙}

๑) สังคมศึกษา คือ การถ่ายทอดวัฒนธรรมพื้นฐานที่เป็นมรดกของประเทศชาติให้แก่ผู้เรียน นิยามนี้เป็นการเน้นด้านเนื้อหา

๒) สังคมศึกษา คือ เนื้อหาและวิธีการที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ นิยามนี้เน้นด้านเนื้อหาเช่นกัน

๓) สังคมศึกษา คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิดและการตัดสินใจเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสังคม นิยามนี้เน้นด้านสังคม

๔) สังคมศึกษา คือ กระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนเพื่อให้สามารถวิเคราะห์และแก้ปัญหาสังคมได้ นิยามนี้เน้นด้านสังคม

๕) สังคมศึกษา คือ การมุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในการที่จะควบคุม ดูแลตนเอง ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ นิยามนี้เน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน

^{๘๙} Michaelis. John U., **Social Studies for Children in a Democracy: A Guide to Basic Instruction**, 10th Edition, (Boston : Allyn and Bacon, 1992).

สำหรับความหมายของวิชาสังคมศึกษาตามที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้ให้ความหมายว่า “กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม”^{๙๐}

กล่าวโดยสรุป วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม โดยเน้นการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาและวิธีการในศาสตร์ต่าง ๆ โดยเฉพาะวิชาในหมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ เศรษฐกิจ กิจกรรมการเมือง ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ การแก้ปัญหา และการวางแผนทางสำหรับอนาคต ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายสำคัญ เพื่อมุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนในสังคมประชาธิปไตย

๒.๒.๒ ความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา

วิชาสังคมศึกษานับเป็นวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนมาตั้งแต่ครั้งอดีตแล้ว และเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นวิชาที่มีความสำคัญวิชาหนึ่งในหลักสูตรที่ให้นักเรียนเรียนตลอดจนจบหลักสูตร ความสำคัญของวิชาสังคมศึกษามีดังนี้

๑) วิชาสังคมศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีของสังคม และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมได้ โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๒) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความรักชาติ และภูมิใจในความเป็นไทย

๓) วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่พัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติและค่านิยม

^{๙๐} กระทรวงศึกษาธิการ, ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑).

ในด้านความรู้ สังคมศึกษาจะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระที่นำมาจากวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานในการสร้างความคิด กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รู้จักการใช้เหตุผล และสังเคราะห์ข้อมูลจนสามารถสรุปเป็นมโนคติและหลักการในที่สุด

ในด้านทักษะ วิชาสังคมศึกษาจะฝึกฝนทักษะที่ถือเป็นเครื่องมือหรือวิธีการที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต วิชาสังคมศึกษามุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะทั้งด้านวิชาการและทักษะทางด้านสังคม ทักษะทางด้านวิชาการ เน้นทักษะการแสวงหาความรู้ เช่น ทักษะการอ่าน การตีความ การสืบค้นหาข้อมูล การใช้แหล่งเรียนรู้ เป็นต้น ส่วนทักษะทางด้านสังคม เน้นการรู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำงานเป็นกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นหรือกลุ่ม ความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ในด้านเจตคติ วิชาสังคมศึกษามุ่งปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมและการพัฒนาค่านิยมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

คุณธรรม หมายถึง หลักของความดี ความงาม ความถูกต้องและคุณภาพของบุคคล ซึ่งบุคคลยึดมั่นไว้เป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติจนเป็นนิสัย โดยกระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคม ตามหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ทางศาสนา และทางวัฒนธรรม ส่วนจริยธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อมนุษย์ ทั้งโดยส่วนตนและส่วนรวม เพราะจริยธรรมจะเป็นระบบพฤติกรรมและเจตคติของมนุษย์ ซึ่งจะเป็ปัจจัยพื้นฐานช่วยให้สังคมมีความสงบเรียบร้อยและก้าวไปสู่การพัฒนาอย่างมีระบบ และค่านิยมเป็นลักษณะความเชื่อหรือกฎเกณฑ์ที่บุคคลยึดถือเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนการพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนของประเทศ จะทำให้เยาวชนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศ อันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม สังคมจะมีความเข้มแข็งในที่สุด

๔) วิชาสังคมศึกษาจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียน ช่วยวางพื้นฐานการดำเนินชีวิตในสังคมให้แก่ผู้เรียน เพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพของประเทศและสังคมโลกอย่างแท้จริง เมื่อพลเมืองของประเทศและของโลกมีคุณภาพแล้ว ย่อมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศและโลกสู่ความเจริญและความมั่นคงต่อไป

ดังที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้ระบุความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา ไว้ว่า “กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น

ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้เป็นการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลก”^{๙๑}

๒.๒.๓ องค์ความรู้ของสังคมศึกษา

๑. สังคมศึกษา คือ การศึกษาสังคมในระดับโรงเรียน ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสังคมในบริบทที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ ซึ่งมีทั้งผู้คนและสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมจะต้องใช้เนื้อหาสาระที่เป็นองค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งสังคมศึกษาที่สอนในโรงเรียนได้จากเนื้อหาในวิชาสังคมศาสตร์ เนื้อหาจากวิชาสังคมศาสตร์เป็นพื้นฐานสำคัญและจำเป็น เพราะถ้าไม่มีเนื้อหา也不能สอนได้ ความรู้ในสังคมศึกษามีลักษณะพิเศษ คือ ได้มาจากความรู้ที่คัดสรรจากความรู้ในสาขาสังคมศาสตร์ (ส่วนใหญ่) ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา รวมทั้งสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมซึ่งองค์ความรู้ของสังคมศึกษานั้น สามารถแยกเป็นข้อเท็จจริง (fact) มโนคติ (concept) และหลักการหรือแนวคิดสำคัญ (generalization)

ในการสอนสังคมศึกษาต้องประกอบด้วยเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงจึงมีรายละเอียดของเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้จากการค้นคว้าของนักสังคมศาสตร์ในสาขาสังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ พร้อมทั้งต้องมี มโนคติ การจัดเนื้อหาที่จะสอนเป็นสิ่งสำคัญเพราะเนื้อหาและมโนคติที่ได้จากสังคมศาสตร์มีมากมายจะนำมาใช้ในหลักสูตรได้อย่างไรดังนั้น จะต้องมีการคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้^{๙๒}

๑) ขอบเขต (Scope) ขอบเขต หมายถึง เนื้อหาที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้มาน้อยเพียงใดจะเรียนในลักษณะกว้างหรือลึกซึ้ง ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงธรรมชาติของสังคมศาสตร์ (Discipline Oriented) ผู้เรียน (Individual Oriented) รวมทั้งความต้องการของสังคม หรือประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสังคมหรือชุมชนที่ต้องการให้ผู้เรียนมีสมรรถนะสูงสุด (Society Oriented)^{๙๓}

๒) การเรียงลำดับ (Sequence) การเรียงลำดับ หมายถึง การนำเนื้อหาและมโนคติมาใช้ในโรงเรียนว่าจะจัดให้ผู้เรียนได้เรียนในระดับชั้นอะไร ซึ่งต้องคำนึงวุฒิภาวะของผู้เรียน ความสนใจของผู้เรียน การเรียนรู้หรือความรู้เดิมของผู้เรียน และระดับความยากง่าย เช่น นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ย่อมเรียนมโนคติ เรื่อง ประชาธิปไตย แตกต่างกัน

^{๙๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

^{๙๒} วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา, สังคมศาสตร์และสังคมศึกษาในประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะและวิถีวิธีทางสังคมศึกษาหน่วยที่ ๑, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕).

^{๙๓} Laughlin, Margaret A. And Hartoonian, Michale H., **Challenge of Social Studies. Instruction in Middle and High Schools**, (Forth Worth: Harcourt Brace College Publishers, 1995).

คือ ในระดับประถมต้นต้องเรียนแนวคิดประชาธิปไตยที่อยู่ใกล้ตัว แต่เมื่อโตสูงขึ้น มโนคติเรื่องประชาธิปไตยต้องลึกซึ้งขึ้น เช่น ประชาธิปไตยกับระบบการปกครอง เป็นต้น การเรียงลำดับเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงจะทำให้ผู้เรียนได้มโนคติที่ชัดเจน แต่ทั้งนี้ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ คือ วิธีการสอนของครู

สำหรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้ระบุความรู้สังคมศึกษาที่จะต้องเรียน^{๙๔} ดังนี้

๑) ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

๒) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ระบบการเมืองการปกครอง ในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธานค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

๓) เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔) ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์วิธีการทำประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

๕) ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทาง

^{๙๔} สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑).

ธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒. แนวทางการจัดทำหลักสูตรสังคมศึกษาในสถานศึกษา

หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้และประสบการณ์ หรือกิจกรรมทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน หลักสูตรสังคมศึกษามีองค์ประกอบอยู่ ๔ ส่วน ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การเลือกและเรียบเรียงเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และวัสดุสารการเรียนการสอนในสังคมศึกษา สาระในแต่ละองค์ประกอบ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงนี้ขึ้นอยู่กับแนวคิดหรือปรัชญาทางการศึกษา นโยบายทางการศึกษา ความรู้ทางจิตวิทยา โครงสร้าง องค์ความรู้ สภาพสังคม เศรษฐกิจ รวมทั้งความต้องการของผู้เรียน

๒.๑ หลักสูตรสังคมศึกษาในหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. ๒๕๕๑ การจัดการศึกษาของไทยแบบโบราณนั้น หลักสูตรสังคมศึกษายังไม่ปรากฏเป็นวิชาหนึ่ง แต่เมื่อเวลาผ่านไป วิชาสังคมศึกษาเริ่มมีความสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีการจัดการศึกษาที่เป็นแบบแผน และหลักสูตรสังคมศึกษามีการพัฒนาเรื่อยมา โดยขยายขอบเขตของเนื้อหาสาระมากกว่าเดิม ตลอดจนมีการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พัฒนาการของหลักสูตรสังคมศึกษาเป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความก้าวหน้าทางวิทยาการของประเทศไทย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็น ๑ ใน ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ การเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก^{๙๕}

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน ๑๑ มาตรฐาน จัดแบ่งเป็น ๕ สาระย่อย ได้แก่

^{๙๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และดำรงรักษาประเพณีและ วัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทยดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและบริโภค การใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการ ของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้ วิธีการทำประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในแต่ละมาตรฐานการเรียนรู้ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดซึ่งระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นที่สะท้อนถึงองค์ความรู้/ทักษะ คุณลักษณะตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดจะมีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรม สำหรับนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละระดับชั้น

๒.๒ แนวทางการจัดทำหลักสูตรสังคมศึกษาในหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา (School Curriculum) เป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนจัดทำขึ้น เพื่อเป็นแนวทางหรือข้อกำหนดเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่ต้องการ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่า “หลักสูตรสถานศึกษา” เป็นแผนหรือแนวทางในการจัดประมวลความรู้และประสบการณ์ ซึ่งจัดทำโดยบุคคลหรือคณะบุคคลในระดับสถานศึกษา เพื่อใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน และสังคมอย่างมีความสุข^{๙๖}

^{๙๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานาสภาพต่าง ๆ ที่เป็นสภาพในปัจจุบันปัญหา จุดเด่น เอกลักษณ์ ของชุมชน สังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มากำหนดเป็นสาระการเรียนรู้ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียน หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องออกแบบจัดทำบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และความต้องการของชุมชน ตลอดจนความต้องการของสถานศึกษาเอง ดังนั้นหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องครอบคลุมสิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางซึ่งกำหนดโดยหน่วยงานส่วนกลาง เพื่อความเป็นเอกภาพของคนในชาติ และส่วนที่สถานศึกษาแต่ละแห่งพัฒนาเพิ่มเติมขึ้นให้สอดคล้อง เหมาะสม กับบริบท ความต้องการของท้องถิ่น และของสถานศึกษา^{๙๗}

จากโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเวลาเรียน/หน่วยกิตของแต่ละกลุ่มนั้น สถานศึกษาจะต้องนำไปจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโดยต้องกำหนดรายวิชาที่จะสอน พร้อมทั้งเวลาเรียนของแต่ละรายวิชาในแต่ละปี/ภาคเรียน

ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมนั้น สถานศึกษาจะนำไปจัดทำเป็นรายวิชาจำนวนเท่าใด ต้องพิจารณาให้เหมาะสมตามความพร้อม อย่างไรก็ตามกระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายให้สถานศึกษาจัดประวัติศาสตร์แยกเป็นรายวิชาเฉพาะส่วนสาระอื่น ๆ นั้น สถานศึกษาอาจจะจัดบูรณาการเข้าด้วยกันแล้วใช้ชื่อ “สังคมศึกษา” หรือจะแยกเป็นรายวิชาตามความเหมาะสม^{๙๘}

รายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาอาจแยกได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่ รายวิชาพื้นฐานและรายวิชาเพิ่มเติม^{๙๙}

รายวิชาพื้นฐาน เป็นรายวิชาที่เปิดสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องเรียนรู้

รายวิชาเพิ่มเติม เป็นรายวิชาที่สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถเปิดสอนเพิ่มเติมจากสิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง เพื่อให้สอดคล้องกับจุดเน้น ความต้องการและความถนัดของผู้เรียน

^{๙๗} สิริวรรณ ศรีพหล รุ่งนภา นุตราชวงศ์ และเจษฎา กิตติสุนทร, “หลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสังคมศึกษา”, **ประมวลสาระชุดวิชาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษา หน่วยที่ ๑**, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔).

^{๙๘} อ้างแล้ว.

^{๙๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๗.

หรือความต้องการของท้องถิ่น โดยมีการกำหนด “ผลการเรียนรู้” เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน รายวิชาเพิ่มเติมต่าง ๆ

ดังนั้น สถานศึกษาแต่ละแห่งอาจเปิดสอนสังคมศึกษาได้ทั้งรายวิชาพื้นฐาน และรายวิชาเพิ่มเติม ภายในกรอบโครงสร้างเวลาเรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑) การจัดทำรายวิชาพื้นฐาน สำหรับการจัดรายวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมนั้น สถานศึกษาจะต้องจัดสาระประวัติศาสตร์เป็นรายวิชาเฉพาะแยกออกมาอีกหนึ่งรายวิชา ดังนั้นการจัดรายวิชาพื้นฐานในระดับต่าง ๆ จะเป็นดังนี้

ก. ระดับประถมศึกษา จะจัดรายวิชาพื้นฐานเป็น ๒ รายวิชา คือ รายวิชาสังคมศึกษา และรายวิชาประวัติศาสตร์ โดยรายวิชาประวัติศาสตร์ให้จัดการเรียนการสอนเป็น ๔๐ ชั่วโมงต่อปี ส่วนรายวิชาสังคมศึกษาให้จัดการเรียนการสอนเป็น ๘๐ ชั่วโมงต่อปี

ข. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาจจัดรายวิชาพื้นฐานได้มากกว่า ๒ รายวิชา แต่จัดสาระประวัติศาสตร์เป็นรายวิชาเฉพาะ ตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ

ค. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาจจัดรายวิชาพื้นฐานได้มากกว่า ๒ รายวิชา แต่ต้องจัดสาระประวัติศาสตร์เป็นรายวิชาเฉพาะ ตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ

๒) การจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม ในการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมนั้น สถานศึกษาสามารถพิจารณาได้ตามความเหมาะสม โดยพิจารณาถึงบริบทความต้องการของท้องถิ่น ความสนใจและความถนัดของผู้เรียน รวมทั้งจุดเน้นและความพร้อมของสถานศึกษา ทั้งนี้ให้กำหนด “ผลการเรียนรู้” เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน พร้อมทั้งจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้เพื่อเป็นกรอบทิศทางการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลผู้เรียน

เมื่อกำหนดรายวิชา พร้อมคำอธิบายรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมในหลักสูตรสถานศึกษา ครูผู้สอนในแต่ละรายวิชาจะต้องนำไปจัดทำโครงสร้างรายวิชาและออกแบบหน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อใช้ในการพัฒนาผู้เรียนในระดับชั้นเรียน

๓. วิธีสอนสังคมศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ดังนั้น วิธีสอนสังคมศึกษาจึงต้องเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งวิธีสอนสังคมศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น มีอยู่หลายวิธีด้วยกัน^{๑๐๐} ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑ วิธีสอนสังคมศึกษาโดยการสาธิต กิจกรรมการสาธิต คือ การแสดงหรือกระทำพร้อม ๆ กับการบอกหรืออธิบายเพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจโน้มน้าวและหลักการได้ดีขึ้น

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสาธิต มีขั้นตอนสำคัญ ๓ ขั้นตอน คือ

- ๑) ขั้นเตรียมการสอน
- ๒) ขั้นสาธิต
- ๓) ขั้นสรุปและการประเมินผล

๓.๒ วิธีสอนสังคมศึกษาโดยการอภิปราย วิธีสอนโดยการอภิปราย เป็นวิธีสอนวิธีหนึ่งที่ครูสังคมศึกษา ควรนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน เพราะเป็นวิธีการสอนแบบหนึ่งที่มีผู้เรียนได้รับประสบการณ์ของการทำงานแบบกลุ่ม เน้นการแสดงบทบาทของสมาชิกในกลุ่มที่เกี่ยวกับการเสนอความคิดเห็นต่อปัญหาหรือประเด็นที่นำมาเพื่อถกเถียงและยังต้องการให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจกระบวนการของกลุ่มอีกด้วย วิธีการสอนแบบอภิปรายจึงเป็นเทคนิคเบื้องต้นที่สำคัญมากในการช่วยให้การทำงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพ

วิธีสอนโดยการอภิปรายนับว่าให้คุณค่าแก่ผู้เรียนทุกด้านคือ พัฒนาด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะการเรียนรู้ โดยเฉพาะการพัฒนาค่านิยมด้านประชาธิปไตย กระบวนการสอนด้วยวิธีการอภิปรายนั้น นำเอากลไกของกระบวนการประชาธิปไตยมาใช้เป็นส่วนใหญ่ เช่น การเปิดโอกาสให้สมาชิกของกลุ่มแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ การยอมรับมติของกลุ่ม เป็นต้น ด้วยวิธีการดังกล่าวทำให้ผู้เรียนรับเอาค่านิยมทางด้านประชาธิปไตยไปด้วย และเกิดความสำนึกของความเป็นประชาธิปไตย รวมทั้งเห็นคุณค่าของความเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น

^{๑๐๐} สิริวรรณ ศรีพหล, “วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ”, *ประมวลสาระชุดวิชาวิทยาการการจัดการเรียนรู้ หน่วยที่ ๕*, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐).

วิธีสอนโดยการอภิปรายมีขั้นตอนอยู่ ๓ ขั้นตอน ได้แก่

๑) ขั้นเตรียมการอภิปราย คือ การวางแผนการเรียนการสอน ซึ่งจะต้องเตรียมการในหลาย ๆ เรื่องด้วยกัน โดยเฉพาะหัวข้อและรูปแบบของการอภิปราย ผู้สอน ผู้เรียน รวมทั้งการจัดห้องเรียนและอุปกรณ์การสอน

๒) ขั้นดำเนินการอภิปราย โดยผู้สอนจะมีบทบาทหลายประกอบในฐานะที่จะควบคุมให้การอภิปรายเป็นไปด้วยดี

๓) ขั้นสรุป เมื่อการอภิปรายสิ้นสุดลงจึงควรมีการสรุป กล่าวคือ ถ้าเป็นการอภิปรายกลุ่มย่อย หรือกลุ่มระดมความคิด แต่ละกลุ่มจะต้องมีข้อสรุปโดยให้ประธานของกลุ่มออกมารายงานผล เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของแต่ละกลุ่ม และสุดท้ายผู้สอนอาจสรุปอีกครั้งเพื่อเน้นความคิดหลัก

แต่ถ้าเป็นการอภิปรายกลุ่มใหญ่ ผู้สอนอาจเป็นผู้สรุปจากแนวคิดที่ผู้อภิปรายเสนอ เพื่อเน้นประเด็นหลัก ผู้สอนอาจเลือกรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งของการอภิปรายได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการ รูปแบบการอภิปรายที่ยืดถือจำนวนผู้เรียนเป็นหลัก คือ การอภิปรายแบบกลุ่มใหญ่และการอภิปรายแบบกลุ่มย่อย ซึ่งในแต่ละกลุ่มยังมีรูปแบบที่แยกย่อย ๆ ออกไปอีก เป็นต้นว่า การอภิปรายแบบระดมความคิด แบบอภิปรายหมู่ แบบชิมโฟเชียม แบบซุบซิบปรึกษา แบบโต้วาที ฯลฯ

๓.๓ วิธีสอนสังคมศึกษาโดยการแก้ปัญหา วัตถุประสงค์ของการสอนวิชาสังคมศึกษาข้อหนึ่งคือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล วิธีสอนที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะดังกล่าว คือการสอนโดยการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นวิธีการสอนแบบหนึ่งที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบหรือแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยเสนอในรูปของคำถาม หรือปัญหาที่น่าสนใจ แล้วให้ผู้เรียนหาทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีการสอนดังกล่าวได้ใช้ขั้นตอนของวิธีการทำวิทยาศาสตร์ ตั้งแต่ขั้นการกำหนดปัญหา จนถึงขั้นการสรุปผล การสอนโดยการแก้ปัญหาสามารถนำไปใช้กับทุกกลุ่มสาระวิชา ตลอดจนใช้ได้กับการจัดกิจกรรมทั้งกลุ่มและเป็นรายบุคคล

วิธีสอนโดยการแก้ปัญหาได้นำเอาหลักการพื้นฐานของวิธีการทำวิทยาศาสตร์มาใช้ ดังนั้นวิธีการจึงมีขั้นตอน ดังนี้

- ๑) การกำหนดปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหา
- ๒) การตั้งสมมติฐาน
- ๓) การเก็บและการรวบรวมข้อมูล
- ๔) การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๕) การสรุปผล

จะเห็นได้ว่า การเรียนการสอนด้วยวิธีการแก้ปัญหานั้น เป็นวิธีการสอนที่น่าสนใจมาก เพราะมุ่งที่ตัวผู้เรียนให้เป็นผู้แก้ปัญหา ดังนั้นผู้สอนจึงมีส่วนสำคัญมากที่จะทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการแก้ปัญหา

๓.๔ วิธีสอนสังคมศึกษาโดยการสืบสวนสอบสวน วิธีสอนโดยการสืบสวนสอบสวน เป็นวิธีสอนที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน

การสอนแบบสืบสวนสอบสวนเป็นการสอนโดยอาศัยหลักการและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เช่นเดียวกับวิธีการสอนแบบแก้ปัญหาซึ่งเป็นวิธีการสอนที่จะพัฒนาความสามารถในการใช้สติปัญญาของผู้เรียนได้มาก เป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตัวของเขาเอง วิธีการสอนนี้นิยมใช้มากในวิชาสังคมศึกษาและวิทยาศาสตร์ วิธีการสอนนี้บางแห่งเรียกว่าวิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้

ขั้นตอนของการนำกระบวนการสืบสวนสอบสวนมาใช้ในการดำเนินการเรียนการสอนในห้องเรียน มีอยู่ ๔ ขั้นตอนใหญ่ ๆ ดังนี้

- ๑) ปัญหาหรือประเด็นที่จะนำมาสืบสวนสอบสวน
- ๒) ขั้นการรวบรวมข้อมูลและการประเมินข้อมูล
- ๓) ขั้นการพิสูจน์ข้อสมมุติฐานและการสรุป
- ๔) ขั้นการนำไปใช้

จะเห็นได้ว่า วิธีสอนโดยสืบสวนสอบสวนและวิธีสอนโดยการแก้ปัญหานั้น มีความคล้ายคลึงกันเป็นอันมาก ทั้งนี้เพราะวิธีการของทั้งสองแบบต่างก็อาศัยหรือใช้หลักการของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม วิธีการสอนทั้งสองก็มีความแตกต่างกันบ้างในบางประการ

๓.๕ วิธีสอนสังคมศึกษาโดยการแสดงบทบาทสมมุติ การแสดงบทบาทสมมุติ เป็นการสอนแบบหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเรียนโดยวิธีการแสดงบทบาท กล่าวคือ เป็นการสอนที่หยิบเอาเหตุการณ์ ประเด็น หรือปัญหาขึ้นมาให้ผู้เรียนศึกษา โดยวิธีการให้ผู้เรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น เข้าใจถึงปัญหาในเหตุการณ์นั้น ๆ ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วย

การแสดงบทบาทสมมุติเป็นการนำเอาตัวอย่างพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสังคม หรือในอดีตมาให้ผู้เรียนได้ศึกษา ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำรวจความรู้สึกของบุคคลอื่น ๆ และเมื่อสำรวจแล้วก็จะสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้นในเชิงเจตคติ มีโอกาสในการศึกษาความสัมพันธ์และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่ม มีโอกาสฝึกฝนวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่ม ในบุคคล หรือระหว่างบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีโอกาสพัฒนาค่านิยม

ในเรื่องความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น และผู้เรียนสามารถสำรวจเจตคติของตนเอง รวมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องโดยการเรียนรู้จากเจตคติของผู้อื่นที่มีต่อตนเอง

การแสดงบทบาทสมมุติมี ๒ ประเภท คือ ๑) การแสดงบทบาทสมมุติที่มีการเตรียมมาล่วงหน้า และ ๒) การแสดงบทบาทที่ไม่มีการเตรียมมาก่อน

สำหรับองค์ประกอบของวิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมุติ ได้แก่ ๑) ผู้แสดงและ ผู้สังเกตการณ์ ๒) เหตุการณ์ ประเด็น หรือปัญหา และ ๓) ฉากและสื่อการสอน

ขั้นตอนของวิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมุติ ประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ กำหนดปัญหาหรือประเด็นที่จะนำมาสู่การแสดง

ขั้นที่ ๒ เลือกผู้แสดง

ขั้นที่ ๓ จัดฉากและกำหนดขอบเขตของบทบาท

ขั้นที่ ๔ เตรียมผู้สังเกตการณ์

ขั้นที่ ๕ แสดง

ขั้นที่ ๖ อภิปรายและการประเมินผล

ขั้นที่ ๗ แสดงเพิ่มเติม

ขั้นที่ ๘ อภิปรายและประเมินผลอีกครั้ง

ขั้นที่ ๙ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปเป็นหลักการ

๓.๖ วิธีสอนสังคมศึกษาโดยใช้สถานการณ์จำลอง สถานการณ์จำลอง คือ การนำเอาสถานการณ์จริงมาจัดใหม่ หรือนำมาจำลอง โดยพยายามให้มีสภาพใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด แล้วให้ผู้เรียนอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อแก้ปัญหาหรือปฏิบัติงาน การจัดสถานการณ์จำลองให้ผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกการแก้ปัญหา การควบคุมสถานการณ์ การตัดสินใจ ตลอดจนการทำงานเป็นกลุ่ม ภายใต้สภาพแวดล้อมสมจริง ทักษะที่ได้รับจากการฝึกฝนดังกล่าว จะทำให้เขาค้นเคยและเมื่อพบกับสถานการณ์คล้าย ๆ กันก็จะสามารถควบคุมสถานการณ์นั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากผู้สอนจะจัดสถานการณ์จำลองเพื่อใช้ในการเรียนการสอนแล้ว บางครั้งผู้สอนอาจจัดสถานการณ์จำลองแบบเกมได้ด้วย หรือที่เรียกว่า เกมจำลองสถานการณ์

เกมจำลองสถานการณ์ คือ การประยุกต์การสอนแบบเกมและแบบสถานการณ์จำลองมาผสมผสานกันโดยจัดในรูปการสอนอีกแบบหนึ่ง โดยผู้สอนนำเอาสถานการณ์จำลองมาไว้ในห้องเรียน พยายามให้มีสภาพที่เหมือนจริงที่สุด และกำหนดกติกา กฎ หรือเงื่อนไขสำหรับเกมนั้น แล้วแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ เข้าไปแข่งขันหรือเล่นในสถานการณ์จำลองนั้น

ขั้นตอนของวิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง สถานการณ์จำลอง โดยเฉพาะชนิดที่เป็น เกมจำลองสถานการณ์ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนแยกได้เป็น ๒ ชนิด คือ ชนิดที่ผลิตเพื่อจำหน่าย และชนิดที่ผลิตโดยผู้สอนเอง

การนำบทเรียนสถานการณ์จำลองหรือเกมจำลองสถานการณ์ไปใช้ในการสอนในห้องเรียนประกอบด้วยขั้นการแนะนำ ขั้นการเข้าร่วมกิจกรรม และขั้นสรุปกิจกรรม ซึ่งการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองจะมีประสิทธิภาพเพียงใดยังขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้สอน กล่าวคือ ผู้สอนต้องเข้าใจบทบาทของตนเองอย่างแน่ชัดจึงจะทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างราบรื่น โดยผู้สอนมีบทบาทในการอธิบาย โดยอธิบายกฎเกณฑ์ เงื่อนไขของเกม บทบาทในการตัดสินใจ บทบาทในการชี้แนะและบทบาทในการอภิปราย

๓.๗ วิธีสอนสังคมศึกษาโดยใช้กรณีตัวอย่าง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนศึกษาเรื่องที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริงและตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำคำตอบและเหตุผลที่มาจากคำตอบนั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปรายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ การใช้กรณีตัวอย่าง เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝนการเผชิญและแก้ปัญหาโดยไม่ต้องรอให้เกิดปัญหาจริง เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และเรียนรู้ความคิดของผู้อื่น ช่วยให้ผู้เรียนมีมุมมองที่กว้างขึ้น

องค์ประกอบสำคัญของวิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง ประกอบด้วย

๑) ผู้สอนและผู้เรียน

๒) กรณีตัวอย่างหรือกรณีศึกษา (Case Study) เป็นสภาพการณ์ ปัญหา หรือกรณีเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง หรืออาจดัดแปลง เพื่อเป็นตัวอย่างให้ผู้เรียนศึกษา

๓) ประเด็นคำถามจากกรณีตัวอย่าง เพื่อให้ผู้เรียนอภิปราย แสดงความคิดเห็น

๔) การอภิปราย เกี่ยวกับกรณีตัวอย่างจากประเด็นคำถาม

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง มีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

๑) ขั้นการเสนอกรณีตัวอย่างหรือกรณีศึกษา

๒) ขั้นการกำหนดประเด็นคำถามหรือปัญหา

๓) ขั้นการอภิปรายเกี่ยวกับกรณีตัวอย่างจากประเด็นคำถามที่ได้กำหนดในขั้นที่ ๒ โดยผู้เรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้อย่างอิสระ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา

๔) ขั้นการประเมินผลการแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่าง

๕) ขั้นสรุปผลการเรียนรู้

๓.๘ วิธีสอนสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคพยากรณ์ กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคพยากรณ์ (Forecasting Technique) เป็นกิจกรรมแบบหนึ่งที่เน้นให้นักเรียนฝึกการคิดอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ให้รู้จักศึกษาแนวโน้มของเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยอาศัยข้อมูลในอดีต ปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การคาดคะเนเหตุการณ์ที่จะเกิดในอนาคต กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคพยากรณ์ จะช่วยให้นักเรียนมองเห็นผลกระทบซึ่งเกิดจากการกระทำของบุคคลในปัจจุบันมีต่ออนาคต ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจกระทำหรือหลีกเลี่ยงการกระทำ และเทคนิคการพยากรณ์ยังเป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ฝึกการวิเคราะห์ปัญหา การตัดสินใจ ตลอดจนรู้จักเสนอแนะวิธีป้องกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม เป็นการพัฒนากระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนอีกด้วย

การใช้เทคนิคพยากรณ์มาจัดการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนสามารถเลือกใช้รูปแบบต่าง ๆ ของเทคนิคพยากรณ์ เช่น เทคนิคกิ่งไม้สัมพันธ์ เทคนิควงล้ออนาคต เทคนิคตารางผลกระทบ ฯลฯ การเลือกใช้เทคนิคแบบใดแบบหนึ่ง ต้องพิจารณาจากเนื้อหาของบทเรียน วัตถุประสงค์ และพื้นฐาน ความรู้และความสามารถของนักเรียน สำหรับรูปแบบเทคนิค พยากรณ์ที่นิยมนำมาใช้ ได้แก่ เทคนิควงล้ออนาคต (Future Wheels)

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคพยากรณ์นั้น มีขั้นตอนโดยเริ่มจาก ๑) กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้ ๒) กิจกรรมที่ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ และ ๓) กิจกรรมรวบยอด หรือกิจกรรมขั้นสรุป

สำหรับการประเมินผลนั้น ผู้สอนควรประเมินจากผลงานที่นำเสนอ เช่น การเขียนภาพอนาคต การเขียนวงล้ออนาคต การเขียนกราฟ การอภิปรายกลุ่ม การระดมพลังสมอง การตอบคำถาม เป็นต้น

๓.๙ วิธีสอนสังคมศึกษาโดยการศึกษานอกสถานที่ การศึกษานอกสถานที่เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้สัมผัสสภาพที่แท้จริงของสิ่งที่ได้ศึกษาไปแล้ว หรือที่กำลังศึกษาอยู่ วิธีการสอนนี้มุ่งส่งเสริมหรือขยายความในหลักการ ทฤษฎี เนื้อหาสาระที่ได้เรียนในชั้นเรียน ก่อนไปศึกษานอกสถานที่

สำหรับหลักการของวิธีการสอนโดยใช้การศึกษานอกสถานที่ มีดังนี้

๑) การวางแผนการศึกษานอกสถานที่เป็นสิ่งจำเป็น เพราะแผนที่ดีย่อมทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการไปศึกษานอกสถานที่

๒) เมื่อมีการวางแผนแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนควรกระตุ้นหรือรื้อฟื้นและให้ความร่วมมือ เพื่อให้การเรียนการสอนนั้นดำเนินไปด้วยดี

๓) การศึกษานอกสถานที่ที่ควรเน้นในจุดมุ่งหมายเฉพาะ ไม่ใช่จุดมุ่งหมายการเรียนการสอนอย่างกว้าง ๆ

วิธีสอนโดยใช้การศึกษานอกสถานที่ มีขั้นตอนการสอนตามลำดับ ดังนี้

- ๑) การกำหนดปัญหาหรือประเด็นที่จะไปศึกษานอกสถานที่
- ๒) การวางแผนและการเตรียมการ
- ๓) การไปศึกษานอกสถานที่
- ๔) การประเมินผล

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรม ๖

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙^{๑๐๑} กล่าวถึง หลักสาราณียธรรม ๖ ไว้ว่า สาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกัน สาราณียธรรม ๖ คือ

๑. เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือ กัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตา วจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตาตามโนกรรม ตั้งเมตตาตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้ม แจ่มใสต่อกัน

๔. สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียวนำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอย บริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้อุปปฏิวัตตโกศ ก็ได้

๕. สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นผู้นำรังเกียจของหมู่คณะ

^{๑๐๑} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

๖. ทัศนีสัมมัญญาตา มีทัศนีสัมมัญญาตาเหมือนกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหาธรรม ๖ ประการนี้ มีคุณ คือ เป็นสารณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็น ปยกรณ์ ทำให้เป็นที่รักเป็น ครุกรณ์ ทำให้เป็นที่ระลึกเคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๑๐๒}

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)^{๑๐๓} ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม” สารานุกรมธรรม ๖ แปลว่า ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกัน ได้แก่

(๑) เมตตาทายกรรม : ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับ ถูกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

(๒) เมตตาวจีกรรม : ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจา สุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

(๓) เมตตาโมกกรรม : ตั้งเมตตาโมกกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ แก่กันมองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ต่อกัน

(๔) สาธารณโภคี : ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกันข้อนี้ใช้อุปปฏิวิภัตตโกติ ก็ได้

(๕) สีสัมมัญญาตา : มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงามถูกต้องตามระเบียบวินัยไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

(๖) ทัศนีสัมมัญญาตา : มีทัศนีสัมมัญญาตาเหมือนกันเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลังคือมีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา

^{๑๐๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๕๗.

^{๑๐๓} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)^{๑๐๔} ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ธรรมานุญชีวิต” ว่า หลักการ อยู่ร่วมกันที่เรียกว่า สาราณียธรรม ๖ (ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน) ๖ ประการ คือ

๑. เมตตากายกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่าง ๆ โดยเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตามโนกรรม ติดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ต่อกัน

๔. สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินกันใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคด้วยกัน

๕. สีลสามัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖. ทิฐุสามัญญตา ปรับตัวให้เข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกันมีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุด อันเดียวกัน

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา^{๑๐๕} ได้กล่าวไว้ในหนังสือปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์” สาราณียธรรม แปลว่า ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หมายถึง คุณธรรมที่ทำให้คนเราไม่เห็นแก่ตัว เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น เข้าใจคนอื่นมากขึ้น สาราณียธรรม มี ๖ คือ

๑. เมตตากายกรรม คือ ทำต่อกันด้วยเมตตา หมายถึง ทำสิ่งใดก็ทำด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เช่น แสดงไมตรีและหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการร่วมชุมชนโดย ช่วยเหลือธุระต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม คือ พูดกันด้วยเมตตา หมายถึง จะพูดอะไรก็พูดด้วยความปรารถนาดีต่อกันเช่น แนะนำ สั่งสอนตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ พูดจริงไม่ พูดเพื่อผลประโยชน์จะเกิดขึ้นแก่ตนเองฝ่ายเดียว

^{๑๐๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **ธรรมานุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓ - ๒๔.

^{๑๐๕} ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, **ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๕๓).

๓. เมตตาโมกขกรรม คือ คิดต่อกันด้วยเมตตา หมายถึงจะคิดอะไรก็คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เช่นตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี

๔. สาธารณโมกข์ คือ แบ่งปันสิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรม หมายถึง แบ่งปันลาภที่ร่วมกันหาร่วมกันทำโดยยุติธรรม แม้สิ่งของที่ได้มาจะน้อย แต่ก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั้งถึงกัน นั่นคือ การร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน

๕. สีสัมมัญญตา คือ มีความประพฤติดูเหมือนกัน หมายถึง ประพฤติสุจริตดีงามเหมือน ๆ กัน มีระเบียบวินัยเป็นแบบเดียวกัน ไม่ประพฤติให้เป็นที่ยังเกลียด หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖. ทิฏฐิสามัญญตา คือมีความเสมอภาคกัน ทางความคิด หมายถึง ปรับความคิดความเห็นให้มีเหตุผลถูกต้องเหมือน ๆ กัน นั่นคือ การเคารพเหตุผล ยึดหลักความดีงามเป็น อุดมคติอย่างเดียวกัน

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงหลักธรรมสารณียธรรม ๖ ไว้ว่า สารณียธรรม ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่าง รักษาความเคารพเป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้มี ๖ อย่าง

นรฤทธิ์ สุทธิสังข์ (๒๕๕๕)^{๑๐๖} สารณียธรรม ๖ สำหรับภิกษุ สามเณร

๑. เมตตากายกรรม คือ ภิกษุ และสามเณรทั้งหลาย พึงกระทำให้สิ่งใดก็ตามให้ยึดมั่นด้วยความเมตตา ได้แก่ การแสดงความมีน้ำใจช่วยเหลือจนช่วยในกิจการงานต่าง ๆ ที่ควรของเพื่อนภิกษุสามเณร ของเพื่อนอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นต่อหน้าหรือลับหลังก็ตาม

๒. เมตตาวจีกรรม คือ ภิกษุ และสามเณรทั้งหลายพึงกล่าววาจาที่ประกอบขึ้นด้วยเมตตา ได้แก่ การพูดวาจาที่เป็นคำสัตย์ คำจริง คำสมานสามัคคีด้วยคำไพเราะ น่าฟัง และคำที่มีประโยชน์ภายใต้พื้นฐานที่มาจากความเมตตา และจิตอันบริสุทธิ์ต่อคนที่ตนพูดด้วย และคนที่พูดถึง พูดต่อหน้าอย่างไร ลับหลังก็ต้องพูดอย่างนั้น ลับหลังพูดอย่างไร ต่อหน้าก็ควรพูดอย่างนั้น

๓. เมตตามโนกรรม คือ ภิกษุ และสามเณรทั้งหลายพึงระลึกในจิตที่มีเมตตา ได้แก่ การตั้งความรู้สึกลงในคนและสัตว์ทั้งหลายว่า ชีวิตแต่ละชีวิตไม่ต้องการความทุกข์ แต่ต้องการความสุขอันใด เพราะฉะนั้นขอให้บุคคลนั้น ๆ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ให้แต่ละคนอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน เมื่อจะคิดถึงใครก็ตามไม่ได้จาเพาะเจาะจงว่า

^{๑๐๖} นรฤทธิ์ สุทธิสังข์, “สารณียธรรม ๖ สำหรับภิกษุ สามเณรกับบทบาทผู้นำของผู้บริหารองค์กร”.

เป็นภิกษุสามเณรเท่านั้น ให้คิดถึงกันด้วยเมตตา และพร้อมที่จะแสดงออกทางกาย ทางวาจา ทั้งต่อหน้า และลับหลังบุคคลเหล่านั้น

๔. สาธารณโภคี คือ ภิกษุ และสามเณรทั้งหลาย พึ่งแบ่งปันภัตตาหารหรือสิ่งของของตน ให้แก่เพื่อนภิกษุสามเณรด้วยกัน พึ่งละเว้นจากความเห็นแก่ตัวไม่แบ่งปันผู้อื่น คือ หลักการอยู่ร่วมกันของพระภิกษุสามเณรนั้น ต้องรู้จักเกี่ยวพันบาตอาหารจากชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธา เป็นการได้อาหารมาในทางที่ชอบธรรม แต่ว่าการได้ปัจจัย ๔ นั้น คนเรามีวาสนาบาตรมีไม่เหมือนกัน บางคนได้มากจนเหลือกินเหลือใช้ บางคนได้น้อยจนไม่ค่อยพอกินพอใช้ เพราะฉะนั้นคนที่ได้ลาภผลมาในทางที่ชอบมาก จึงต้องแสดงออกซึ่งทางกายกรรมทางวจีกรรม ที่สะท้อนมาจากใจ ด้วยการเอื้อเฟื้อแบ่งปันเป็นการสงเคราะห์ อนุเคราะห์ เฉลี่ยความสุขให้แก่กัน และกัน

๕. สีลสามัญญตา คือ ภิกษุ และสามเณรทั้งหลาย พึ่งรักษาศีลให้บริสุทธิ์เสมอกัน เนื่องด้วยการอยู่ร่วมกันของพระภิกษุ สามเณรนั้น ก็เป็นสังคมหนึ่งที่คล้ายกับฆราวาส มีผู้มากบ้าง และมีผู้น้อยบ้าง แต่ถ้าไม่มีปัญหาเรื่องการประพฤติปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นที่ยอมรับนับถือของผู้ที่เกี่ยวข้องกัน แม้จะเป็นเพื่อนรักร่วมใจกัน ถ้าคนหนึ่งละเมิดศีลที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้จะกลายเป็นที่รังเกียจดูหมิ่นของเพื่อนภิกษุสามเณรด้วยกัน การอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขที่ประสพจะเกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้น จึงต้องพยายามปฏิบัติตนให้ถูกต้องตรงตามหลักของศีลที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้โดยให้มองว่า ข้อนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้อย่างไร ใครปฏิบัติถูกต้องตรงหลักที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ก็ปฏิบัติไปตามเขา ทำให้เกิดเป็นความเรียบร้อยสวยงามขึ้นที่พระพุทธเจ้าทรงเรียกว่า สังฆโสภณ คือ หมู่คณะที่งดงาม

๖. ติฎฐิสามัญญตา คือ ภิกษุ และสามเณรทั้งหลาย พึ่งมีความเห็นร่วมกัน และเคารพความเห็นของผู้อื่นเสมอ ไม่พึ่งวิวาทกันเอง เพราะเพียงความเห็นที่ไม่ตรงกัน โดยในฐานะของภิกษุในพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นความเห็นเกี่ยวกับวินัย ก็ต้องเอาวินัยเป็นมาตรการกำหนดตัดสินว่า ความเห็นของใครถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมะก็ตรวจสอบเทียบเคียง สอบทานหลักธรรมะว่า ข้อนี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้อย่างไร แล้วก็หาจุดกลางทางความคิดมาพบกัน แต่บางอย่างเป็นเรื่องของกิจการงาน หรือแม้แต่เรื่องความเห็นทั่วไป อาจจะมีการขัดแย้งในหลักการ และวิธีการบางอย่าง แต่ว่าสามารถประสพผลเช่นเดียวกันได้ ก็ต้องรู้จักผ่อนปรนไม่ก่อเหตุทะเลาะวิวาท เพราะเหตุว่าความเห็นขัดแย้งกัน เว้นไว้แต่บุคคลนั้นมีความเห็นขัดแย้งกับธรรมวินัย ซึ่งภิกษุสามเณรรู้ห่วงใยในพระพุทธศาสนา จะต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะบริหารจัดการวิวาทเหล่านั้นให้ยุติลงด้วยความเรียบร้อย

ดูก่อนอานนท์ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน^{๑๐๗}

(๑) ดูก่อนอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีกายกรรมประกอบด้วย เมตตา ปราภุในเพื่อน ร่วมประพาศิพรหมจรรย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประการหนึ่ง

(๒) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุมิวัจกรรมประกอบด้วย เมตตา ปราภุในเพื่อน ร่วมประพาศิพรหมจรรย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน.

(๓) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุมีมโนประกอบด้วย เมตตา ปราภุในเพื่อน ร่วมประพาศิพรหมจรรย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน.

(๔) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุมีลามไใด ๆ เกิดโดยธรรมที่สุดแม้เพียงอาหาร ติดบาตร เป็นผู้ไม่แย่งกันเอาลาก เห็นปานนั้น ไว้บริโภคนแต่เฉพาะผู้เดียวย่อมเป็นผู้บริโภคนเสียทั่วไป กับเพื่อน ร่วมประพาศิพรหมจรรย์ผู้มีศีล นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

(๕) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุถึงความเป็นผู้เสมอกันโดยศีลในศีลทั้งหลาย ที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท อันวิญญูชนสรรเสริญ อันตณหาและทิฐิไม่มีและต้อง เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิเห็นปานนั้น กับเพื่อนร่วมประพาศิพรหมจรรย์อยู่ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

(๖) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุถึงความเป็นผู้เสมอกันโดยทิฐิในทิฐิที่เป็นของพระอริยะอันนาออก ชักนำผู้กระทำตามเพื่อความสันทุกข์โดยชอบ เห็นปานนั้นกับเพื่อนร่วมประพาศิพรหมจรรย์อยู่ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับนี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ดูก่อนอานนท์ ถ้าพวกเธอพึงสมาทานสาราณียธรรมทั้ง ๖ อย่างนี้ ประพฤติอยู่พวกเธอจะยังเห็นทางว่ากล่าวพวกเราได้ น้อยก็ตาม มากก็ตาม ซึ่งจะอดกลั้นไว้ไม่ได้ละหรือ

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า ข้านี้หาทำได้เลย พระพุทธเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า ดูก่อนอานนท์ เพราะฉะนั้นแล้วพวกเธอพึงสมาทานสาราณียธรรมทั้ง ๖ อย่างนี้ประพฤติเถิดข้อนั้นจักเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่พวกเธอตลอดกาลนาน.

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสสาธิตนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ชื่นชมยินดี พระภาติของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว.

การสร้างสัมพันธไมตรีตามหลักสาราณียธรรม ๖

แก่นของสาราณียธรรม คือ ความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน ซึ่งสามารถประยุกต์ให้เป็นแนวทางสร้างสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี ได้แก่

๑. เมตตากายกรรม คือ การแสดงออกซึ่งความเป็นมิตรทางกายต่อประเทศเพื่อน บ้าน เช่นเมื่อมิตรประเทศประสบภัยต่าง ๆ เป็นต้นว่า อุทกภัย แผ่นดินไหว ฯลฯ ประเทศไทยก็ส่งเครื่องอุปโภคบริโภค ยารักษาโรค คณะแพทย์ หรือเงินไปช่วยตามกำลังความสามารถ

๒. เมตตาวจีกรรม คือ มีการกระทำทางวาจาที่แสดงออกถึงความปรารถนาดีต่อ มิตรประเทศ เช่น ไม่กล่าวติเตียน ให้อาย ต่อมิตรประเทศ ถ้ามีปัญหาข้อพิพาทเกิดขึ้นก็หาทางยุติ ด้วยการเจรจาทางการทูต

๓. เมตตามโนกรรมมีจิตใจปรารถนาดีกับมิตรประเทศปราศจากอกุศลจิตไม่หว่าดระแวง

๔. แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น หรือได้มาโดยชอบธรรม แก่มิตรประเทศ หมายถึง การช่วยเหลือกันและกันระหว่างประเทศ กล่าวคือประเทศร่ำรวยควรให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศที่ยากจนกว่า หรืออีกประการหนึ่ง แม่น้ำบางสาย แม้จะมีต้นกำเนิดจากประเทศของเราถ้าไหล ผ่านเข้าไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน เราก็ควรรักษาอย่างดี ไม่สร้างมลพิษให้กลายเป็นสายน้ำเสีย

๕. มีหลักความประพฤติ (ศีล) เสมอกับมิตรประเทศ และไม่ทำตนเป็นที่น่ารังเกียจของประเทศอื่น หมายถึง จะต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับมติสากลหรือ สอดคล้องกับหลักการของสหประชาชาติ กล่าวคือ แก้ไขปัญหาระหว่างประเทศด้วยวิธีการทูตช่วยผดุงสันติภาพของโลก เคารพอธิปไตยของประเทศอื่น

๖. มีความคิดเห็นตรงกับประเทศอื่น หมายถึง การอยู่ร่วมกันกับประเทศอื่น ๆ นั้นเราต้องยอมรับกฎเกณฑ์ที่กติกาที่นานาชาติกำหนดไว้ แม้ว่าบางครั้งเราจะไม่เห็นด้วยแต่ถ้าเสี่ยงส่วนใหญ่เขาเห็นชอบเราก็ต้องปฏิบัติตาม

คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสัจธรรมที่ผู้ปฏิบัติตามทุกคนย่อมสามารถรู้แจ้งเห็นจริงได้ด้วยตนเอง และทำให้ผู้ปฏิบัติพันทุกซ์ เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริง ธรรมะของพระพุทธองค์เป็นความรู้อันบริสุทธิ์ เป็นธรรมโอสถนานนอก ที่สามารถเยียวยารักษาจิตใจ ของ

มวณมนุษย์ให้หลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลง เพราะเมื่อใจปราศจากสิ่งเหล่านี้ ใจย่อมสะอาดบริสุทธิ์ มีอานาปานและเกิดเป็นความเมตตากรุณา ปราณี มีแต่ความรักความปรารถนาดีต่อกัน

สรุปได้ว่า หลักสาราณียธรรม ๖ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา ที่มีการกล่าวถึง การช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง และเป็นคุณธรรมที่ทำให้รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกัน ทำให้เข้าใจคนอื่นมากขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีในการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี สถานศึกษาควรนำมาปฏิบัติ เพื่อทำให้เกิดผลดีแก่เพื่อนร่วมงานและการบริหารงานในสถานศึกษาต่อไป

๒.๔ การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

๒.๔.๑ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นทางเลือกหนึ่งที่มีเยาวชนกลุ่มหนึ่งให้ความสนใจ และพ่อแม่ผู้ปกครองสนับสนุนให้เลือกทางเลือกนี้ เพื่อให้บุตรหลานได้ศึกษาเล่าเรียนในวัด ซึ่งการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาในรูปแบบหนึ่งของคณะสงฆ์เป็นสถานศึกษาที่ปลอดอบายมุขและยาเสพติด การจัดการศึกษาประเภทนี้มุ่งหวังจะจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนของชาติที่อยู่ในวัยกำลังศึกษาแต่ขาดโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยวัดจะเป็นผู้จัดที่อยู่ อาหาร ผ้าไตรจีวรให้ผู้เรียน ซึ่งส่วนมากผู้เรียนจะพักอยู่ประจำในวัด และในสถานการณ์ที่ยังมีเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมากที่ยังขาดโอกาส หรือด้อยโอกาสในการเข้ารับบริการทางการศึกษา^{๓๐๘} กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๔ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียน ดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง สำหรับการจัดการเรียนการสอนใช้หลักสูตร พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๔ และหลักสูตร พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๓๔ ของกรมวิชาการ การประเมินผลการเรียน ประเมินตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเรื่องการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย พุทธศักราช ๒๕๓๔ และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นแนวทางการจัดการศึกษาและส่งเสริมสนับสนุนของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการในสมัย

^{๓๐๘} กระทรวงศึกษาธิการ, นโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๓ - ๒๕.

นั้น^{๑๐๙} การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้เจริญก้าวหน้ามาเป็นลำดับ ถึงปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้มีการตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรมและประกาศบังคับใช้เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๔๕ ส่งผลให้การแบ่งส่วนราชการกรมการศาสนาแยกออกเป็น ๒ หน่วยคือ กรมการศาสนา เป็นหน่วยงานสังกัด กระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานอิสระ ไม่สังกัดกระทรวงใด แต่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี มีภารกิจหลักเกี่ยวกับการดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์ตามภารกิจของด้านคือด้านการปกครอง ด้านสาธารณะ ศึกษาด้านการศึกษาสังคมสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปโภค และการสาธารณสุข จึงเป็นเหตุให้ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในฐานะที่เป็นงานด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลและสนับสนุนของงบประมาณของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตั้งแต่ปลายปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ เป็นต้นมา และในการนี้เพื่อให้การดำเนินงาน ส่งเสริม สนับสนุน จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่องโดยมีระเบียบ ควบคุม ดำเนินงานที่ชัดเจน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงได้ออก ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ โดย กำหนดให้มี คณะกรรมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาซึ่งมี ผู้อำนวยการสำนักงาน พระพุทธศาสนา แห่งชาติ เป็นประธาน เพื่อให้ทำหน้าที่กำหนดนโยบายเพื่อการจัดการศึกษาและมาตรฐานของโรงเรียน พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งขยายหรือยุบเลิกโรงเรียน หลักเกณฑ์ การจัดสรร งบประมาณอุดหนุนและการกำกับควบคุม ดูแลการศึกษาการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นไป ตาม นโยบายของคณะสงฆ์โดยให้กองพุทธศาสนศึกษา เป็นสำนักงานคณะกรรมการ กำหนดให้ โรงเรียนที่ได้รับอนุญาตแล้วเป็นสถานศึกษา จากการศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงาน พระพุทธศาสนา แห่งชาติ ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษามาตรฐานของโรงเรียน พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้ง ขยายหรือยุบเลิกโรงเรียน หลักเกณฑ์ การจัดสรรงบประมาณอุดหนุนและการกำกับควบคุม ดูแล การศึกษาการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นไป ตามนโยบายของคณะสงฆ์โดยให้กองพุทธศาสนศึกษา เป็น สำนักงานคณะกรรมการ กำหนดให้ โรงเรียนที่ได้รับอนุญาตแล้วเป็นสถานศึกษา จากการศึกษาขั้น พื้นฐานในสังกัดสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานมี อำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ใน ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐานพ.ศ. ๒๕๔๓ โดยอนุโลม และให้มีกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อ

^{๑๐๙} ส่วนงานพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ, คู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งที่เกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

ควบคุมดูแลการบริหารโรงเรียนภายใน กลุ่มโดยให้เป็นไปตามระเบียบที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ^{๑๑๐} ต่อมาโดยมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดไว้ในหมวดที่ ๒ มาตรา ๑๒ ว่า นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคลครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง และมาตรา ๑๘ กำหนดว่าโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น ดังนั้น จึงถือว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งหนึ่งตามพระราชบัญญัตินี้และในการนี้เพื่อให้สอดคล้องกับข้อความในมาตรา ๑๒ และมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ^{๑๑๑} กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนาปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เพื่อให้สถาบันพระพุทธศาสนา คือ วัดโดยพระสงฆ์ สามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน และมหาเถรสมาคมได้ โดยรัฐจะส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนซึ่งเป็น พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกับการศึกษาในรูปแบบอื่น^{๑๑๒} เมื่อมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและกฎกระทรวงดังกล่าว โดยมุ่งเน้นให้วัดที่ จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ นโยบายของพระสงฆ์เป็นสำคัญ มหาเถรสมาคมจึงได้ออกประกาศมหาเถรสมาคมว่าด้วยโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยกำหนดนิยามให้คำจำกัดความครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็น พนักงานศาสนา ด้านการศึกษา จะ ได้รับค่าตอบแทนเป็นรายเดือน ที่ได้จากการ จัดสรรจากงบประมาณแผ่นดินหรืองบประมาณอื่น และ กำหนดให้การบริหารจัดการศึกษาและบริหารบุคลากรของโรงเรียนอยู่ในการกำกับควบคุมดูแล ของ คณะกรรมการ คณะหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดย มี สมเด็จพระวันรัต (จุน พรหมคุตโต

^{๑๑๐} กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒.

^{๑๑๑} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^{๑๑๒} ส่วนงานพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งที่เกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๓๘ - ๓๙.

ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร) กรรมการมหาเถรสมาคมและแม่ กองธรรมสนามหลวงเป็นประธาน กรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นรอง ประธานคณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกิน ๔ รูป/คน เลขาธิการแม่กองบาลีสนามหลวง เลขาธิการแม่กองธรรม สนามหลวง อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย ประธานกลุ่มโรงเรียนจำนวน ๕ รูปปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เลขาธิการคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการสภาการศึกษาผู้อำนวยการสำนักงาน งบประมาณรองผู้อำนวยการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเทียบกับดูแลโครงการ พระพุทธศาสนาศึกษา ผู้อำนวยการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดจำนวน ๔ คน เป็นกรรมการ และมีผู้อำนวยการกองพุทธศาสนาจาก ศึกษา เป็นกรรมการ และมีผู้อำนวยการกองพุทธศาสนาจากศึกษาเป็นกรรมการ และเลขานุการ โดย ให้มีอำนาจหน้าที่ใน การกำหนดนโยบายมาตรฐานแบบแผนการจัดการศึกษาให้คำแนะนำส่งเสริม การจัดการศึกษา พิจารณาข้อวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆของระเบียบคำสั่งประกาศ เกี่ยวกับการ ศึกษา และ การบริหารบุคลากรทางโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน และแต่งตั้งคณะอนุกรรมการตาม ภาระงาน ในกรณีนี้ เพื่อให้การจัดการศึกษาและการบริหารบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนและ กลุ่มโรงเรียนเป็นไป ด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ คณะกรรมการได้ ออกประกาศ คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน ๖ ฉบับเพื่อเป็น ระเบียบใน การปฏิบัติของโรงเรียน^{๑๓๓} การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา ได้ดำเนินการจัดการ เรียนการสอนให้แก่พระภิกษุสามเณรเฉพาะชั้นมัธยมศึกษาระดับ ซึ่ง แบ่งเป็น ๒ ระดับ หรือช่วงชั้นคือ มัธยมศึกษาตอนต้น ม.๑ ม.๒ ม.๓ และระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย ม.๔ ม.๕ ม.๖ จัดเป็นโรงเรียน ในระบบเช่นเดียวกับรูปแบบโรงเรียนของรัฐและเอกชนทั่วไป โดยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ เป็นกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่ง กำหนดกลุ่มสาระไว้เรียน ๘ สาระวิชา ประกอบด้วย วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชา วิทยาศาสตร์ วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา วิชาศิลปะ วิชาการ งานอาชีพและเทคโนโลยี วิชาภาษาต่างประเทศ^{๑๓๔} อัตลักษณ์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก สามัญศึกษา คือ โรงเรียนต้องจัดให้ พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชาเพิ่มเติมคือ วิชาภาษาบาลี และวิชา พระพุทธศาสนา คือ (ธรรมะ พุทธ ประวัติ และวินัยบัญญัติ) ตามหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมบาลีของคณะสงฆ์สำหรับเป็นพื้นฐานในการศึกษาพระพุทธศาสนาในคัมภีร์พระไตรปิฎก

^{๑๓๓} กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา พระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๘), หน้า ๑๓.

^{๑๓๔} อ้างแล้ว.

และสามารถนำไปเป็นเครื่องมือเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่สำคัญของพระภิกษุสามเณร ในฐานะที่เป็นศาสนทายาทผู้สืบทอด พระพุทธศาสนาอีกด้วย จึงนับว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นอกจากจะจัดการ เรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ แล้ว ยังได้สนองงาน คณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาหรือการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลีด้วย โดยให้ จัดการให้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรนักธรรมและบาลี ให้สอดคล้องกับนโยบายคณะสงฆ์ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยรวม ประสบปัญหา ด้าน โครงสร้างระบบบริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียน โดยไม่ได้มาตรฐานตาม เกณฑ์ ที่มีปัญหาหลาย ประการ เช่น ผู้บริหาร โรงเรียนต่าง ๆ ขาดความรู้ความเข้าใจในการ บริหารงานเชิงยุทธศาสตร์ เป้าหมายและหลักการ ครูผู้สอนไม่เพียงพอและขาดความรู้ความชำนาญ ในการจัดการเรียนการสอน การผลิตสื่อการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาให้เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร^{๑๑๕} การวัดผลประเมินคุณภาพโดยรวม คุณภาพการศึกษามีความแตกต่างกันทั้ง ในด้านพื้นฐานของ บทเรียน คุณภาพของปัจจัย และกระบวนการภายในโรงเรียน ประกอบกับการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม สภาพแวดล้อม โดยกลุ่มโรงเรียนทำให้คุณภาพการศึกษายังแตกต่างกัน ออกไปในแต่ละโรงเรียนไม่ได้ มาตรฐานตามสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพ การศึกษาที่ได้กำหนดไว้^{๑๑๖} โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดการเรียนการสอนตาม หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ของกระทรวงศึกษาธิการ และจัดการ ศึกษาของคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาหรือเรียกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรมและ แผนกบาลี และยังได้ จัดให้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตาม คำสั่งประธาน คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ ๑/๒๕๕๕ ลงวันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๕ เรื่องการปรับปรุงโครงสร้างเวลาเรียนและเกณฑ์การจบการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสอบผ่านนักธรรมสนามหลวงและแผนกบาลี สนามหลวงได้ ได้เพิ่มหน่วยกิตวิชาภาษาบาลีและวิชาพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ผู้ที่จบการศึกษาระดับ มัธยมศึกษา ตอนต้นได้ ต้องสอบได้นักธรรมชั้นตรี และจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้ ต้องสอบได้ นักธรรมชั้นโท^{๑๑๗}

^{๑๑๕} กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา พระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, หน้า ๑๔.

^{๑๑๖} สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา, คู่มือการประเมินคุณภาพ ภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๘) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรอง มาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), ๒๕๕๔), หน้า ๓๒.

^{๑๑๗} อ้างแล้ว.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา สมศ. (องค์การมหาชน) ได้เข้าประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๕๘) ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ สทศ.(องค์การมหาชน) จัดให้มีการสอบวัดผลทางการศึกษาระดับชาติด้านพระพุทธศาสนา หรือเรียกว่า B-NET (Buddhism Nation Educational Test) ให้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงทำให้โรงเรียนมี อัตลักษณ์ มีวัตถุประสงค์พิเศษในการจัดการศึกษา คือเป็นโรงเรียนเฉพาะทางด้านพระพุทธศาสนาที่ มุ่งเน้นการสร้างศาสนทายาทที่ดีเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา^{๑๑๘}

๒.๔.๒ ข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (ปีการศึกษา ๒๕๖๐)

จำนวนโรงเรียน ๔๐๙ โรงเรียน

๑. โรงเรียนขนาดเล็ก (มีนักเรียนต่ำกว่า ๑๒๐ รูป) จำนวน ๓๐๔ โรงเรียน
๒. โรงเรียนขนาดกลาง (มีนักเรียนตั้งแต่ ๑๒๑-๓๐๐ รูป) จำนวน ๙๖ โรงเรียน
๓. โรงเรียนขนาดใหญ่ (มีนักเรียนตั้งแต่ ๓๐๑ รูปขึ้นไป) จำนวน ๙ โรงเรียน

จำนวนครู/บุคลากรทางการศึกษา ๔,๗๙๓ รูป/คน จำนวนครูประจำ จำนวน ๒,๓๒๒

รูป/คน

พระภิกษุ	จำนวน ๗๑๕ รูป
คฤหัสถ์	จำนวน ๑,๖๐๗ คน
ชาย	จำนวน ๙๖๘ คน
หญิง	จำนวน ๖๓๙ คน

จำนวนครูพิเศษ จำนวน ๒,๐๙๘ รูป/คน

พระภิกษุ	จำนวน ๗๑๗ รูป
ชาย	จำนวน ๗๑๕ คน
หญิง	จำนวน ๖๕๗ คน

จำนวนครูสอนบาลี จำนวน ๓๘๒ รูป/คน

จำนวนเจ้าหน้าที่	จำนวน ๑,๖๓๒ รูป/คน
จำนวนนักเรียนที่	จำนวน ๔๐,๓๘๓ รูป

^{๑๑๘} กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, หน้า ๑๔.

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๒๗.๘๖๗ รูป

มัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๑๐.๑๘๕ รูป

มัธยมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๙.๔๖๔ รูป

มัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๘.๒๑๘ รูป

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๒.๕๑๖ รูป

มัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๔.๙๔๕ รูป

มัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๔.๑๖๑ รูป

มัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๓.๔๑๐ รูป

จำนวนห้องเรียน จำนวน ๒.๔๐๙ ห้อง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑.๔๐๙ ห้อง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑.๐๐๐ ห้อง^{๑๑๙}

๒.๔.๓ ข้อมูลกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ตามประกาศมหาเถรสมาคม ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้กำหนดให้มี กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อส่งเสริมสนับสนุน นิเทศ ติดตามการจัดการศึกษาของโรงเรียนภายในกลุ่ม โดยให้จัดตั้งกลุ่มตามประกาศของคณะกรรมการ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งคณะกรรมการได้ออกประกาศคณะกรรมการ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๕ กำหนดให้มีกลุ่มโรงเรียน จำนวน ๑๔ กลุ่มโรงเรียน ดังนี้

๑) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑ ประกอบด้วยโรงเรียน ที่ตั้ง อยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดนครปฐม ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และ สมุทรสงคราม ให้สำนักงานกลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ วัดมหาสวัสดิ์ นาคพุ่มาราม ตำบลหอมเกร็ด อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม มีจำนวนโรงเรียน ๑๕ โรงเรียน)

๒) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๒ ประกอบด้วยโรงเรียน ที่ตั้ง อยู่ในพื้นที่จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช กระบี่ ตรัง ระนอง พังงา ภูเก็ต พัทลุง สงขลา สตูล ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ให้สำนักงานกลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

^{๑๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

(ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ วัดสระเรียง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช มีจำนวนโรงเรียน ๑๙ โรงเรียน)

๓) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๓ ประกอบด้วยโรงเรียน ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง ลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี เพชรบุรี กาญจนบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ให้สำนักงานกลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ วัดจุฬิตธรรมาราม ตำบลสนับทึบ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนโรงเรียน ๒๒ โรงเรียน)

๔) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ ประกอบด้วยโรงเรียน ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ พิษณุโลก ตาก สุโขทัย และ อุตรดิตถ์ ให้สำนักงานกลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่ในจังหวัดพิษณุโลก (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ โรงเรียนสาธิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ตำบลบึงพระ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีจำนวนโรงเรียน ๒๕ โรงเรียน)

๕) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๕ ประกอบด้วยโรงเรียน ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน ให้สำนักงานกลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ วัดดัมภักย์ ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนโรงเรียน ๔๐ โรงเรียน)

๖) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๖ ประกอบด้วยโรงเรียน ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดลำปาง น่าน แพร่ พะเยา และเชียงราย ให้สำนักงานกลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่ใน จังหวัดลำปาง (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ ภูมิสถานเลขที่ ๒๘๒ หมู่ที่ ๑ ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัด ลำปาง มีจำนวนโรงเรียน ๕๙ โรงเรียน)

๗) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๗ ประกอบด้วยโรงเรียน ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เลย และหนองบัวลำภู ให้สำนักงานกลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่ในจังหวัดขอนแก่น (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ วัดศรีนวล ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มี จำนวนโรงเรียน ๔๗ โรงเรียน)

๘) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๘ ประกอบด้วยโรงเรียน ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย อุดรธานี สกลนคร และบึงกาฬ ให้สำนักงานกลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่ใน จังหวัดหนองคาย (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ วัดศรีชะเกษ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัด หนองคาย มีจำนวนโรงเรียน ๔๐ โรงเรียน)

๙) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ ประกอบด้วยโรงเรียน ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร อำนาจเจริญ และมุกดาหาร ให้สำนักงานกลุ่มโรงเรียน ตั้งอยู่

ในจังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ วัดวรรณวารี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีจำนวนโรงเรียน ๓๕ โรงเรียน)

๑๐) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๐ ประกอบด้วย โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และนครพนม ให้สำนักงานกลุ่ม โรงเรียนตั้งอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ วัดสระทอง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด มีจำนวนโรงเรียน ๔๕ โรงเรียน)

๑๑) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๑ ประกอบด้วย โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ นครราชสีมา และชัยภูมิ ให้สำนักงานกลุ่ม โรงเรียนตั้งอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ อาคารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์ ๕๐ ถนนกรุงศรีนอก อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มีจำนวนโรงเรียน ๔๑ โรงเรียน)

๑๒) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๒ ประกอบด้วย โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี สระแก้ว นครนายก ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ให้สำนักงานกลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ วัดโสธรวราราม ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา มีจำนวนโรงเรียน ๑๓ โรงเรียน)

๑๓) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๓ (คณะสงฆ์จีน นิกาย) ประกอบด้วยโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดชลบุรี และเชียงราย ให้ สำนักงานกลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ วัดมิ่งกรมลาวาส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร มีจำนวนโรงเรียน ๓ โรงเรียน)

๑๔) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๔ (คณะสงฆ์อนัมนิกาย) ประกอบด้วยโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดอุดรราชธานี และสงขลา ให้ สำนักงานกลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร มีจำนวนโรงเรียน ๓ โรงเรียน)^{๑๒๐}

๒.๔.๔ สำนักกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทำหน้าที่

๑) ประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนภายในกลุ่ม

^{๑๒๐} กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๘), หน้า ๑๖.

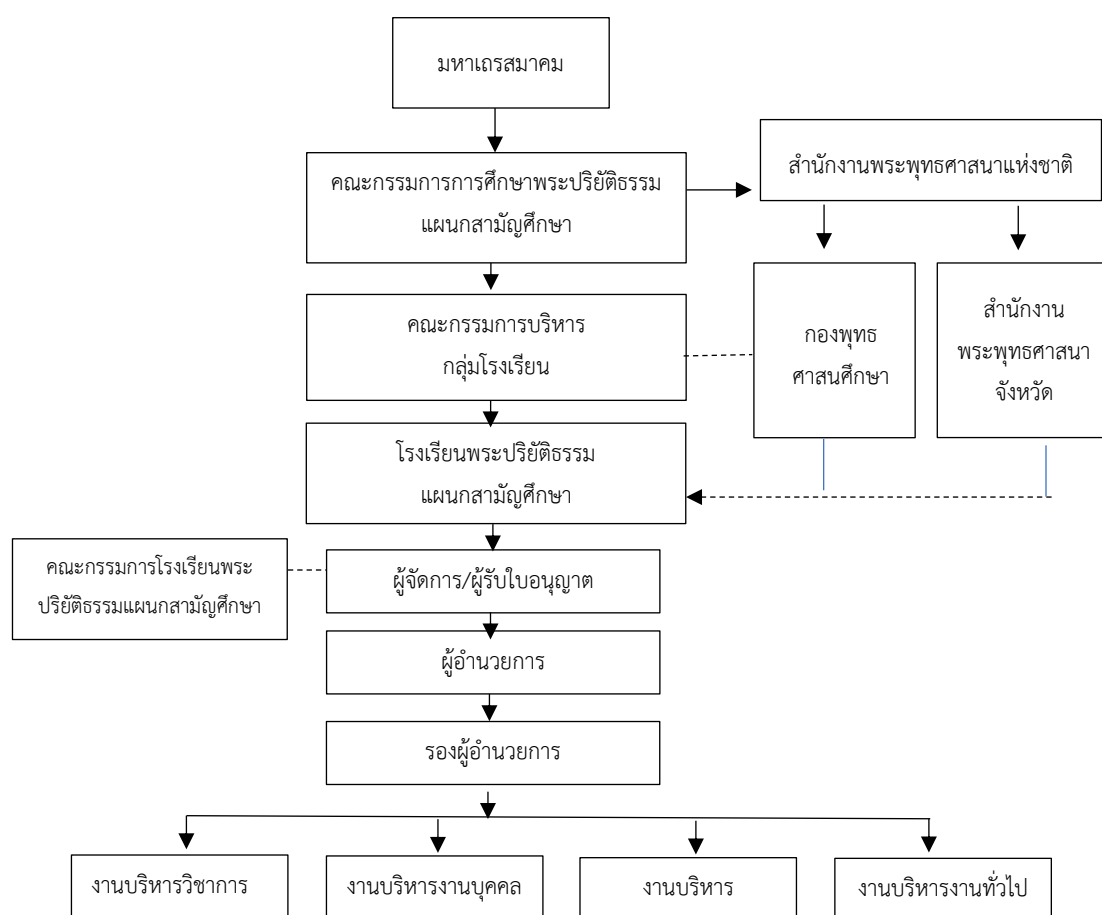
๒) ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาคุณภาพโรงเรียนภายในกลุ่ม

๓) นิเทศ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบการจัดการศึกษาโรงเรียนภายในกลุ่ม

๔) รวบรวมข้อมูลและพัฒนาระบบสารสนเทศโรงเรียนภายในกลุ่ม

๕) ปฏิบัติงานอื่นร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือตามที่ได้รับมอบหมาย การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดำเนินการจัดการเรียน การสอนแก่พระภิกษุสามเณรเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นถึง มัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดังนี้

ผังโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา^{๒๒}

ภาพที่ ๒.๕.๒ ผังโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

^{๒๒} กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒๕๕๙, หน้า ๑๘.

๒.๔.๕ สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาที่สำคัญอยู่หลาย ๆ ประเด็น ไม่ว่าจะเป็นในด้านคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษา ในปัจจุบันของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ยังไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคมในวงกว้าง ความไม่ชัดเจนในอัตลักษณ์ของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทที่ควรจะเป็นอย่างแท้จริง ประสิทธิภาพของระบบการดำเนินการด้านการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษาที่ยังไม่มีทิศทางการพัฒนา และขาดความชัดเจนในการสร้างเอกภาพทางการบริหารให้ กับกลุ่มโรงเรียนและสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด นอกจากนี้ยังพบว่า การสร้างพันธสัญญาการดำเนินงาน และการจัดการศึกษาเพื่อ การสร้างศาสนทายาทที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันยังไม่ได้มี การกำหนดให้มีขึ้นอย่างเป็นทางการมากนัก จะมีเพียงการดำเนินงานตามกรอบแนวปฏิบัติของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นสำคัญ อีกทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ไม่มียุทธศาสตร์การพัฒนาที่เด่นชัดพอที่จะเป็นแนวทางของการจัดการศึกษาในบริบทพื้นที่นั้น ๆ เพื่อสร้างศาสนทายาท และดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนในพื้นที่ อย่างมีประสิทธิภาพ

วิสัยทัศน์ (Vision)

วิสัยทัศน์เป็นเข็มทิศนำทางสู่อนาคต เป็นการพัฒนาไปสู่ภาพฝันที่ควรจะเป็นของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ ดังนี้ “ส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม ด้วยศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรม ผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของโลกที่มี คุณภาพมาตรฐาน”

พันธกิจ (Mission)

พันธกิจเป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินงานตามหน้าที่ และตามวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่ง ประกอบด้วยพันธกิจ ดังนี้

๑. จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อผลิตและพัฒนาศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรม
๒. พัฒนาระบบบริหารโรงเรียนให้เข้มแข็ง เป็นโรงเรียนคุณภาพมาตรฐานของไทยที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของโลก
๓. เผยแผ่และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม และร่วมสร้างสังคมพุทธธรรม ด้วยการปฏิบัติตามแนวศีล ๕ ที่มีความเข้มแข็ง

ประเด็นยุทธศาสตร์ (Strategic Issue) ประเด็นยุทธศาสตร์ เป็นประเด็นสำคัญหรือวาระการพัฒนาตามพันธกิจ ที่จะอาศัยการขับเคลื่อน ด้วยวิธีการทางยุทธศาสตร์ให้มีการพัฒนาที่บังเกิดผลสัมฤทธิ์ที่แตกต่าง โดดเด่น และ ก้าวกระโดด ประกอบด้วย ๔ ประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

๑. การสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ
๒. การพัฒนาระบบบริหารโรงเรียนให้เข้มแข็งและมีมาตรฐานเป็นโรงเรียนคุณภาพที่ยั่งยืน
๓. การเสริมสร้างศักยภาพให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ศึกษาของโลก
๔. การทำนุบำรุง เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม

เป้าประสงค์ (Goal)

เป้าประสงค์เป็นผลลัพธ์ของการดำเนินงานตามประเด็นยุทธศาสตร์ เป็นผลสัมฤทธิ์ที่มุ่งหวังจะให้เกิดการบรรลุผลในอนาคต ประกอบด้วย

๑. ผู้เรียนเป็นศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรม และมีคุณลักษณะปรีดีสามัญตามทีพึงประสงค์
๒. ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีคุณภาพมาตรฐานเป็นที่ยอมรับและ เชื่อมั่นของสังคม
- ๓ . ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
๔. พระพุทธศาสนามีความเจริญงอกงามสังคมเข้มแข็งอุดมปัญญาพุทธธรรม

๒.๔.๖ สภาพปัญหาของการจัดการศึกษา และคุณภาพการศึกษา

จากการสำรวจผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรจำนวน ๑.๕๒๕ กลุ่มตัวอย่างด้านความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น มีประเด็นที่ต้องมีการดำเนินการปรับปรุง แก้ไขอย่างเร่งด่วนดังต่อไปนี้

ระบบการบริหารจัดการยังไม่เข้มแข็ง ผู้บริหารยังไม่ได้เป็นนักจัดการศึกษามีอาชีพ อีกทั้งยึดติดกับระบบปัจเจกบุคคลเช่น เจ้าอาวาส ผู้จัดการโรงเรียนเป็นตน ทำให้การดำเนินงานยังไม่เป็นระบบมากนักและจะทำให้เกิดช่องว่างในการพัฒนาในระยะยาว

บุคลากรยังขาดความชำนาญในวิชาที่สอน อีกทั้งการพัฒนาบุคลากรยังไม่ต่อเนื่อง ไม่ทั่วถึง ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน และความมั่นคงในวิชาชีพยังมีน้อย

ไม่มีระบบการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียนที่มีมาตรฐานพอที่จะเป็นกลไกสำคัญ ในการผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติ - ขาดระบบการประชาสัมพันธ์ และการตลาดเชิงรุกทำ

ให้ภาพลักษณ์ของโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ถูกมองว่าเป็นการจัดการศึกษาแก่เด็กที่ขาดโอกาส เด็กที่มี คุณภาพต่ำ หรือ เด็กที่มีปัญหาทางสังคม ซึ่งประเด็นนี้มีผลโดยตรงต่อภาพลักษณ์ และความน่า เชื่อถือในคุณภาพ ของศาสนทายาทที่ผลิตขึ้นมา (แม้ในความเป็นจริงแล้วคุณภาพของผู้เรียนจะต่างก็ตามแต่ไม่ควรถือเป็นข้อจำกัด ควรเน้นการประชาสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างทัศนคติใหม่ที่ดี)

ที่มาของรายได้ยังมาจากการอุดหนุนเป็นสำคัญ โรงเรียนขาดมาตรการที่ชัดเจนในการพัฒนา โรงเรียนให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้

ผลการประเมินคุณภาพของการจัดการศึกษาในระบบการประกันคุณภาพยังมีโรงเรียน น้อย (ร้อยละ ๓๐) ที่ยังไม่ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และยังไม่มีการจัดการเชิงรุกใด ๆ ในการจัดการ ขาดยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาทั้งในระยะสั้น ระยะ กลาง และระยะยาว อีกทั้งการบูรณาการกับทุกภาคส่วนเพื่อการสร้าง ความเข้มแข็งทางการศึกษา และการ เผยแผ่พระพุทธศาสนา ยังไม่มีความชัดเจนมากนัก

การดูแลคุณภาพชีวิตแก่ผู้เรียนขณะเรียน ยังขาดมาตรฐานที่เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน อัตราส่วนของผู้เรียนที่จบมัธยมศึกษา ซึ่งไม่สอดคล้องกับปรัชญาของโรงเรียนที่เน้นการสร้างศาสน ทายาท ระบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินการแบบตั้งรับ ยังไม่ได้มุ่งเน้นแบบเชิงรุกไปที่ ชุมชน

หลักสูตรการเรียนการสอนขาดความเป็นอัตลักษณ์ของปริยัติสามัญ อิงกับการศึกษาทาง โลกมากเกินไป ทำให้เป็นภาระแก่ผู้เรียนในการพัฒนาตนเองที่สมบูรณ์ทั้งทางโลก และทางธรรม (วัย ของ ผู้เรียนคือวัยเยาว์ซึ่งยังไม่มีสามัญสำนึกต่อตนเองในการเป็นศาสนทายาท)

อัตราการเรียนต่อด้านสามัญของผู้เรียน การลาออกระหว่างภาคเรียนมีสูง และขาด มาตรการในการส่งเสริม จูงใจ และสร้างทัศนคติใหม่แก่ผู้เรียนในการครองตนเป็นเพศบรรพชิต เพื่อ การเป็นศาสนทายาทที่ดี

ไม่มีกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการเสริมสร้างเอกภาพทางการบริหาร และการจัดการศึกษาที่มี ความเข้มแข็งเชิงคุณภาพที่เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมชาวพุทธทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

ระบบการบริหารจัดการบุคลากร ตั้งแต่กระบวนการสรรหาว่าจ้าง แต่งตั้ง การพิจารณา ความสำเร็จ ความชอบ การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง ยังไม่ได้มาตรฐานการบริหารบุคคล

ยังมีระเบียบปฏิบัติ กฎหมาย หลายประการที่ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ระบบฐานข้อมูล เทคโนโลยีสารสนเทศ ความพร้อมของอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนยังไม่ มีประสิทธิภาพ

ผลงานทางวิชาการ งานวิจัยเพื่อการพัฒนากระบวนการศึกษายังมีน้อยทำให้ขาดหลักฐานเชิง ประจักษ์ในการพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น

ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นความท้าทายทางยุทธศาสตร์ทั้งสิ้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ คุณภาพ และความคาดหวังในอนาคตที่ควรจะเป็นไปของระบบการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษาของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ถือได้ว่าจำเป็นต้องมี ยุทธศาสตร์การพัฒนา แบบก้าวกระโดด จึงจะยังคงไว้ซึ่งประสิทธิภาพที่พึงประสงค์ ในการจัดการศึกษาที่เป็นความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อการสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพ และสร้างสังคมให้อุดมปัญญาธรรม^{๑๒๒}

๒.๔.๗ สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์ (SWOT Analysis) ประกอบด้วยการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของการพัฒนาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากการวิเคราะห์

จุดแข็งมีดังนี้

ด้านบุคลากร

๑. พระภิกษุสามเณรมีหลักพุทธธรรมนำความประพฤติ ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำด้านคุณธรรม และเป็นที่ศรัทธาของประชาชนทั่วไป
๒. นโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีความชัดเจนในการมุ่งมั่น ส่งเสริม และพัฒนาการศึกษาในระดับพื้นฐานที่ควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม – บาลี

ด้านการเงิน

๑. มีงบประมาณอุดหนุนจากหลากหลายช่องทาง งบประมาณอุดหนุนการศึกษา ประจำปีของรัฐบาลงบประมาณสนับสนุนจากวัด เป็นต้น

^{๑๒๒} กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒๕๕๙, หน้า ๓๑ - ๓๒.

ด้านการบริหารจัดการ

๑. มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

๒. มีโครงสร้าง การบริหารจัดการชัดเจนเป็นระบบ

๓. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน

ด้านวัสดุ อุปกรณ์ หลักสูตร และเทคโนโลยี

๑. สื่อการสอน มีความพอเพียงต่อการบริการทางการศึกษาแก่ผู้เรียน

จุดอ่อน (Weakness)

การประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์ด้านจุดอ่อนเป็นการประเมินจุดด้อยภายในของการดำเนินการให้ภารกิจขององค์กรไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ ซึ่งจากการวิเคราะห์จุดอ่อนพบว่ามีดังนี้

ด้านบุคลากร (Man)

๑. ผู้เรียนเป็นเด็ก/เยาวชนผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา มีความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้ห่างไกลครอบครัว ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้แตกต่างกัน ทำให้เกิดความเลื่อมล้ำทางการศึกษาและผู้เรียนมีการศึกษาที่หนักในแต่ละวัน โดยต้องศึกษาพระปริยัติธรรมทั้ง ๓ แผนก คือ แผนกธรรม แผนกบาลีและ แผนกสามัญศึกษาทำให้เกิดความเหนื่อยล้าทางการศึกษา

๒. ผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้ผ่านกระบวนการคัดเลือก คัดสรร เพราะเป็นเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้จัดการโรงเรียนเป็นผู้เลือกพระภิกษุที่เห็นว่าเหมาะสมให้ทำหน้าที่บริหาร และอำนาจในการสั่งการบริหารส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับผู้จัดการโรงเรียนเท่านั้น

๓. ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ และทักษะ ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการเท่าทันการเปลี่ยนแปลง และมีภาระงานอื่นมาก ทำให้ไม่มีเวลาในการบริหารจัดการเพียงพอ

๔. ครูขาดความมั่นคง และความก้าวหน้าทางด้านวิชาชีพ ขวัญและกำลังใจ ไม่ได้ได้รับสวัสดิการ การสงเคราะห์ รายได้ และสวัสดิการที่เหมาะสมต่อคุณวุฒิ และไม่ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างเหมาะสมและเท่าเทียม จึงทำให้ครูมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยโดยลาออกไปปฏิบัติงานอื่นที่มั่นคงกว่า ทำให้เกิดภาวะสมองไหลไปหน่วยงานอื่นโดยตลอด

๕. ระบบการบริหารจัดการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรยังไม่เป็นระบบ ไม่มีทิศทางในการจัดการที่ชัดเจน

๖. สถานภาพครูยังเป็นเพียงลูกจ้างของวัด (โรงเรียน)ครูไม่ได้ผ่านระบบการคัดเลือก/ คัดสรรไม่มีการวางแผนอัตรากำลัง ครูขาดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ ขาดสวัสดิการ สวัสดิภาพ เพราะเป็นเพียงลูกจ้างวัดครูจึงเข้าออกบ่อย

ด้านการเงิน (Money)

๑. มีงบประมาณไม่เพียงพอ กับภาระงานและรูปแบบการจัดการเรียนการสอน เพราะรัฐอุดหนุนให้ลักษณะเงินอุดหนุนรายรูปตามจำนวนนักเรียน

๒. งบประมาณที่รัฐจัดสรรให้เป็นลักษณะเงินอุดหนุนรายรูปนักเรียน ซึ่งรวมค่าตอบแทนครูอยู่ในอัตรการอุดหนุนรายรูปด้วย ไม่ได้แยกเป็นเงินเดือนครูให้ต่างหาก ส่งผลให้มีครูจำนวนหนึ่งได้รับเงินเดือนน้อยกว่าวุฒิปริญญาตรีขั้นต่ำ

๓. รัฐอุดหนุนเงินเดือนครู ๑ คน ต่อนักเรียน ๒๐ รูป ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่จ้างครูมากกว่าเกณฑ์กำหนด ทำให้ได้รับเงินเดือนน้อยกว่าวุฒิปริญญาตรีเพราะต้องนำงบประมาณไปเฉลี่ยตามค่าตอบแทนครูจำนวนที่จ้างไว้เพื่อให้ครูสอนครบ ๘ กลุ่มสาระตามหลักสูตร

๔. ขาดระบบการบริหารจัดการ การเงิน การบัญชีที่ได้มาตรฐาน เป็นธรรมาภิบาล และไม่มี แผนงานที่ชัดเจนในการบริหารจัดการระบบการเงินของโรงเรียน

๕. มีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยี อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษา และไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน เพราะรัฐไม่อุดหนุนงบประมาณเพื่อการนี้

ด้านการบริหารจัดการ (Management)

๑. ไม่มีแผนงานในการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาอย่างชัดเจน

๒. การถ่ายทอดและสื่อสารยังไม่ทั่วถึงองค์กร ขาดการนิเทศติดตามและประเมินผลจากหน่วยงาน ตนสังกัด

๓. ขาดการนำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง

๔. ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษาจากภาคส่วนภายนอก

๕. สภาพแวดล้อมของโรงเรียนขาดการสร้างบรรยากาศทางวิชาการและการเรียนรู้

๖. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังเน้นอยู่ในส่วนของปริยัติคือภาคทฤษฎี องค์ความรู้มากเกินไป การเชื่อมต่อความรู้เข้าสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกิดปัญหาตามหลักพุทธธรรม

๗. ระบบสวัสดิการแก่ผู้เรียนขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

๘. ยังไม่มีกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการเฉพาะ

๙. ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ยังขาดประสิทธิภาพ

๑๐. ระบบการบริการวิชาการ และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ยังไม่เป็นระบบ

ด้านวัสดุ อุปกรณ์ หลักสูตร เทคโนโลยี (Material)

๑. ขาดแคลนคอมพิวเตอร์ สื่อ วัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยสำหรับการจัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

๒. หลักสูตรที่ใช้ เป็นการนำเอาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของกระทรวงศึกษาธิการ มาใช้ ซึ่งยังขาดความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทของพระพุทธศาสนา

๓. เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษา ยังไม่มีความทันสมัย ระบบฐานข้อมูลยังไม่มีประสิทธิภาพ

๔. การเข้าถึงเทคโนโลยี ยังไม่แพร่หลายและทั่วถึง

โอกาส (Opportunity)

การประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์ด้านโอกาส เป็นการประเมินปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมให้ การดำเนินการให้ภารกิจขององค์กรบรรลุผลสัมฤทธิ์ ซึ่งจากการวิเคราะห์โอกาสพบว่ามี ดังนี้

๑ . แผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ เน้นการสร้างชุมชนอุดมปัญญา และมุ่งสร้างสังคม คุณธรรม

๒. วัดเป็นศูนย์กลางการประกอบศาสนกิจ ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น

๓. นโยบายให้ทุกโรงเรียนผ่านเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา

๔. ภาครัฐให้การสนับสนุนโครงการเรียนฟรี ๑๕ ปีอย่างมีคุณภาพ

๕. โครงสร้างการบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี

๖ . ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและสังคมเพิ่มขึ้น

๗. ได้รับการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มากขึ้นส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษา

๘. มีช่องทางในการเผยแผ่และประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพิ่มมากขึ้น สามารถนำข้อมูลสารสนเทศ มาบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ

๙. สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสังคมไทยมีค่านิยมในการทำบุญต่อพระสงฆ์ สามเณร

๑๐. นโยบายรัฐบาลมุ่งส่งเสริมการปรับปรุงองค์กร และกลไกที่รับผิดชอบด้านศาสนา เพื่อให้การบริหารจัดการส่งเสริม ทำนุบำรุงพุทธศาสนามีความเป็นเอกภาพ และประสิทธิภาพรวมทั้งส่งเสริมความเข้าใจอันดี และสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา เพื่อนำหลักธรรมของ

ศาสนาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิตมากขึ้น

อุปสรรค (Threat)

การประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์ด้านอุปสรรคเป็นการประเมินปัจจัยภายนอกที่คุกคามต่อการดำเนินการให้ภารกิจขององค์กรไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ ซึ่งจากการวิเคราะห์อุปสรรคพบว่ามีดังนี้

๑. กลไกในการขับเคลื่อนและสนับสนุนของหน่วยงานระดับนโยบายดำเนินงานไม่เกิดประสิทธิภาพ
 ๒. ปัจจัยนำเข้าเป็นไปตามภาวะของเศรษฐกิจส่งผลต่อจำนวนผู้เรียนและงบประมาณ
 ๓. ผู้เรียนขาดวุฒิภาวะในการเลือกบริโภคเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม
 ๔. ปัจจัยทางสังคมมีความเสี่ยงในการดำรงสมณเพศและแรงจูงใจต่อการเรียนมีมากขึ้น
- ซึ่งจากการประเมินศักยภาพทางการพัฒนาตามภารกิจของโรงเรียน^{๑๒๓}

ในการ บริหารงานทั้ง ๔ ด้าน คือด้านบุคลากร ด้านการเงิน ด้านบริหารจัดการ และด้านวัสดุอุปกรณ์ ก็ถือว่า เป็นจุดแข็ง และก็เป็นจุดอ่อนในการจัดการบริหารการศึกษาด้วย จากผลการวิเคราะห์ของหน่วยงาน กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พบว่า ด้านบุคลากร ผู้บริหารยังมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอต่อการบริหาร สถานภาพครู บุคลากรทางการศึกษาขาดความมั่นคง ครูขาดขวัญกำลังใจ ทำให้ครูลาออกไปทำงานที่อื่นที่มีความ มั่นคง และนักเรียนมีจำนวนลดลงและลาออกระหว่างภาคเรียนมากขึ้น ด้านการเงิน โรงเรียนได้รับงบประมาณประเภทเงินอุดหนุนเป็นรายหัวต่อรูปต่อปีตาม จำนวนนักเรียน เมื่อนักเรียนลดลงก็มีผลกระทบต้องงบประมาณด้านการบริหารจัดการ ขาดแผนงานในการบริหารจัดการที่ชัดเจน แผนงานนโยบาย ขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นส่วนใหญ่ ด้านครุภัณฑ์วัสดุอุปกรณ์ สภาพอาคารสถานที่บางแห่งยังมีสภาพไม่เอื้อต่อการจัดการ การศึกษา สื่อวัสดุอุปกรณ์ยังมีไม่เพียงพอ สภาพแวดล้อมห้องเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้หลักสูตร การศึกษาขาดความสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกมีโรงเรียนที่ยังไม่ได้รับการรับรองคุณภาพ มาตรฐานยังมีจำนวนมาก จำเป็นที่ผู้บริหารทุกระดับต้องหาทางแก้ไขพัฒนาการจัดการศึกษาของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต่อไป

^{๑๒๓} กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒๕๕๙, หน้า ๓๖-๓๘.

สรุป จากการศึกษาบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ในการบริหารจัดการ การศึกษาภายในโรงเรียน จะเห็นว่าได้นำหลักการบริหารปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ ๔ ด้านมาบริหาร คือ

๑. คนหรือบุคลากร (Man) เป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารงาน หน่วยงานหรือองค์กร ต่าง ๆ จำเป็นต้องมีคนที่ปฏิบัติงาน ผลงานที่ดีจะออกมาได้ต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อองค์กรหรือหน่วยงานนั้น ๆ

๒. เงิน (Money) หน่วยงานจำเป็นที่จะต้องมีงบประมาณเพื่อการบริหารงานหากขาด งบประมาณ การบริหารงานของหน่วยงานก็ยากที่จะบรรลุเป้าหมาย

๓. การบริหารจัดการ (Management) เป็นภารกิจของผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชา โดยตรงคือเป็นกลไกและตัวประสานที่สำคัญที่สุดในการประมวลผลก้นและกำกับปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง ๓ ประการให้สามารถดำเนินไปได้โดยมีประสิทธิภาพจนบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานตามที่ต้องการ

๔. ทรัพยากรหรือวัสดุ (Material) การบริหารจำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากร ใน การบริหาร หากหน่วยงานขาดวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหารแล้วก็จะย่อมจะเป็นอุปสรรค หรือก็ให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน

๒.๕ บริบทโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๒.๕.๑ ความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลี มัชฌมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๒ และ พ.ศ. ๒๔๘๙ ตามลำดับ ต่อมา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้จัดแผนกมัธยมศึกษาขึ้น เรียกว่า “โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา” เมื่อ โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาได้แพร่หลายออกไป ทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษา จึงได้กำหนดให้เรียก โรงเรียนประเภทนี้ว่า “โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำหรับนักเรียน” โดยสังฆมนตรี จากนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ออกเป็นระเบียบกระทรวงศึกษาธิการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีขึ้นใหม่เรียกว่า “บาลีศึกษา สามัญและปริยัติศึกษา” พร้อมทั้งยกเลิกระเบียบสังฆมนตรีว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีวิสามัญ ศึกษาสำหรับนักเรียน ต่อมาพิจารณาเห็นว่า การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามสภาพการ เปลี่ยนแปลงของโลก จึงเห็นควรให้มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป จึงได้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔

รองรับ และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พุทธศักราช ๒๕๓๕ ใช้อยู่ในปัจจุบันตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๕^{๑๒๔} (วิชัย ธรรมเจริญ: ๒๕๔๓) กำหนดว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นในวัด หรือที่ธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจะจัดตั้งขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ และด้วยความเห็นชอบของประธานสภาการศึกษาสงฆ์ โรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวง ศึกษาธิการโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (เดิมกรมการศาสนา) จะให้การสนับสนุนเป็นเงินอุดหนุนตามกำลังงบประมาณ และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากำหนด

ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาอบรมแก่เยาวชนชายที่เข้าไปบวชในพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักธรรมคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาเป็นหลักสูตรการอบรมเพื่อให้ผู้ได้รับการอบรมมีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจึงเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับเยาวชนยุคปัจจุบัน เพราะสามารถบูรณาการนำเอาการศึกษาสงฆ์ทั้ง ๓ แผนกมาหลอมเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งเป็นการศึกษาแผนกเดียวที่ทุกคนยอมรับว่า เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

๒.๕.๒ การศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบัน

การศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน มีระบบจำแนกได้ดังนี้

๑. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แบ่งออกเป็นหลักสูตรสำหรับพระภิกษุสามเณร มี ๓ ระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก และหลักสูตรสำหรับฆราวาส มี ๓ ระดับ ได้แก่ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก

๒. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มี ๘ ระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓-๔-๕-๖-๗-๘-๙ ประโยค (ป.ธ. ๓ ถึง ป.ธ. ๙)

^{๑๒๔} วิชัย ธรรมเจริญ, คู่มือนักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๔๕).

๓. หลักสูตรปริญา ได้แก่ พุทธศาสตรบัณฑิต พุทธศาสตรมหาบัณฑิต พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ ศาสนศาสตรบัณฑิต ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๔. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกำหนดให้เรียนวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศาสนปฏิบัติ ภาษาบาลี และธรรมวินัย เป็นต้น (กรมการศาสนา, ๒๕๔๒) โดยมีกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๔๘ มีดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ในกฎกระทรวงนี้

โรงเรียน หมายความว่า สถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักศาสนศึกษา หมายความว่า สถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมหรือพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามที่มหาเถรสมาคมประกาศกำหนด

สำนักเรียน หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งเป็นสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและสำนักเรียนคณะจังหวัด ตามที่มหาเถรสมาคมประกาศกำหนด

ข้อ ๒ ให้สถาบันพระพุทธศาสนามีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่พระภิกษุและสามเณร ในโรงเรียน สำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียน

การจัดตั้ง ยุบ รวม เลิกและการดำเนินการของโรงเรียน สำนักศาสนศึกษาหรือสำนักเรียน ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่มหาเถรสมาคมประกาศกำหนด

ข้อ ๓ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา แบ่งเป็นระดับดังต่อไปนี้

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่ได้จัดให้แก่พระภิกษุและสามเณร ซึ่งมีพื้นฐานความรู้ไม่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาปีที่หกหรือเทียบเท่า และได้ศึกษาวิชาสามัญเพิ่มเติมตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนด โดยคำแนะนำของ มหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่แบ่งเป็นระดับ ดังต่อไปนี้

ก. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ข. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ชั้นเปรียญธรรม ๓ ประโยค เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

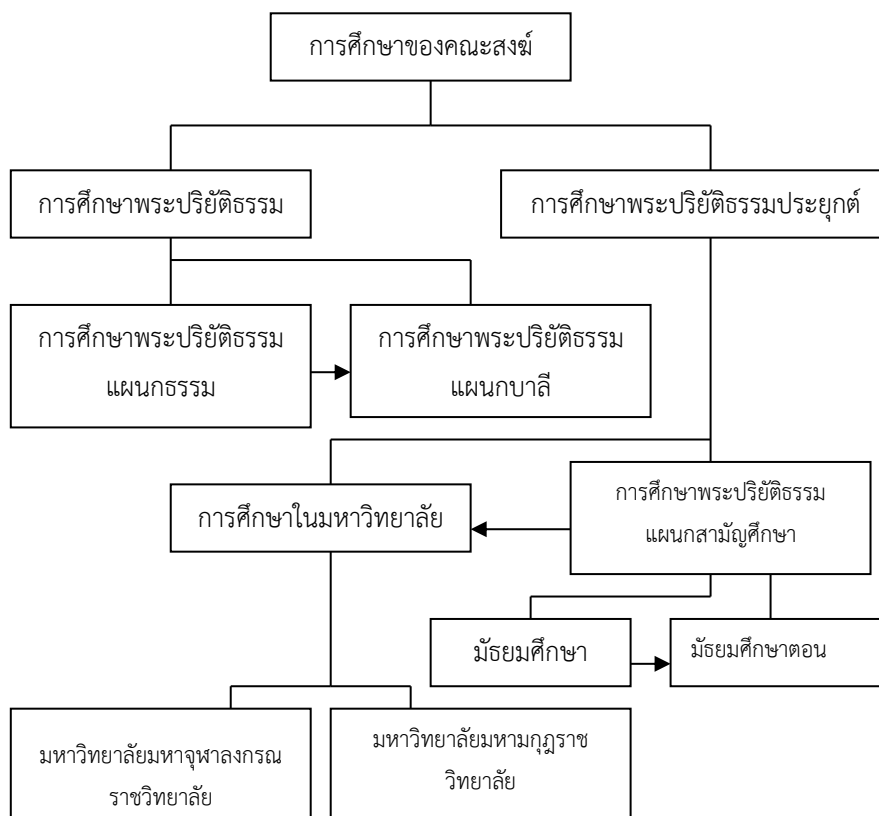
ข้อ ๔ ให้โรงเรียน สำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียน ได้รับการสนับสนุนในด้านวิชาการ และเงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษา

ข้อ ๕ ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่โรงเรียน สำนักศาสนศึกษา หรือสำนักเรียนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ ส่งเสริม สนับสนุน และให้ข้อเสนอแนะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกธรรม และพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

ข้อ ๖ ให้มีคณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการสำนักศาสนศึกษา และคณะกรรมการสำนักเรียน ทำหน้าที่กำกับดูแลจัดการศึกษาของโรงเรียน สำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียน แล้วแต่กรณี ให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมหาเถรสมาคม รวมทั้งส่งเสริม และสนับสนุนระบบการประกันคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา

องค์ประกอบ จำนวน คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการได้มา วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง ตลอดจนการประชุมและการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการสำนักสถานศึกษา และคณะกรรมการสำนักเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบที่มหาเถรสมาคมกำหนด (สนามหลวงแผนกบาลี, ๒๕๕๑)

หลักสูตรทั้ง ๔ ประเภทที่กล่าวมา สามารถจำแนกได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มหลักสูตรที่ศึกษาเฉพาะวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งจัดเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรม ส่วนกลุ่มที่ ๒ เป็นหลักสูตรที่ศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนาพร้อมกับวิชาสามัญอื่น ๆ ได้แก่ หลักสูตรมหาวิทยาลัยสงฆ์และหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ จัดเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมประยุกต์ ดังภาพที่ ๒.๕.๑

ภาพที่ ๒.๕.๑ ภาพแผนภูมิการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย^{๑๒๕}

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน ๔๐๐ โรงเรียน แบ่งได้ ๓ ขนาด ได้แก่

- ๑) โรงเรียนขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียนต่ำกว่า ๑๒๐ รูป) จำนวน ๒๒๒ โรงเรียน
- ๒) โรงเรียนขนาดกลาง (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๑๒๑ – ๓๐๐ รูป) จำนวน ๑๕๕ โรงเรียน
- ๓) โรงเรียนขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๓๐๑ รูปขึ้นไป) จำนวน ๒๓ โรงเรียน

บุคลากร จำนวน ๕,๖๐๘ รูป/คน แบ่งเป็น

- ๑) ครูประจำ จำนวน ๒,๗๕๓ รูป/คน
 - พระภิกษุ จำนวน ๙๘๕ รูป
 - คฤหัสถ์ จำนวน ๑,๗๖๘ คน (ชาย จำนวน ๑,๐๗๒ คนหญิงจำนวน ๖๙๖ คน)
- ๒) ครูพิเศษ จำนวน ๑,๘๖๐ รูป/คน
 - พระภิกษุ จำนวน ๖๗๒ รูป

^{๑๒๕} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, การพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมประชาชนประจำปี ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐).

-ครูหัตถ์ จำนวน ๑.๑๘๘ คน (ชาย จำนวน ๗๑๐ คน หญิง จำนวน ๔๗๘ คน)

๓) เจ้าหน้าที่ จำนวน ๙๙๕ รูป/คน

๔) ห้องเรียน จำนวน ๒.๓๙๓ ห้อง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑.๕๑๔ ห้อง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๘๗๙ ห้อง

๕) นักเรียน จำนวน ๕๓.๐๓๐ รูป

๕.๑) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๓๙.๕๖๑ รูป

- มัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๑๔.๓๐๐ รูป

- มัธยมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๑๔.๒๔๙ รูป

- มัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๑๑.๐๑๒ รูป

๕.๒) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๓.๔๖๙ รูป

- มัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๕.๗๖๖ รูป

- มัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๔.๕๕๔ รูป

- มัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๓.๑๔๙ รูป

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ^{๑๒๖} ได้วิจัยเรื่องผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชา พระพุทธศาสนา ผลการวิจัย พบว่าความคิดเห็นโครงสร้างของหลักสูตรซึ่งมุ่งไปที่เนื้อหาสาระส่วนใหญ่ มีความง่ายยากปานกลาง ด้านการบริหาร โรงเรียนไม่มีผลทำให้นักเรียนไม่ชอบ ไม่สนใจไม่ชอบเรียน ด้านผู้สอน มีส่วนร่วมทำให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เปื่อหน่ายในการเรียน วิชาพระพุทธศาสนา เนื่องจากผู้สอนขาดสิ่งเร้า สิ่งจูงใจ ในทางบวกแก่นักเรียนอันได้แก่บุคลิกภาพ และเทคนิคการสอน

^{๑๒๖} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์กลางดพรว, ๒๕๓๗), หน้า ๑๒.

พระชัยสุภะดี นริสโร(ไตรรัตน์)^{๑๒๗} ๑. การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคองง สรุปรวมทุกด้าน พบว่า ในภาพรวมสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับสูง โดยด้านที่มีระดับการจัดการเรียนการสอนสูงสุด ได้แก่ ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ๒. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคองง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร จากปัญหาและอุปสรรคในด้านกระบวนการเรียนรู้คือ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้น้อย เนื่องจากครูใช้วิธีการสอนที่ไม่ค่อยเป็นระบบ และกระบวนการเรียนขาดแรงจูงใจ ในด้านสื่อการเรียนรู้ ไม่มีการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์เท่าที่ควรในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับน้อยส่วนมากมีเพียงการเรียนในห้องเรียนเท่านั้น และในด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล นั้นเพียงบางส่วนของเนื้อหาวิชาเท่านั้น การทดสอบเนื้อหาวิชามีความยากเกินไป ๓. แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคองง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านกระบวนการเรียนรู้ ครูควรใส่ใจในการสอนให้มากขึ้น และควรจัดการเรียนการสอนที่นำต้นตอและดึงดูดให้ผู้เรียนสนใจ ด้านสื่อการเรียนรู้ควรมีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมีกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเพิ่มขึ้น และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ควรมีการวัดผลและประเมินผลให้ครอบคลุมเนื้อหาวิชา และควรออกข้อสอบซึ่งเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน

พระมหาทวีศักดิ์ ปญญาสาโร (เกตเสนา)^{๑๒๘} การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ๑) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี จังหวัดนนทบุรี โดยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน รองลงมา ด้านการใช้สื่อในการเรียนการสอน ด้านกระบวนการเรียนการสอนต่ำที่สุด ๒) การเปรียบเทียบข้อมูล

^{๑๒๗} พระชัยสุภะดี นริสโร(ไตรรัตน์), “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคองง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการ คณะสงฆ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๒๘} พระมหาทวีศักดิ์ ปญญาสาโร (เกตเสนา), “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี จังหวัดนนทบุรี”.

พื้น ฐานนักเรียน ในเรื่องเพศ อายุ และชั้น เรียน ของนักเรียนซึ่งมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็น ต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๓) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ๑) ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ครูควรมีความยืดหยุ่นเรื่องหลักสูตร ๒) ด้านกระบวนการเรียนการสอน ครูควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนทั้ง ในและนอกห้องเรียน ๓) ด้านการใช้สื่อในการเรียนการสอน ครูควรเพิ่มสื่อการเรียนการสอนให้มากและทันสมัย ๔) ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน ครูควรมีการจัดกิจกรรมที่ประกอบการเรียนน่าสนใจและทันสมัยมากขึ้น ๕) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ครูควรนำผลการเรียนของนักเรียนมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

พระครูวินัยธรสุดใจ ชิตมโน (ฆารประเดิม)^{๑๒๙} ได้ศึกษาการใช้หลักใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ๑) บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านทวิญญูสามัญญตา ด้านศีลสามัญญตา ด้านเมตตาทายกรรม ด้านเมตตาโมกกรรม ด้านเมตตาวิจิตรกรรม และสาธารณโกติ ตามลำดับ ๒) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า บุคลากรที่มีเพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ๓) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารโรงเรียน โดยเรียงลำดับตามจำนวนความถี่จากสูงสุดไปหาต่ำสุดสามอันดับแรก คือ ผู้บริหารควรปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติเพื่อความเป็นธรรม ควรมีสวัสดิการในโรงเรียนให้ดีขึ้น และ ผู้บริหารควรเอาใจใส่เกี่ยวกับปัญหาและกระตือรือร้น

พระครูนนทวิวัฒน์ วีระมโ (มีนุสรณ์)^{๑๓๐} ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลปลายบางที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ

^{๑๒๙} พระครูวินัยธรสุดใจ ชิตมโน (ฆารประเดิม), “การใช้หลักธรรมสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์”, วารสารสถาบันวิจัยพัฒนธรรม, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๐): ๑๘๙.

^{๑๓๐} พระครูนนทวิวัฒน์ วีระมโ (มีนุสรณ์), “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

บริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสารานุกรม ๖ ไม่แตกต่างกัน ๕) ประสิทธิภาพการทำงาน พบว่า บุคลากรที่มีประสิทธิภาพการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันไม่เป็นไปตามสมมติฐาน (Null Hypothesis) ทั้งนี้อธิบายได้บุคลากรที่มีประสิทธิภาพการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักสารานุกรม ๖ ในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ไม่แตกต่างกันเพราะว่า ประสิทธิภาพการทำงานไม่มีผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหาร จึงทำให้ ผู้ที่มีประสิทธิภาพไม่ว่าจะมากหรือน้อยมีความคิดเห็นไม่แตกต่าง

พระดณัฏ อนุวิโล (บุญสาร)^{๑๓๑} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัย พบว่า บุคลิกของผู้บริหารที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ คือ เป็นผู้ที่มีคุณธรรม ในการบริหารจัดการและยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยที่คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีจะส่งผลทำให้เป็นที่ยอมรับจากบุคลากรทุกฝ่าย ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูง ทำให้บุคลากรครุมีขวัญกำลังใจที่ดี และผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สิ่งที่ผู้บริหาร สถานศึกษาต้องพบเห็นเกี่ยวกับการทำงานของบุคลากรภายในสถานศึกษา คือ บุคลากรมีศรัทธาในวิชาชีพ ตั้งใจสอน มีคุณธรรม มุ่งมั่นทุ่มเท เสียสละ รักลูกศิษย์เหมือนลูกหลาน และ ปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่ ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมสามารถ ช่วยให้งานสำเร็จและบุคลากรมีความสุขในการทำงานแบบ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมปรับปรุงแก้ไข และร่วมภาคภูมิใจ” สิ่งที่ทำให้ผู้บริหารรู้สึกพอใจในการบริหารงานของตน คือ การยึดมั่นใน คุณธรรม ให้การสนับสนุนบุคลากรและส่งเสริมการศึกษาของผู้เรียน และจากคำกล่าวที่ว่าผู้บริหารที่ดีจำเป็นต้องมีคุณธรรมควบคู่กับการทำงานผู้บริหารเห็นด้วยและให้ เหตุผลสนับสนุนว่า คุณธรรมเป็นหัวใจสำคัญในการบริหาร สามารถสร้างความศรัทธาและเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ หากผู้บริหารมีคุณธรรมประกอบกับการทำงานด้วยยอมทำให้ครุมีสุขภาพจิตที่ดีและเกิดบรรยากาศในการทำงานอย่างมีความสุขอันจะส่งผลต่อความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้ดีและมีคุณภาพต่อผู้เรียนในที่สุด

^{๑๓๑} พระดณัฏ อนุวิโล (บุญสาร), “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา: กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

ปรีชา ปรีชาโน (แสงราม)^{๑๓๒} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ๗๗ ๑) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ๒) ด้านสื่อการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ มีงบประมาณในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอน เช่น รูปภาพ วิดีทัศน์ ม้วนเทป บันทึกเสียง อย่างพอเพียง และมีเพียงเรื่องใช้บทความสั้น ๆ ที่เกี่ยวกับการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้นักเรียนเกิดความศรัทธา มีระดับปัญหาอยู่ในระดับมาก ๓) ด้านการวัดและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

กาญจนา พิมพ์สุข^{๑๓๓} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษา สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่มีประสบการณ์ต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ๑. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ ในการบริหารตามหลักสาราณียธรรม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี เช่น สัมภาษณ์แบบเชิงลึก การสังเกตการณ์โดยมีส่วนร่วม เพื่อต้องการทราบถึงความคิดเห็นของบุคลากรได้อย่างครอบคลุมครบถ้วนทุกด้าน ๒. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม หรือตามหลักธรรมอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา โดยเปลี่ยนขนาดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยให้กว้าง และขนาดใหญ่ขึ้น อาจเป็นระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ๓. ควรศึกษาผลที่เกิดจากการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับหลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตพื้นที่อื่น ๆ ด้วย

พระมหาเอกมร ฐิตปัญโญ (คงตางาม)^{๑๓๔} ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก : สาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนมดแดง จังหวัด

^{๑๓๒} ปรีชา ปรีชาโน (แสงราม), “การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๗ - ๗๘.

^{๑๓๓} กาญจนา พิมพ์สุข, “การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๓๔} พระมหาเอกมร ฐิตปัญโญ (คงตางาม), “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

อุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสภาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ๒) อายุ พบว่าบุคลากรที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็น โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันไม่เป็นไปตามสมมติฐาน (Null Hypothesis) ทั้งนี้อธิบายได้ว่า บุคลากรที่มีสถาน ภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ไม่แตกต่างกันเพราะว่า เนื่องจากในปัจจุบันชีวิตในการทำงานอายุเป็นเพียงคุณสมบัติตัวหนึ่งแต่ด้านความรับผิดชอบแล้วอายุไม่เป็นเงื่อนไขในการทำงาน จึงทำให้มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

อ่ำ ทองนวก ^{๑๓๕}ได้ทำวิจัยเรื่องศึกษาการนำหลักสภาราณียธรรมไปใช้ในหมู่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านนอกตำบลการะเกด อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักสภาราณียธรรมของราษฎรจำแนกตามช่วงอายุโดยใช้ F-test พบว่า ความแตกต่างแต่ละช่วงอายุของราษฎรใช้หลักสภาราณียธรรมไม่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่า หลักสภาราณียธรรม ๖ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา ที่มีการกล่าวถึง การช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ประโยชน์ สอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง และเป็นคุณธรรมที่ทำให้รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกัน ทำให้เข้าใจคนอื่นมากขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีในการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี สถานศึกษาควรนำมาปฏิบัติ เพื่อทำให้เกิดผลดีแก่เพื่อนร่วมงานและการบริหารงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

๒.๖.๑ งานวิจัยต่างประเทศ

โฮลสไตน์ (Holstein) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นและปิตามารดาของเด็ก ทำการศึกษาแบบระยะยาวช่วงสามปี กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยรุ่น ชายหญิง อายุ ๑๓ ปี จำนวน ๕๓ คน ที่มีสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมระดับเดียวกัน พบว่า เด็กวัยรุ่นหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ ๓ และเด็กวัยรุ่นชายอยู่ในขั้นที่ ๒ ต่อมา มีการวัดซ้ำอีกเมื่อเด็กมีอายุ ๑๖ ปี พบว่า ^{๑๓๖} วัยรุ่นชายมีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ ๔ ขณะที่

^{๑๓๕} อ่ำ ทองนวก, “ศึกษาการนำหลักสภาราณียธรรมไปใช้ในหมู่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านนอกตำบลการะเกด อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๑๓๖} Holstein, C.B., “Irreversible, Stepwise Sequence in the Development of Moral Judgment”, *A Longitudinal Study of Males and Females*, (Child Development, 47 (9) : 1976).

วัยรุ่นหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ ๓ และ ๕ ปีต่อมา มีการวัดซ้ำอีกปรากฏว่าเด็กวัยรุ่นชายและหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมก้าวหน้าเร็วมาก

แมคมุลลัน (McMullen) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวินัยและระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตเมือง เพื่อเน้นพัฒนาวัยรุ่น พบว่าปัญหาทางวินัยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของโรงเรียน เพราะนักเรียนต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดี ยึดหยุ่นได้โรงเรียนให้ความสนใจเอาใจใส่และมีระเบียบวินัย การวิจัยโดยสนับสนุนให้โรงเรียนจัดระบบอย่างมีประสิทธิภาพได้^{๑๓๗} ดังนี้

๑. ฝึกครูให้มีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในการเรียนการสอน
๒. สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน
๓. กำหนดความรับผิดชอบต่อปัญหาโดยการให้คำปรึกษากำหนดแนวทางของพฤติกรรม
๔. กำหนดโครงการให้นักเรียนหยุดพักการเรียนชั่วคราว
๕. วางแผนพัฒนาผู้ทำผิดบ่อย ๆ แต่ละคนเป็นอย่างดี
๖. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมรับรู้และเกี่ยวข้องในการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน

ลานีเยร์ (Lanier) ได้ทำการวิจัยเรื่องจริยธรรมและการพัฒนาความคิดรวบยอดในเด็กหนุ่มสาวชาวชนบท (การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในชนบท) จุดประสงค์ของการวิจัยเพื่อ ศึกษาผลของการจัดการศึกษาผลของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมนักเรียนระดับชั้นที่ ๑๑ และ ๑๒ ในโรงเรียนชนบท เด็กนักเรียนในชนบทได้รับการอบรมให้คิดและปฏิบัติตามต่อ ๆ กันมาซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อ การพัฒนาสังคมในยุคใหม่ การทดลองได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ควบคุม ให้ได้รับการฝึกการให้คำแนะนำ และการจัดประสบการณ์ และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นนักเรียนที่ประกอบด้วย นักเรียนตั้ง อยู่โรงเรียนระดับกลางถึงโรงเรียนระดับสูง ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนทั้ง ๒ กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ^{๑๓๘}

ชาร์พ ได้ศึกษาพฤติกรรมในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและประสบการณ์ชีวิตของวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นวัยรุ่นชาย ๔๙ คน วัยรุ่นหญิง ๔ คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบดีไฟนิง อีซูซุ แบบสำรวจประสบการณ์ชีวิตในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของวัยรุ่น และ

^{๑๓๗} McMullen, C.M., "Effective Discipline and Contingency Management System in an Urban Junior High/Middle School with and Emphasis on development Needs to Young Adolescent", **Dissertation abstracts International**, 46 (7), 1985.

^{๑๓๘} Lanier, S.P., **Promotion Moral and Conceptual Development in Rural Adolescents**, (London: Routledge and Kegan Paul, 1993).

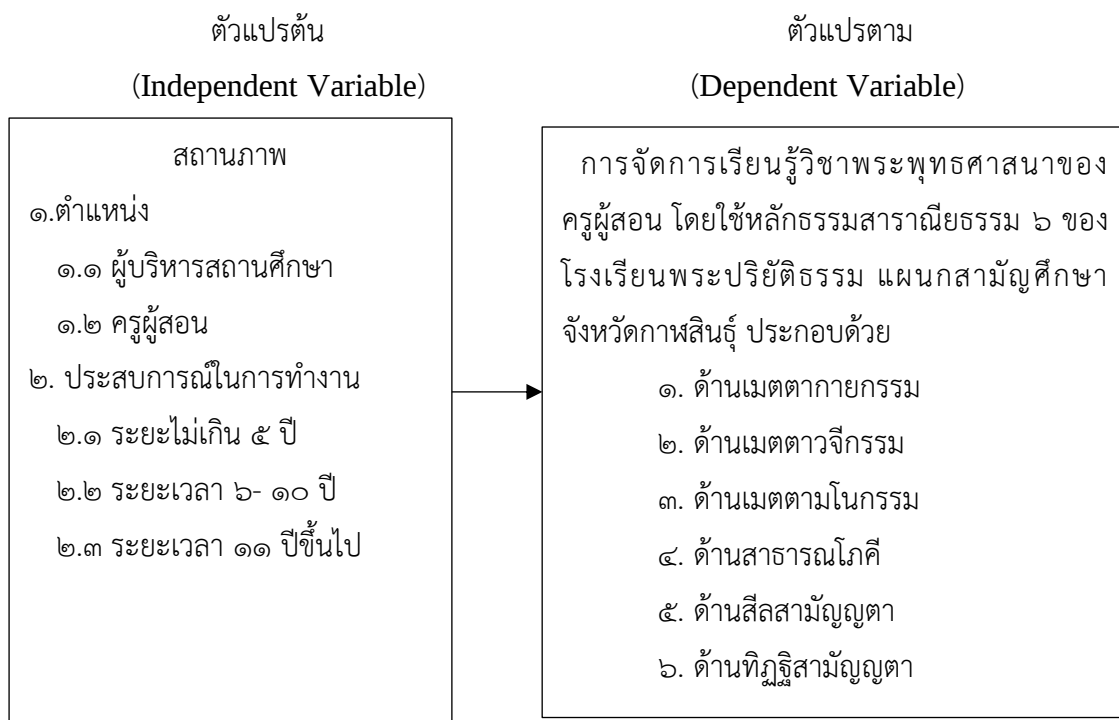
แบบทดสอบความสามารถ ทางพุทธิปัญญาของไอโอวา (Iowa) ผลการวิจัยพบว่า วินัยทางบ้านและ
วุฒิภาวะทางจริยธรรมในเพศหญิงและเพศชาย มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบ
ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างการเข้ากลุ่มทำกิจกรรมกับวุฒิภาวะทางจริยธรรม^{๑๓๙}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งวิจัยภายในประเทศและวิจัยต่างประเทศ พอสรุปได้
ว่า การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนโดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระ
ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ หลักสาราณียธรรมเป็นหลักธรรมที่สร้างความสามัคคี
ปรองดอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารที่นำหลักธรรมเป็นเหตุเป็นผลธรรมที่ระลึกถึง
กัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้หลักสาราณียธรรม ๖ ได้แก่
เมตตาโมกขกรรม การคิดดี เมตตาวัจกรรม การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม เมตตากายกรรม การทำความดีต่อกัน
สาธารณโภคี การรู้จักแบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความยุติธรรม สีสสามัญญตา การปฏิบัติตามกฎ
ระเบียบข้อบังคับหรือวินัยต่าง ๆ อย่าง เดียวกัน ทิฏฐิสามัญญตา มีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกันคิด
ในสิ่งที่ตรงกัน รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอยู่เสมอหลักธรรมสำหรับการเสริมสร้างความ
สามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในสังคม อันจะนำมาซึ่งความสุข ความสันติความมั่นคง และ
ความเจริญก้าวหน้าทั้งหลายทั้งปวง เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาการ
จัดการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนาดังกล่าวในสถานศึกษา นำไปใช้ได้หลายระดับรวมถึงบุคคลที่เป็นผู้นำ
หากนำหลักสาราณียธรรม กับ การบริหารสถานศึกษา ตามทฤษฎีทางตะวันตก ทั้งสองหลักการมี
จุดประสงค์เดียวกัน คือ การนำหลักสาราณียธรรมไปจัดการใช้ในการบริหารสถานศึกษาอย่างมี
คุณธรรมมีความเต็มใจ พอใจและการทำงานอย่างมีความสุขในสถานศึกษา

๒.๗ กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการศึกษา “การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณีย
ธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด
ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาสังเคราะห์กำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual
Framework) ประกอบด้วย ตัวแปรต้น(Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent
Variables) ดังนี้

^{๑๓๙} ชาร์พ, อังใน ณรงค์ ศิลารัตน์, “ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔), หน้า ๕๕.

ภาพที่ ๒.๗ กรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑. รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔. การสร้าง และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- ๓.๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖. การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวิธีการดำเนินการวิจัย” เป็นรูปแบบวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม (Mixed Research Methodology) กับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี ระเบียบ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด หัวข้อปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
๓. กำหนดกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัย
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ตัวอย่างที่ใช้วิจัย (Try out)
๗. ดำเนินการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล

๙. สรุปและรายงานผลการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

๓.๒.๑ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน ๑๐ แห่ง ๒๗ รูป และครูผู้สอน จำนวน ๑๒๕ รูป/คน รวม ๑๕๒ รูป/คน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ (สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ ๑๐, ๒๕๖๑ : อุดรธานี)

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๐ แห่ง ๒๗ รูป และครูผู้สอน จำนวน ๙๕ รูป/คน รวมทั้งสิ้น ๑๒๒ รูป/คน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ (สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ ๑๐, ๒๕๖๑: อุดรธานี)

โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Morgan^๑ จากนั้นก็จะสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่ง ประกอบด้วยบุคลากรดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน ๒๗ รูป/คน
๓.๒.๒ ครูผู้สอน	จำนวน ๙๕ รูป/คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน ๑๒๒ รูป/คน

๓.๒.๓ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๕ รูป และครูผู้สอน จำนวน ๕ รูป/คนในเขตโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมทั้งสิ้น ๑๐ รูป/คน โดยเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังแสดง ในตารางที่

๓.๒.๓

^๑ Krejcie. R. V. & Morgan. D. W., "Determining Sample Size for Research Activities", *Educational and Psychological Measurement*, 30(3). (1970). pp. 707-710.

ตารางที่ ๓.๒.๓ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตำแหน่ง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มเป้าหมาย
๑. ผู้บริหารสถานศึกษา	๒๗	๒๗	๕
๒. ครูผู้สอน	๑๒๕	๙๕	๕
รวม	๑๕๒	๑๒๒	๑๐

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลสถานศึกษาและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพของโรงเรียน และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ สอบถามระดับปฏิบัติความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ตามเกณฑ์ต่อไปนี้

๕ หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก

๓ หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง

๒ หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อย

๑ หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนโดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย ๑. ด้านเมตตาทายกรรม ๒. ด้านเมตตาจริกรรม ๓. ด้านเมตตาโมกกรรม ๔. ด้านสาธารณโภคี ๕. ด้านศีลสามัญญตา ๖. ด้านทิวฐิสามัญญตา แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิดและแบบสอบถามสัมภาษณ์ (Open-end)

๓.๔ การสร้าง และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

๓.๔.๑ การสร้างเครื่องมือ

๑.๑ ศึกษาเอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนโดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอบข่ายและภารกิจงานด้านวิชาพระพุทธศาสนา

๑.๒ นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เนื้อหาให้ได้กรอบแนวคิดของการวิจัยการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๓ สร้างแบบสอบถามระดับปฏิบัติความคิดเห็นเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จากกรอบแนวคิดที่ได้จากการสังเคราะห์เนื้อหาในเอกสาร แล้วนำเสนอให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง

๓.๔.๒ การหาคุณภาพเครื่องมือ

การหาคุณภาพเครื่องมือ โดยการนำเสนอให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ แล้วจึงนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ รูป/คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยการวิเคราะห์หาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ของแบบสอบถามเป็นรายข้อ แล้วพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า ๐.๕๐ ขึ้นไป นำแบบสอบถามไปทำการทดลอง (Try out) ของแบบสอบถามจำนวน ๓๐ ฉบับกับกลุ่มตัวอย่างที่มีใช้กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเพื่อคำนวณความเที่ยงโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Coefficient)

การหาความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญและคำนวณหาดัชนีความสอดคล้อง(IOC)ของแบบสอบถามใช้สูตร^๒ ดังนี้

^๒ พวงรัตน์ ทวีรัตน์, *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๐).

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เครื่องมือที่ใช้ในการสอบถามผู้เชี่ยวชาญเป็นแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งผ่านการตรวจสอบของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์แล้ว ประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสราณียธรรม ๖ ขั้นตอน โดยมีเกณฑ์ในการตรวจพิจารณาข้อคำถาม ดังนี้

- +๑ ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
- ๐ ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
- ๑ ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

นำแบบสอบถามในข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ที่ใช้ได้ ไปหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายด้านและโดยภาพรวมตามวิธีการของ ครอนบาค (Coefficient) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) โดยใช้เกณฑ์ตั้งแต่ .๗๕ ขึ้นไป ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๓๕

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามสำหรับครูผู้สอน ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยได้ติดต่อขอหนังสือออก เพื่อขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้ตอบแบบสอบถาม โดยการจัดส่งแบบสอบถามถึงกลุ่มตัวอย่าง

๒. ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา ๑๒๒ ฉบับแล้วนำกลับมาผู้วิจัยไปปรับกลับมาด้วยตนเอง

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๓.๖.๑. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

๓.๖.๒. วิเคราะห์ข้อมูลระดับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งในภาพรวม รายด้านและรายข้อ แล้วแปลผลตามเกณฑ์การวิเคราะห์ดังนี้^๓

๔.๕๑ – ๕.๐๐ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด

๓.๕๑ – ๔.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มาก

๒.๕๑ – ๓.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ ปานกลาง

๑.๕๑ – ๒.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อย

๑.๐๐ – ๑.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

๓.๖.๓ วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำแหน่ง (t-test แบบ Independent samples) และ ประสิทธิภาพในการทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ค่า โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F – test แบบ One – way ANOVA) เมื่อพบความมีนัยสำคัญทางสถิติ ทดสอบรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheff's method)

๓.๖.๔ วิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency)

๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาได้นำหลักสถิติมาประกอบการวิเคราะห์แบบสอบถามดังนี้

๓.๗.๑ สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

๑. สถิติการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ คือ

^๓ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุวีริยา, ๒๕๕๓),

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC	หมายถึง	ค่าดัชนีความสอดคล้อง
$\sum R$	หมายถึง	คะแนนรวมของผู้เชี่ยวชาญ
N	หมายถึง	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

๒. การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

๓.๗.๒ สถิติพื้นฐาน

๑. ความถี่ (Frequency)
๒. ค่าร้อยละ (Percentage)
๓. ค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$)
๔. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.)

๓.๗.๓ สถิติทดสอบสมมติฐาน

สถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบ คือ การวิเคราะห์ค่า t-test ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) หรือ F-test เมื่อพบความมีนัยสำคัญทางสถิติ ทดสอบรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheff's method)

๓.๗.๔. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) มีวิธีการตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

๓.๘ วิธีการวิจัยคุณภาพ

๓.๘.๑ ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือ ที่สร้างไว้

๓.๘.๒ นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ

๓.๘.๓ นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มาปรับแก้ไขเพื่อนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

๓.๘.๔ ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เพื่อเรียนผู้บริหาร

สถานศึกษาและครูผู้สอน ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ๑ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ สัมภาษณ์

๓.๘.๕ นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๕ รูป และครูผู้สอน ๕ คนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ช่วงวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึง ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ รวมเป็นระยะเวลา ๗ วัน

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ศึกษาวิจัยได้จัดลำดับการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจาก แบบสอบถามที่แจกตามกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ทั้งหมด ๑๒๒ ฉบับ แบ่งเป็นกลุ่มผู้บริหารโรงเรียน ๒๗ ฉบับ และครูผู้สอน ๙๕ ฉบับ ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ ๔.๑

ตอนที่ ๒ เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ ดังตารางที่ ๔.๒

ตอนที่ ๓ เสนอผลการวิเคราะห์ระดับปฏิบัติของผู้บริหารและครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์เป็นรายข้อรายด้าน และโดยรวมทุกด้านดังตารางที่ ๔.๓ - ๔.๙

ตอนที่ ๔ เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบระดับปฏิบัติของผู้บริหารและครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน โดยการทดสอบค่า t และค่า F วิเคราะห์เป็นรายด้านและโดยรวมทุกด้าน เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe's) ดังตารางที่ ๔.๑๐ - ๔.๑๒

ตอนที่ ๕ เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยเขียนในลักษณะความเรียงประกอบบริบท

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และตัวอักษรที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายของข้อมูล ดังนี้

$\bar{x}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
N	แทน	จำนวนประชากร
n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
SS	แทน	ผลบวกกำลังสอง (Sum of squares)
df	แทน	ระดับความเป็นอิสระ (Degree of freedom)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสอง (Mean of squares)
F	แทน	ค่าสถิติทดสอบเอฟ (F-test)
t	แทน	ค่าสถิติทดสอบที (t-test)
P-value	แทน	ระดับความมีนัยสำคัญ
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕
Rank	แทน	ค่าแสดงอันดับที่ (Rank)

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ดังตารางที่ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๒ จำนวนร้อยละข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
๑. ตำแหน่ง จำแนกเป็น		
๑.๑ ผู้บริหารสถานศึกษา	๒๗	๒๒.๑๓
๑.๒ ครูผู้สอน	๙๕	๗๗.๘๗
รวม	๑๒๒	๑๐๐
๒. ประสบการณ์ในการทำงาน		
๒.๑ ระยะไม่เกิน ๕ ปี	๑๕	๑๒.๓๐
๒.๒ ระยะเวลา ๖-๑๐ ปี	๓๑	๒๕.๔๑
๒.๓ ระยะเวลา ๑๑ ปีขึ้นไป	๗๖	๖๒.๓๐
รวม	๑๒๒	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๒๗ คน (คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑๓) และครูผู้สอน จำนวน ๙๕ คน (คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๘๗) จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ระยะเวลา ๑๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๗๖ คน (คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๓๐) ระยะเวลา ๖-๑๐ ปี จำนวน ๓๑ คน (คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๔๑) และระยะไม่เกิน ๕ ปี จำนวน ๑๕ คน (คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๓๐) ตามลำดับ

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม

ข้อที่	การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖	ระดับปฏิบัติ			R
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
๑	ด้านเมตตาทายกรรม (ทำสิ่งใดด้วยความปรารถนาดี)	๔.๔๕	๐.๑๖	มาก	๓
๒	ด้านเมตตาวจีกรรม (การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม)	๔.๔๘	๐.๒๒	มาก	๒
๓	ด้านเมตตาภินิหารกรรม (การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี)	๔.๔๑	๐.๒๔	มาก	๖
๔	ด้านสาธารณโภคี (การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง)	๔.๔๕	๐.๒๓	มาก	๓
๕	ด้านศีลสามัญญตา (ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย)	๔.๔๓	๐.๒๖	มาก	๕
๖	ด้านทวิญญูสามัญญตา (การมีความคิดเห็นร่วมกันเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น)	๔.๕๐	๐.๒๕	มาก	๑
	ภาพรวม	๔.๔๕	๐.๑๔	มาก	

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านทวิญญูสามัญญตา (การมีความคิดเห็นร่วมกันเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น) ระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๕๐$) รองลงมา มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คือ ด้านเมตตาวจีกรรม (การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม) ($\bar{X} = ๔.๔๘$) ด้านเมตตาทายกรรม (ทำสิ่งใดด้วยความปรารถนาดี) และด้านสาธารณโภคี (การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง) ($\bar{X} = ๔.๔๕$) ด้านศีลสามัญญตา (ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย) ($\bar{X} = ๔.๔๓$) และด้านเมตตาภินิหารกรรม (การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี) ($\bar{X} = ๔.๔๑$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปฏิบัติของผู้บริหารครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเมตตากายกรรม (ทำสิ่งใดด้วยความปรารถนาดี)

ข้อที่	ด้านเมตตากายกรรม (ทำสิ่งใดด้วยความปรารถนาดี)	ระดับปฏิบัติ			R
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
๑	ครูผู้สอนมีการแสดงกิริยาอาการสุภาพในการปฏิบัติงานต่อ ผู้ร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง	๔.๖๙	๐.๔๗	มากที่สุด	๑
๒	ครูผู้สอนมีน้ำใจช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ	๔.๓๕	๐.๔๘	มาก	๔
๓	ครูผู้สอนมีการแสดงออกต่อผู้อื่นด้วยเมตตา คือ แสดง ไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน	๔.๕๕	๐.๕๐	มากที่สุด	๒
๔	ครูผู้สอนมีอัธยาศัยอ่อนน้อมไม่แสดงอาการรังเกียจหรือดูหมิ่นเหยียดหยามต่อเพื่อนร่วมงาน	๔.๓๕	๐.๔๘	มาก	๖
๕	ครูผู้สอนมีความตั้งใจทุ่มเทปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างสม่ำเสมอ	๔.๔๔	๐.๕๖	มาก	๔
๖	ครูผู้สอนเอาใจใส่เกี่ยวกับปัญหาและกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์	๔.๓๐	๐.๕๖	มาก	๗
๗	ครูผู้สอนแสดงออกซึ่งความยินดีเมื่อผู้ร่วมงานประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ด้วยความจริงใจ	๔.๔๙	๐.๕๒	มาก	๓
	ภาพรวม	๔.๔๕	๐.๑๖	มาก	

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเมตตากายกรรม (ทำสิ่งใดด้วยความปรารถนาดี) โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ครูผู้สอนมีการแสดงกิริยาอาการสุภาพในการปฏิบัติงานต่อผู้ร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง โดยมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๙$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ครูผู้สอนเอาใจใส่เกี่ยวกับปัญหาและกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์ มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปฏิบัติของผู้บริหารครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเมตตาวจีกรรม (การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม)

ข้อที่	ด้านเมตตาวจีกรรม (การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม)	ระดับปฏิบัติ			R
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
๑	ครูผู้สอนเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ พูดจาดีมีอัธยาศัยไมตรีดีเยี่ยม แจ่มใส และมีความเป็นกันเอง	๔.๔๔	๐.๕๐	มาก	๔
๒	ครูผู้สอนให้ข้อเสนอแนะหรือทักท้วงต่อเพื่อนร่วมงานอย่างสุภาพ	๔.๗๔	๐.๔๔	มากที่สุด	๑
๓	ครูผู้สอนไม่พูดหรือทำในสิ่งที่ทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกสะเทือนใจ น้อยใจ หรือคับแค้นใจ	๔.๔๑	๐.๔๙	มาก	๖
๔	มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของทางโรงเรียนและสังคมที่ถูกต้องอย่างเหมาะสม	๔.๔๖	๐.๕๐	มาก	๓
๕	ครูผู้สอนมีวิธีการหรือเทคนิคในการรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ ชักถาม หรือให้คำปรึกษาหารือ ให้คำแนะนำต่าง ๆ	๔.๓๔	๐.๔๗	มาก	๗
๖	ครูผู้สอนใช้คำพูดภาษาที่สุภาพเมื่อสนทนาพูดคุยกับเพื่อนร่วมงาน เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง	๔.๔๓	๐.๕๗	มาก	๕
๗	ครูผู้สอนใช้คำพูดในการพูดคุยกับเพื่อนร่วมงานและให้เกียรติ ซึ่งกันและกัน	๔.๕๗	๐.๖๐	มากที่สุด	๒
	ภาพรวม	๔.๔๘	๐.๒๑	มาก	

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเมตตาวจีกรรม (การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม) โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๘$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ครูผู้สอนให้ข้อเสนอแนะหรือทักท้วงต่อเพื่อนร่วมงานอย่างสุภาพ มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๗๔$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ครูผู้สอนมีวิธีการหรือเทคนิคในการรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ ชักถาม หรือให้คำปรึกษาหารือ ให้คำแนะนำต่าง ๆ มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๔$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปฏิบัติของผู้บริหารครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเมตตามโนกรรม (การสร้างความประทับใจด้วยโมตรจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี)

ข้อที่	ด้านเมตตามโนกรรม (การสร้างความประทับใจด้วยโมตรจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี)	ระดับปฏิบัติ			R
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
๑	ครูผู้สอนได้ปฏิบัติงานด้วยความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม อุทิศตนเพื่องาน	๔.๔๗	๐.๕๒	มาก	๑
๒	ครูผู้สอนได้ปฏิบัติงานด้วยการใจใส่กับผู้ร่วมงานเป็นอย่างดี ตีคิคิดทำสิ่งที่เป็ประโยชน์	๔.๔๗	๐.๕๒	มาก	๑
๓	ครูผู้สอนร่วมปฏิบัติงานและสนับสนุนกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา	๔.๔๓	๐.๕๓	มาก	๒
๔	ครูผู้สอนปฏิบัติงานด้วยความมีจิตใจที่ซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่มีความโลภใ้หน้าทีแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน	๔.๔๐	๐.๕๖	มาก	๕
๕	ครูผู้สอนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยุติธรรมเป็นกลาง ไม่ลำเอียง	๔.๓๕	๐.๕๑	มาก	๖
๖	ครูผู้สอนปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายให้เหมาะสมด้วยความเต็มใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา	๔.๔๑	๐.๕๑	มาก	๔
๗	ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์เสมอ	๔.๓๔	๐.๕๓	มาก	๗
	ภาพรวม	๔.๔๑	๐.๒๔	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ **ด้านเมตตามโนกรรม** (การสร้างความประทับใจด้วยโมตรจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี) โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๑$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าทุกข้อ มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ครูผู้สอนได้ปฏิบัติงานด้วยความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม อุทิศตนเพื่องาน และครูผู้สอนได้ปฏิบัติงานด้วยการใจใส่กับผู้ร่วมงานเป็นอย่างดีตีคิคิดทำสิ่งที่เป็ประโยชน์ ($\bar{X} = ๔.๔๗$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์เสมอ ($\bar{X} = ๔.๓๔$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปฏิบัติของผู้บริหารครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านสาธารณโภคี (การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง)

ข้อที่	ด้านสาธารณโภคี (การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง)	ระดับปฏิบัติ			R
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
๑	สถานศึกษาจัดสรรสวัสดิการ หรือการสนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสมเป็นธรรมแก่ทุกคน	๔.๕๙	๐.๔๙	มากที่สุด	๑
๒	สถานศึกษาให้บริการด้านสาธารณูปโภคแก่ชุมชนด้วยความจริงใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน	๔.๓๔	๐.๔๘	มาก	๗
๓	มีการใช้เครื่องใช้และอุปกรณ์ต่าง ๆ ของสถานศึกษาอย่างประหยัด และเหมาะสม	๔.๕๗	๐.๕๑	มากที่สุด	๒
๔	มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สงเคราะห์กัน ในหมู่ผู้ร่วมงานด้วยกัน แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย	๔.๓๗	๐.๕๖	มาก	๕
๕	มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน	๔.๔๔	๐.๕๖	มาก	๓
๖	ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะ ผู้บริหารหรือครูผู้สอนโดยมุ่งความสำเร็จเพื่อประโยชน์สูงสุด	๔.๓๘	๐.๔๙	มาก	๔
๗	มีการตัดสินใจภายใต้มติที่ประชุม ที่ผ่านการเห็นชอบจากบุคลากรส่วนใหญ่	๔.๔๔	๐.๕๖	มาก	๕
	ภาพรวม	๔.๔๕	๐.๒๓	มาก	

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ **ด้านสาธารณโภคี** (การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง) โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า สถานศึกษาจัดสรรสวัสดิการ หรือการสนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสมเป็นธรรมแก่ทุกคนมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๙$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ สถานศึกษาให้บริการด้านสาธารณูปโภคแก่ชุมชนด้วยความจริงใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีระดับปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๔$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปฏิบัติของผู้บริหารครูผู้สอนที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านศีลสามัญญตา (ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย)

ข้อที่	ด้านศีลสามัญญตา (ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย)	ระดับปฏิบัติ			R
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
๑	มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย	๔.๓๙	๐.๕๒	มาก	๕
๒	ปฏิบัติหน้าที่โดยรักษาระเบียบวินัยรับผิดชอบและชื่อเสียงของหมู่	๔.๓๙	๐.๔๙	มาก	๖
๓	ปฏิบัติตนอยู่ในความเที่ยงธรรม	๔.๔๘	๐.๕๒	มาก	๒
๔	ยินดีรับฟังข้อเสนอแนะที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อพัฒนาตนเองปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ	๔.๕๐	๐.๕๓	มาก	๑
๕	เคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้ร่วมงานมีความปรองดองในหมู่คณะ	๔.๔๔	๐.๕๓	มาก	๓
๖	เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ การงาน อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	๔.๓๙	๐.๕๕	มาก	๔
	ภาพรวม	๔.๔๓	๐.๒๖	มาก	

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ **ด้านศีลสามัญญตา** (ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย) โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๓$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ยินดีรับฟังข้อเสนอแนะที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อพัฒนาตนเองปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๕๐$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ปฏิบัติหน้าที่โดยรักษาระเบียบวินัยรับผิดชอบและชื่อเสียงของหมู่. มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย และเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ การงาน อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๙$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปฏิบัติของผู้บริหารครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านทฤษฎีสัมมัญญาตา (การมีความคิดเห็นร่วมกันเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น)

ข้อที่	ด้านทฤษฎีสัมมัญญาตา (การมีความคิดเห็นร่วมกันเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น)	ระดับปฏิบัติ			R
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
๑	การทำงานโดยมีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการ สำคัญที่จะนำไปสู่การขจัดซึ่งปัญหา	๔.๔๓	๐.๕๑	มาก	๕
๒	รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่าง และยอมรับในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม	๔.๔๔	๐.๕๓	มาก	๔
๓	ทำงานโดยยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน	๔.๔๐	๐.๔๙	มาก	๖
๔	มีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินใจกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา	๔.๕๒	๐.๕๘	มากที่สุด	๒
๕	เมื่อการปฏิบัติงานมีปัญหา จะมีการประชุม แก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี	๔.๕๒	๐.๕๘	มากที่สุด	๒
๖	บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา	๔.๖๘	๐.๔๗	มากที่สุด	๑
	ภาพรวม	๔.๕๐	๐.๒๕	มาก	

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ **ด้านสาธารณโภคี** (การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง) โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๕๐$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๘$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ทำงานโดยยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงามหรือ จุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๐$) ตามลำดับ

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน โดยการทดสอบค่า t และค่า F วิเคราะห์เป็นรายด้านและโดยรวมทุกด้าน เมื่อพบความแตกต่างอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe's) ดังตารางที่ ๔.๙ - ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำแหน่ง

การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของ ครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	ตำแหน่ง				t	Sig
	ผู้บริหาร สถานศึกษา (n=๒๗)		ครูผู้สอน (n=๙๕)			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
ด้านเมตตากายกรรม (ทำสิ่งใดด้วยความ ปรารถนาดี)	๔.๔๔	๐.๒๒	๔.๔๖	๐.๑๔	-๐.๒๕	๐.๘๑
ด้านเมตตาวจีกรรม (การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม)	๔.๕๒	๐.๒๖	๔.๔๗	๐.๒๑	๐.๙๓	๐.๓๕
ด้านเมตตา มโนกรรม (การสร้างความประทับใจ ด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี)	๔.๓๔	๐.๒๙	๔.๔๓	๐.๒๒	-๑.๗๗	๐.๐๘
ด้านสาธารณโภคี (การจัดและใช้สอย สาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง)	๔.๓๙	๐.๓๐	๔.๔๖	๐.๒๑	-๑.๑๙	๐.๒๔
ด้านศีลสามัญญตา (ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย)	๔.๓๖	๐.๓๑	๔.๔๕	๐.๒๕	-๑.๕๒	๐.๑๓
ด้านทักขิสามัญญตา (การมีความคิดเห็น ร่วมกันเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความ หลุดพ้น)	๔.๔๕	๐.๒๘	๔.๕๑	๐.๒๓	-๑.๑๙	๐.๒๔
ภาพรวม	๔.๔๒	๐.๑๔	๔.๔๖	๐.๑๔	-๑.๕๗	๐.๑๒

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวม และรายด้านทั้ง ๖ ด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามประเภทการปฏิบัติงาน

การจัดการเรียนรู้ โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖	ประสพการณ์การทำงาน											
	ระยะไม่เกิน ๕ ปี (n= ๑๕)			ระยะ ๖-๑๐ ปี (n= ๓๖)			ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป (n= ๗๑)			รวม (n= ๑๒๒)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านเมตตา กายกรรม	๔.๔๓	๐.๑๓	มาก	๔.๔๗	๐.๑๗	มาก	๔.๔๕	๐.๑๖	มาก	๔.๔๕	๐.๑๖	มาก
ด้านเมตตา วจีกรรม	๔.๕๒	๐.๒๐	มากที่สุด	๔.๕๐	๐.๒๔	มาก	๔.๔๗	๐.๒๒	มาก	๔.๔๘	๐.๒๒	มาก
ด้านเมตตา มโนกรรม	๔.๔๐	๐.๒๑	มาก	๔.๔๓	๐.๒๗	มาก	๔.๔๐	๐.๒๓	มาก	๔.๔๑	๐.๒๔	มาก
ด้านสาธารณ โภคี	๔.๔๓	๐.๑๘	มาก	๔.๔๕	๐.๒๖	มาก	๔.๔๕	๐.๒๔	มาก	๔.๔๕	๐.๒๓	มาก
ด้านศีล สามัญญตา	๔.๔๒	๐.๓๓	มาก	๔.๓๘	๐.๒๖	มาก	๔.๔๕	๐.๒๕	มาก	๔.๔๓	๐.๒๖	มาก
ด้านทิฎฐิ สามัญญตา	๔.๔๔	๐.๓๓	มาก	๔.๔๙	๐.๑๙	มาก	๔.๕๑	๐.๒๕	มากที่สุด	๔.๕๐	๐.๒๕	มาก
ภาพรวม	๔.๔๔	๐.๑๒	มาก	๔.๔๕	๐.๑๖	มาก	๔.๔๖	๐.๑๓	มาก	๔.๔๕	๐.๑๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารและครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามประสพการณ์การทำงาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทิฎฐิสามัญญตา มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๕๐$) รองลงมา คือ ด้านเมตตาวจีกรรม มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๘$). ด้านเมตตา
กายกรรม และด้านสาธารณโภคี มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$). ด้านศีลสามัญญตา มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๓$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านเมตตามโนกรรม มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๑$) ตามลำดับ

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสพการณ์ทำงานระยะไม่เกิน ๕ ปี มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} =$

๔.๔๔) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเมตตาวจีกรรม มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๒$) รองลงมา คือ ด้านทิวฐิสามัญญตา มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๔$). ด้านเมตตาทายกรรม และด้านสาธารณโภคี มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๓$). ด้านศีลสามัญญตา มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๒$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านเมตตามโนกรรม มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๐$) ตามลำดับ

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทำงานระยะ ๖-๑๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเมตตาวจีกรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๕๐$) รองลงมา คือ ด้านทิวฐิสามัญญตา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๙$). ด้านเมตตาทายกรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๗$). ด้านสาธารณโภคี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$). ด้านเมตตามโนกรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๓$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านศีลสามัญญตา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๘$) ตามลำดับ

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า ๑๑ ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๖$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านทิวฐิสามัญญตา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๑$) รองลงมา คือ ด้านเมตตาวจีกรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๗$). ด้านเมตตาทายกรรม. ด้านสาธารณโภคี และด้านศีลสามัญญตา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านเมตตามโนกรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๐$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวน ตามระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสารานุกรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

การจัดการเรียนรู้วิชา พระพุทธศาสนาของ ครูผู้สอน โดยใช้หลักสา รานุกรม ๖	แหล่งความ แปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig
ด้านเมตตากายกรรม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๑	๒	๐.๐๑	๐.๒๗	๐.๗๖
	ภายในกลุ่ม	๓.๐๔	๑๑๙	๐.๐๓		
	รวม	๓.๐๕	๑๒๑			
ด้านเมตตาวจีกรรม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๕	๒	๐.๐๒	๐.๔๕	๐.๖๔
	ภายในกลุ่ม	๕.๘๕	๑๑๙	๐.๐๕		
	รวม	๕.๙๐	๑๒๑			
ด้านเมตตามโนกรรม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๒	๒	๐.๐๑	๐.๑๓	๐.๘๘
	ภายในกลุ่ม	๖.๙๒	๑๑๙	๐.๐๖		
	รวม	๖.๙๔	๑๒๑			
ด้านสาธารณโภคี	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๑	๒	๐.๐๐	๐.๐๗	๐.๙๓
	ภายในกลุ่ม	๖.๕๘	๑๑๙	๐.๐๖		
	รวม	๖.๕๘	๑๒๑			
ด้านศีลสามัญญตา	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๒	๒	๐.๐๖	๐.๘๔	๐.๔๔
	ภายในกลุ่ม	๘.๒๖	๑๑๙	๐.๐๗		
	รวม	๘.๓๘	๑๒๑			
ด้านทิฎฐิสามัญญตา	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๖	๒	๐.๐๓	๐.๕๐	๐.๖๑
	ภายในกลุ่ม	๗.๒๒	๑๑๙	๐.๐๖		
	รวม	๗.๒๘	๑๒๑			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐	๒	๐.๐๐	๐.๐๙	๐.๙๑
	ภายในกลุ่ม	๒.๒๙	๑๑๙	๐.๐๒		
	รวม	๒.๓๐	๑๒๑			

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ทั้ง ๖ ด้านโดยภาพรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๔.๕ แนวการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด แบ่งออกเป็นรายด้าน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยเขียนในลักษณะความเรียงประกอบบริบท พบว่า

ด้านเมตตาการุณกรรม (ทำสิ่งใดด้วยความปรารถนาดี) พบว่า ควรตั้งใจปฏิบัติงานตามหน้าที่ โดยมุ่งให้บริการแก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ เมื่อเกิดความบกพร่องในหน้าที่การงานก็พร้อมที่จะปรับปรุง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที่ทำงานรับใช้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ คิดวิเคราะห์แก้ปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

ด้านเมตตาเวจีกรรม (การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม) พบว่า ควรพูดเพื่อชักนำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกิดความสามัคคีปรองดอง และเกิดความรักความเห็นใจกันและกัน มีการแจ้งหรือข่าวประชาสัมพันธ์ กิจกรรมต่าง ๆ ให้ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนทราบอย่างทั่วถึง ทั้งควรกล่าววาจาสุภาพอ่อนหวาน ให้คำแนะนำตักเตือนกัน เป็นที่ปรึกษาให้กับโรงเรียนได้

ด้านเมตตาเมตตากรรม (การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี) พบว่า ควรระลึกอยู่เสมอว่าตนเองมีหน้าที่อะไร มีความรับผิดชอบ ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนอย่างไร และมุ่งมั่นต่อหน้าที่การงานนั้น ๆ ด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสมอ ควรเสียสละสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม และความสงบเรียบร้อยของโรงเรียน โดยการเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ รับใช้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ดูแลทุกข์สุขของนักเรียน ประสานประโยชน์ให้เกิดขึ้นในโรงเรียน ทำงานเพื่อ ส่วนรวม ซื่อตรงต่อตนเอง ต่องาน และบุคคลอื่น เว้นจากการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและ พรรคพวกไม่รับสินบน ไม่ทุจริต ส่งเสริมศีลธรรมอันดีแก่โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมหรือส่งเสริมวัน สำคัญทางศาสนาด้วย

ด้านสาธารณโภคี (การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง) พบว่า ควรจัดสรรแบ่งปันประโยชน์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนสมควรได้ให้เสมอ ภาคเท่าเทียมกัน คำนึงถึงผลประโยชน์ของโรงเรียนเป็นหลัก เช่น การคมนาคมในเขตชุมชน เป็นต้น ให้การช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ พยายามใช้จ่ายงบประมาณอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สำหรับการพัฒนาโรงเรียนให้มากที่สุด

ด้านสี่สามัญญาตา (ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย) พบว่า ควรประพฤติตนให้ดีงาม มีระเบียบวินัยอยู่ในระเบียบของส่วนรวม กระทำตัวเป็นที่รักนับถือของครู ไม่ทำตนให้เป็นที่ยังเกลียดหรือเสื่อมเสียต่อหน่วยงาน การที่จะให้องค์กรนั้นมีศีลธรรมหรือปฏิบัติให้อยู่ในกฎระเบียบ ข้อบังคับนั้น ผู้นำหรือผู้บริหารต้องทำให้เห็นเป็นตัวอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม ก่อนการใช้กฎระเบียบหรือข้อบังคับต่อครูอย่างเท่าเทียมกัน ควรรักษาความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยในตนเอง รักษากฎระเบียบวินัยที่ตั้งไว้ โดยเคารพในสิทธิ และเสรีภาพ ของครูในโรงเรียน

ด้านทวิญญูสามัญญาตา (การมีความคิดเห็นร่วมกันเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น) พบว่า ควรเคารพความคิดเห็นของกันและกัน รับฟังปัญหา คำแนะนำ ต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาตนเอง และองค์กรอยู่เสมอ ควรจัดกล่อ่ง หรือผู้รับความคิดเห็น ให้ครูได้แจ้งข้อคิดเห็นในที่สาธารณะและสะดวกต่อการใช้บริการ เปิดโอกาสให้ครูเข้า ร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหา ความต้องการในท้องถิ่น แสดงความคิดเห็น วิจารณ์การทำงาน การร้องทุกข์เรื่องราวต่าง ๆ ได้ และยึดหลักประชาธิปไตยเป็นหลักโดยการใช้เสียงส่วนมากในการตัดสินใจ

๔.๖ ข้อเสนอแนะแบบสอบถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ด้านเมตตาทายกรรม (ทำสิ่งใดด้วยความปรารถนาดี) ต้องพยายามและคอยปราบและสกัดกั้นสิ่งผิดกฎหมาย ความไม่ถูกต้องที่เกิดขึ้นในโรงเรียน หรือพื้นที่ที่ดูแล พยายามป้องกันมิให้เกิดเหตุร้าย หากเกิดเหตุก็แก้ไขเหตุ ความเดือดร้อนได้ทันที ไม่เบียดเบียน ไม่กดขี่ครู ไม่หลงระเห็จในอำนาจ หมั่นบาปทุกขบารุง สุขให้แก่ครู อีกทั้งมีการวางแผนการทำงานให้เหมาะสม เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาที่ จะต้องทำแต่ละเรื่องก่อนหลังเพื่อปรับเปลี่ยนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านเมตตาวจีกรรม (การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม) การใช้พูดดีต่อกัน เพราะเป็นปัจจัยในการเชื่อมสัมพันธ์ภาพ หรือ มิตรภาพให้แก่ครู การใช้สัมมาวาจา คือวาจาที่เป็นจริงไพเราะ ถูกกาลเทศะ สร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ครู และหมั่นรักษาคำพูด มีสัจจะ พูดจริง ทำจริงสม่ำเสมอ

ด้านมโนกรรม (การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี) ต้องมีเมตตาปรารถนาดีต่อผู้ร่วมงานอย่าง สม่ำเสมอด้วยใจบริสุทธิ์ ควรอดทน อดกลั้น ช่มใจ ห้ามใจตนเองต่อสิ่งยั่วถึงแม้จะถูกยั่วด้วยคำ เสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่ทิ้งการงานที่เป็นภารกิจของตน ไตร่ตรองหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาตรวจหา เหตุผล และตรวจสอบข้อผิดพลาดในการทำงาน วางแผน ประเมินผล คิดค้นแก้ไขปรับปรุงให้งานนั้น ๆ บรรลุเป้าหมาย

ด้านสาธารณโภคี(การสร้างความปลอดภัยด้วยโมดริจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี)

เอาใจใส่ช่วยเหลือแก้ปัญหาของครู จัดบริการสาธารณะอย่าง เป็นธรรมทั่วถึงอย่างจริงจัง มีการส่งเสริมการ จัดอบรมครูให้ เรียนรู้ระบบ พัฒนาปรับปรุงโรงเรียนและนำเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างทั่วถึงทุกโรงเรียน

ด้านศีลสามัญญตา (ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย) การเปิดเผย

ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมา และสามารถ ตรวจสอบความถูกต้องได้ ให้ครูสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก สร้างการตรวจสอบ และประเมินผลที่มีประสิทธิภาพซึ่งเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้การทำงาน ปลอดการทุจริต หลีกเลียงระบบอุปถัมภ์ แต่ต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ควรประพฤติตนให้ห่าง จากอบายมุข เป็นตัวอย่างของการมีศีลธรรมแก่ครูในโรงเรียน

ด้านทฎฐิสามัญญตา (การมีความคิดเห็นร่วมกันเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความ

หลุดพ้น) มีความสามัคคีปรองดองกัน หากมีความคิดเห็นขัดแย้งกัน ก็ควรใช้ เหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ และยึดมั่นในความคิดของตนเองมากเกินไป หมั่นประชุมกันปรึกษาหารือกันเพื่อ แก้ไขปัญหาปรับปรุงงาน หรือเพื่อประสานประโยชน์ เพราะการประชุมจะทำให้รู้คน รู้งาน รู้ปัญหา หรือผลที่เกิดจากการทำงานเพื่อประโยชน์แก่ครู ให้ครูมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอ ความเห็นในการตัดสินใจเรื่องสำคัญ ๆ ของโรงเรียน ให้มีช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วม มีการ ประชาคม มีการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ

๔.๗ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง “การศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” พบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ที่มุ่งเน้นให้ผู้บริหารและครูผู้สอนได้นำหลักสภาราณียธรรมที่เป็นหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไปปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและการบริหารงานโรงเรียน ซึ่งประสบความสำเร็จเอาใจใส่ในการทำงาน กระตือรือร้นที่จะแก้ไขปัญหา มีการใช้วาจาสุภาพอ่อนโยน เป็นมิตรกับเพื่อนร่วมงานไม่อิจฉา นินทา กัน สนับสนุนเพื่อนร่วมงาน และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเสียสละต่องาน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต สะท้อนให้เห็นว่าหากโรงเรียนได้มีการส่งเสริมให้มีการนำหลักสภาราณียธรรม ๖ ไปปรับให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนสอนก็จะทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพทั้งด้านการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามสถานภาพตำแหน่งและประสบการณ์ ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ แบ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน ๒๗ รูป และครูผู้สอน จำนวน ๙๕ รูป/คน รวมทั้งสิ้น ๑๒๒ รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ตอน จำนวน ๑ ฉบับ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าความถี่และหาค่าร้อยละ ส่วนความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนใช้การทดสอบด้วยค่าที (t-test independent) และการทดสอบเอฟ (F-test) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทำการทดสอบความแตกต่างด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's) แนวทางการนำหลักสภาราณียธรรม ๖ ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา ใช้การจัดโดยใช้ค่าความถี่ตามองค์ประกอบของหลักสภาราณียธรรม ๖ เขียนเชิงพรรณนา

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน ๒๗ คน (คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑๓) และครูผู้สอน จำนวน ๙๕ คน (คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๘๗) จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๗๖ คน (คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๓๐). ระยะ ๖-๑๐ ปี จำนวน ๓๑ คน (คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๔๑) และระยะไม่เกิน ๕ ปี จำนวน ๑๕ คน (คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๓๐) ตามลำดับ

๕.๑.๒ เพื่อศึกษาการจัดการใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$) เมื่อพิจารณารายด้าน สรุปได้ดังนี้

๑) ด้านเมตตาการุณกรรม (ทำสิ่งใดด้วยความปรารถนาดี) ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$)

๒) ด้านเมตตาวิจิตรกรรม (การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม) ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๘$)

๓) ด้านเมตตาโมกขกรรม (การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี) ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๑$)

๔) ด้านสาธารณโภคี (การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง) ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$)

๕) ด้านศีลสามัญญตา (ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย) ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๓$)

๖) ด้านทฤษฎีสамัญญตา (การมีความคิดเห็นร่วมกันเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น) ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๕๐$)

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ตามระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำแหน่งและประสบการณ์การทำงาน

๑) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีตำแหน่งต่างกัน พบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวม และรายด้าน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๒) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ทั้ง ๖ ด้านโดยภาพรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม ๖ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใด และประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกัน ก็มีการนำหลักสาราณียธรรม ๖ มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เหมือนกัน ถ้าแยกเป็นรายด้านจะพบว่า ด้าน เมตตา ภาวกรรม ครูผู้สอนมีความเอาใจใส่ในการทำงาน กระตือรือร้นเมื่อมีปัญหาที่พร้อมที่จะแก้ไข มีความยินดี มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจ เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย ด้าน เมตตาวชิกรรม เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี พูดจาสุภาพอ่อนหวาน ยิ้มแย้มด้วยไมตรีจิต ไม่พูดทำร้ายจิตใจผู้อื่น ให้เกียรติซึ่งกันและกัน รู้จักถนอมน้ำใจเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านเมตตาโมกกรรม มีความเสียสละต่องาน เอาใจใส่กับงานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความ

เป็นกลางไม่ลำเอียง ด้านสาธารณโภคิมี การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภค มีการจัดสรรสวัสดิการ สนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสมเป็นธรรมแก่ทุกคน ใช้งานเครื่องมือหรืออุปกรณ์ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการบริการด้านสาธารณูปโภคแก่ชุมชนด้วยความจริงใจ เพื่อเป็นการเชื่อมสัมพันธ์กับชุมชนให้มีความใกล้ชิดและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ด้านศีลสามัญญตา ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนยินดีรับฟังข้อเสนอแนะที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อพัฒนาตนเองปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ ปฏิบัติหน้าที่โดยรักษาระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ด้านทวิญญูสามัญญตา บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ซึ่งหากมีปัญหาก็จะมีการประชุม และแก้ไขปัญหาร่วมกัน ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ก่อให้เกิดผลสำเร็จต่อการจัดการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ดี

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ ดังนี้

๕.๒.๑ การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านทวิญญูสามัญญตา (การมีความคิดเห็นร่วมกันเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น) มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๕๐$) อาจเนื่องมาจากผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าการปฏิบัติที่จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้นั้นบุคลากรทุก ๆ คน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกัน จำเป็นต้องอาศัยความสามัคคี หากมีอุปสรรคหรือปัญหาก็ต้องช่วยกันแก้ปัญหา ทั้งนี้ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านต่าง ๆ อีก ๕ ด้าน ในหลักสาราณียธรรม ๖ อยู่ในระดับมาก เพราะการนำหลักสาราณียธรรม ๖ มาใช้กับการจัดการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมให้การบริหารงานในสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทุกคนรู้หน้าที่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ลำเอียง ทำให้สามารถจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างเหมาะสมและบรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้ และหากพิจารณาทางด้านสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

๑) ด้านเมตตาทายกรรม (ทำสิ่งใดด้วยความปรารถนาดี) จากการศึกษาพบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$) โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธรสุดใจ ชิตมโน (ฆารประเดิม) (๒๕๕๙) ได้ศึกษาการใช้หลักใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นต่อด้านเมตตาทายกรรม อยู่ในระดับมาก ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนให้ความสำคัญกับการนำหลักสาราณียธรรม ๖ ด้านเมตตาทายกรรม โดยครูผู้สอนมีความเอาใจใส่ในการทำงาน กระตือรือร้นเมื่อมีปัญหาที่พร้อมที่จะแก้ไข มีความยินดีและหวังดี มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจ และมีความตั้งใจทุ่มเทปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้ให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา พิมพ์สุข (๒๕๕๕) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พบว่า ด้านเมตตาทายกรรม ผู้บริหารมีการสร้างความประทับใจทางกิริยาอาการ ช่วยเหลือภาระงานของผู้ร่วม หมู่คณะด้วยความเต็มใจแสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลานิเยร์ (Lanier) ได้ทำการวิจัยเรื่องจริยธรรมและการพัฒนาความคิดรวบยอดในเด็กหนุ่มสาวชนบท (การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในชนบท) จุดประสงค์ของการวิจัยเพื่อ ศึกษาผลของการจัดการศึกษา ผลของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมนักเรียนระดับชั้นที่ ๑๑ และ ๑๒ ในโรงเรียนชนบท เด็กนักเรียนในชนบทได้รับการอบรมให้คิดและปฏิบัติตามต่อ ๆ กันมาซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อ การพัฒนาสังคมในยุคใหม่ การทดลองได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ควบคุม ให้ได้รับการฝึกการให้คำแนะนำ และการจัดประสบการณ์ และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นนักเรียนที่ประกอบด้วย นักเรียนตั้ง อยู่โรงเรียนระดับกลางถึงโรงเรียนระดับสูง ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนทั้ง ๒ กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

หากนำหลักสาราณียธรรม ๖ ด้านเมตตาทายกรรม มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยการที่ผู้บริหารและครูผู้สอน มีการแสดงกิริยาอาการทางกายที่มีความเอาใจใส่ต่องาน เป็นมิตรกับเพื่อนร่วมงาน มีความรักความสามัคคี เป็นกลาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกัน ทำงานอย่างมีแบบแผนมีระเบียบก็จะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒) ด้านเมตตาเวทิจริกรรม (การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม) จากการศึกษาพบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๘$) สอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธรสุดใจ ชิตมโน (ฆารประเดิม) (๒๕๕๙) ได้ศึกษา

การใช้หลักใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อด้านเมตตาวชิกรรม อยู่ในระดับมาก ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงด้านเมตตาวชิกรรม เป็นผู้มีความสัมพันธ์ที่ดี พูดจาสุภาพ อ่อนหวาน ยิ้มแย้มด้วยไมตรีจิต ไม่พูดทำร้ายจิตใจผู้อื่น ให้เกียรติซึ่งกันและกัน รู้จักถนอมน้ำใจเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา พิมพ์สุข (๒๕๕๕) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พบว่า การบริหารสถานศึกษาผู้บริหารไม่พูดในสิ่งที่ฟังแล้วทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกสะเทือนใจ น้อยใจ หรือคับแค้นใจให้คำแนะนำหรือทักท้วงต่อ เพื่อนร่วมงานอย่างสุภาพ มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของทางราชการที่ถูกต้อง และผู้บริหาร ใช้วาจาพิถีพิถันในการพูดคุยกับเพื่อนร่วมงานและให้เกียรติซึ่งกันและกัน เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ผู้บริหารเป็นผู้มีความสัมพันธ์ พูดจาดี มีอัธยาศัยไมตรีดี ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเป็นกันเอง ผู้บริหารมีเทคนิคในการรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ ชักถาม หรือให้คำปรึกษาหารือให้คำแนะนำต่าง ๆ ดังนั้นการใช้คำพูดจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการติดต่อสื่อสารกัน นำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่หลักใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ แมคมุลลัน (McMullen) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวินัยและระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตเมือง เพื่อเน้นพัฒนาวิสัยทัศน์ พบว่า ปัญหาทางวินัยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของโรงเรียน เพราะนักเรียนต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดี ยึดหยุ่นได้โรงเรียนให้ความสนใจเอาใจใส่และมีระเบียบวินัย การวิจัยโดยสนับสนุนให้โรงเรียน จัดระบบอย่างมีประสิทธิภาพได้

๓) ด้านเมตตามโนกรรม (การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี) ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$) สอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธรสุดใจ ชิตมโน (ผาร ประเดิม) (๒๕๕๙) ได้ศึกษาการใช้หลักใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อด้านเมตตามโนกรรม อยู่ในระดับมาก ซึ่งเมตตามโนกรรมนั้นได้กล่าวถึงความเสียสละต่องาน เอาใจใส่กับงานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความเป็นกลางไม่ลำเอียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาภรณ์รัตน์ เลิศไพบรود (๒๕๕๔) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการ สาธารณะตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารตำบลหนองกรดจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหาร ส่วนตำบลหนองกรด

จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะในการนำหลักสาราณียธรรม มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพใน การบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วน ตำบลหนองกรด อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวมคือ สร้างความสามัคคี กลมเกลียวให้เกิดขึ้นทั้งกับฝ่ายเจ้าหน้าที่และฝ่ายประชาชน เพื่อความเป็นปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวกันในการร่วมกันพัฒนา และการรู้จักเอื้อเพื่อแบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความยุติธรรม ช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ตัว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา พิมพ์สุข (๒๕๕๕) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พบว่า ผู้บริหารให้ความสนใจกับบุคลากร มอบหมายงานให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากร ครูและกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ ผู้บริหารได้บริหารงานด้วยความเสียสละ เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม อุทิศตนเพื่องานและผู้บริหารได้บริหารงานด้วยความยุติธรรมเป็นกลางไม่ลำเอียง บริหารงานด้วยการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้ร่วมงานเป็นอย่างดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์บริหารงานด้วยความมีจิตใจที่ ซื่อสัตย์ สุจริต โดยไม่มีความโลภใช้หน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน โดยจากผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างความประทับใจด้วยโมตรจิตมิตรภาพ เนื่องจากการมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจแล้วนั้นงานที่ออกมาก็จะสำเร็จร่วนได้เป็นอย่างดี และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ โฮลสไตน์ (Holstein) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของเด็กวัยรุ่นและบิดามารดาของเด็ก ทำการศึกษาแบบระยะยาวช่วงสามปี กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยรุ่น ชายหญิง อายุ ๑๓ ปี จำนวน ๕๓ คน ที่มีสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมระดับเดียวกัน พบว่า เด็กวัยรุ่นหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ ๓ และเด็กวัยรุ่นชายอยู่ในขั้นที่ ๒ ต่อมา มีการวัดซ้ำอีกเมื่อเด็กมีอายุ ๑๖ ปี พบว่าวัยรุ่นชายมีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ ๔ ขณะที่วัยรุ่นหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ ๓ และ ๕ ปีต่อมา มีการวัดซ้ำอีกปรากฏว่าเด็กวัยรุ่นชายและหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมก้าวหน้าเร็วมาก

๔) ด้านสาธารณโภคี (การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง) ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๕$) สอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธรสุดใจ ชิตมโน (ฆารประเดิม) (๒๕๕๙) ได้ศึกษาการใช้หลักใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อด้านสาธารณโภคี อยู่ในระดับมาก และหากพิจารณาด้านสาธารณโภคีเป็นการจัดและใช้สอยสาธารณูปโภค มีการจัดสรรสวัสดิการสนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสมเป็นธรรมแก่ทุกคน ใช้งานเครื่องมือหรืออุปกรณ์ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการบริการด้านสาธารณูปโภคแก่ชุมชนด้วยความจริงใจ เพื่อเป็นการเชื่อม

สัมพันธ์กับชุมชนให้มีความใกล้ชิดและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาภรณ์รัตน์ เลิศไพบรود (๒๕๕๔) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการ สาธารณะตามหลักสราณียธรรมขององค์การบริหารตำบลหนองกรดจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัย พบว่าประชาชนมีความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะตามหลักสราณียธรรมขององค์การบริหาร ส่วนตำบลหนองกรด จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะในการนำหลักสราณียธรรม มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพใน การบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วน ตำบลหนองกรด อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวมคือ การส่งเสริมการมีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วม และ สงวนไว้ซึ่งจุดต่างของกันและกัน คิดในสิ่งที่ ตรงกัน ปรับมุมมองให้ตรงกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา พิมพ์สุข (๒๕๕๕) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสราณียธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พบว่าการนำหลักสราณียธรรม ๖ ด้านสาธารณโภกิจเป็นการบริหารสถานศึกษามีการจัดสรรสวัสดิการ หรือ การสนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสม เป็นธรรมแก่ทุกคน ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะผู้บริหารโดยมุ่งความสำเร็จเพื่อประโยชน์สูงสุด ให้ความสำคัญกับการตัดสินใจภายใต้มติที่ประชุมที่ผ่านการเห็นชอบจากบุคลากรส่วนใหญ่ การบริหารสถานศึกษา มีการพัฒนาสถานศึกษา ให้บริการด้วยความจริงใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และการบริหารสถานศึกษา ด้วยความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สงเคราะห์กันในกลุ่มผู้ร่วมงานด้วยกัน แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย และบริหารด้วยความเสียสละ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ แมคมุลลัน (McMullen) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวินัยและระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตเมือง เพื่อเน้นพัฒนาวัยรุ่น พบว่า ปัญหาทางวินัยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของโรงเรียน เพราะนักเรียนต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดี ยึดหยุ่นได้โรงเรียนให้ความสนใจเอาใจใส่และมีระเบียบวินัย การวิจัยโดยสนับสนุนให้โรงเรียน จัดระบบอย่างมีประสิทธิภาพได้

๕) ด้านศีลสามัญญตา (ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย) ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๓$) สอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธรสุดใจ ชิตมโน (ฆารประเดิม) (๒๕๕๔) ได้ศึกษาการใช้หลักใช้หลักสราณียธรรม ๖ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อด้านศีลสามัญญตา อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับพระครูนนทวิวัฒน์ วีระมโ (มีนุสรณ (๒๕๕๓) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลัก สราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษา เทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” พบว่า มีการบริหารงานตามหลักสราณียธรรม ๖ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งด้านศีลสามัญญตา เป็นความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย

ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนยินดีรับฟังข้อเสนอแนะที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อพัฒนาตนเองปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ ปฏิบัติหน้าที่โดยรักษาระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา พิมพ์สุข (๒๕๕๕) ได้ทำการศึกษารื่อง การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย เคารพในสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของผู้ร่วมงาน ไม่หลงอำนาจ ไม่ใช้อำนาจข่มขู่ผู้ร่วมงาน เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ คิดและวางแผนการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่โดยรักษาระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้ เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ และผู้บริหารไม่เลือกปฏิบัติ บริหารงานด้วยความเสมอภาค เท่าเทียมกันโดยปราศจากอคติ และทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีผู้บริหารหากถูกตำหนิในการปฏิบัติหน้าที่ ก็ยินดีจะปรับปรุงตนเอง ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระดณัย อนาวีโล (บุญสาร) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัย พบว่า บุคลิกของผู้บริหารที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ คือ เป็นผู้มีความคุณธรรม ในการบริหารจัดการและยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยที่คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีจะส่งผลทำให้เป็นที่ยอมรับจากบุคลากรทุกฝ่าย ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูง ทำให้บุคลากรครูมีขวัญกำลังใจที่ดี และผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สิ่ง ที่ผู้บริหาร สถานศึกษาต้องพบเห็นเกี่ยวกับการทำงานของบุคลากรภายในสถานศึกษา

๖) ด้านทฤษฎีสамัญญตา (การมีความคิดเห็นร่วมกันเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น) ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนสังกัดสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๕๐$) โดยด้านทฤษฎีสамัญญตา เป็นกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ซึ่งหากมีปัญหาจะมีการประชุม และแก้ไขปัญหาร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา พิมพ์สุข (๒๕๕๕) ได้ทำการศึกษารื่อง การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พบว่า หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน เมื่อการปฏิบัติงานมีปัญหาจะมีการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้บริหารงานมีภาวะผู้นำสูงรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่าง และยอมรับได้ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การจัดตั้งปัญหาและการบริหารงาน โดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา การบริหารงานโดยมีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินเหตุการณ์ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วนิดา ชูสังข์ (๒๕๕๒) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา” พบว่าภาวะผู้นำตามหลัก พระพุทธศาสนานั้น พระพุทธศาสนากล่าวถึงภาวะผู้นำ ๒

ลักษณะด้วยกัน คือ ลักษณะของธรรมราชา และลักษณะของเทวราชา หลักธรรมในพระไตรปิฎกที่ผู้นำควรมีและควรนำไปประยุกต์ใช้ ได้แก่ ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร อธิปไตย สังคหวัตถุธรรม พรหมวิหารธรรม อคติสัปปริสธรรม อปริหานิยธรรม และสาราณียธรรม นอกจากนี้ผู้นำต้องรู้จักใช้หลักธรรมในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ตนเองและผู้อื่นในผลการศึกษายังพบว่าผู้นำที่มีปัญหาในการบริหารงานกับผู้ร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากการขาดภาวะผู้นำที่ประกอบด้วยหลักธรรมดังกล่าวเป็นประการสำคัญ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลาเนียร์ (Lanier) ได้ทำการวิจัยเรื่องจริยธรรมและการพัฒนาความคิดรวบยอดในเด็กหนุ่มสาวชาวชนบท (การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในชนบท) จุดประสงค์ของการวิจัยเพื่อ ศึกษาผลของการจัดการศึกษาผลของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมนักเรียนระดับชั้นที่ ๑๑ และ ๑๒ ในโรงเรียนชนบท เด็กนักเรียนในชนบทได้รับการอบรมให้คิดและปฏิบัติตามต่อ ๆ กันมาซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อ การพัฒนาสังคมในยุคใหม่ การทดลองได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ควบคุม ให้ได้รับการฝึกการให้คำแนะนำ และการจัดประสบการณ์ และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นนักเรียนที่ประกอบด้วย นักเรียนตั้ง อยู่โรงเรียนระดับกลางถึงโรงเรียนระดับสูง ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนทั้ง ๒ กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

๕.๒.๒ เปรียบเทียบระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำแหน่งและประสบการณ์การทำงาน

๑) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีตำแหน่งต่างกัน พบว่า ระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวม และรายด้าน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีตำแหน่งที่แตกต่างกัน แต่มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่มีความจริงใจต่อเพื่อนร่วมงานและนักเรียน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ช่วยกันแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา พิมพ์สุข (๒๕๕๕) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พบว่า ข้าราชการครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนในเขตพื้นที่ อำเภอเมือง

ขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต ๑ ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนนทวิวัฒน์ วีระมโห (มีนุสรณ์) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสภาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และพบว่าประชาชนที่อาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานเทศบาลตำบล ปลาย บางตามหลักสภาราณียธรรม ๖ ไม่แตกต่างกัน

๒) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่าระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ทั้ง ๖ ด้านโดยภาพรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอนที่แตกต่างกัน แต่มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ไม่แตกต่างกันแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนได้ปฏิบัติตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวินัยธรสุดใจ ชิตมโน (หารประเดิม) ได้ศึกษาการใช้หลักใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า บุคลากรที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันไม่เป็นไปตามสมมติฐาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา พิมพ์สุข (๒๕๕๕) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสภาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ โดยแบ่งออกเป็น ๒ ประเด็น ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอเชิงนโยบาย

เขตพื้นที่การศึกษาควรนำผลการวิจัยที่ไปกำหนดเป็นนโยบายหรือแผนปฏิบัติให้สถานศึกษาต่าง ๆ ได้นำมาประยุกต์ได้ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้เรียบเรียงสรุปเสนอแนะการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนี้

๑) โรงเรียนพระปริยัติธรรมและโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ ควรส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดีในสถานศึกษา โดยเฉพาะความปรารถนาดีที่มีให้กับเพื่อร่วมงาน และนักเรียนในการจัดการเรียนรู้ แสดงกิริยาออกด้วยความจริงใจ ซื่อตรงต่อหน้าที่ช่วยเหลือผู้ร่วมงานด้วย ความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ มีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงาน แสดงออกถึงความอ่อนน้อมและเป็นกัลยาณมิตรที่ดีในสถานศึกษา

๒) โรงเรียนพระปริยัติธรรมและโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ ควรจัดกิจกรรมในการสร้างความสามัคคีกลมเกลียวให้เกิดขึ้นในสถานศึกษามองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน มีมนุษยสัมพันธ์ พูดจาสุภาพ ใช้คำพูดในการพูดคุยกับเพื่อนร่วมงาน และให้เกียรติ ซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

๓) โรงเรียนพระปริยัติธรรมและโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ การจัดการเรียนรู้ด้วยการสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควรเพื่อแสดงความรัก ความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

๔) โรงเรียนพระปริยัติธรรมและโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ ควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้วยการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง

๕) โรงเรียนพระปริยัติธรรมและโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ ควรส่งเสริมความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ปฏิบัติตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ ความรัก ใคร่สามัคคี มีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ซึ่งเป็นการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้บุคลากรในโรงเรียนมีระเบียบแบบแผนที่ดี

๖) โรงเรียนพระปริยัติธรรมและโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ ควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้จักแสดงความคิดเห็นที่สำคัญเป็นหลัก คิดเห็นอย่าง

เดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกัน ปรับมุมมองให้ตรงกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วม และสงวนไว้ซึ่งจุด ต่างของกัน และกัน ไม่ยึดความคิดเห็น หรือความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ ยอมรับฟังความคิดเห็นของ ผู้อื่นอยู่เสมอ มีความเห็นชอบร่วมกันยอมรับในหลักการหรือความถูกต้องอันเดียวกัน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของ ครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัด กาฬสินธุ์ ซึ่งได้มีทั้งปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่หลากหลาย จึงนำเสนอ ข้อคิดสำหรับผู้วิจัยใน ครั้งต่อไป ดังนี้

๑) ควรศึกษาทัศนคติของผู้บริหารและครูผู้สอนในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการ การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๒) ควรศึกษาการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลัก อิทธิบาท ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นต้น

๓) ควรศึกษาผลที่เกิดจากการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับหลักสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่อื่น ๆ ด้วย

๔) ควรศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของ ครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัด กาฬสินธุ์ ด้วย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. การพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมประชาชนประจำปี
๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. ผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา.
กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๗.

_____. หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓). กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๒.

_____. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕.

กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือปฏิบัติการโครงการนำร่องการปฏิรูปการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
ด้านการบริหารทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗

_____. ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑.

_____. นโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี กระทรวงศึกษาธิการ.
กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๔๒.

_____. แบบฝึกประกอบการสอนตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ.
พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐.

_____. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร
: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๕.

_____. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒).

_____. เอกสารประกอบหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔: แนวทางการจัดทำ
หลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕).

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา พระ
ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ, ๒๕๕๘.

_____. แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๘.

ทิตินา แคมมณี. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัด กระบวนการ เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.
พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ชนาธิป พรกุล. การออกแบบการสอน : การบูรณาการ การอ่าน การคิดวิเคราะห์และ การเขียน.
พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ชวลิต ชูกำแหง. การพัฒนาหลักสูตร. มหาสารคาม: ทีคิวพี จำกัด, ๒๕๕๑.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ. การผลิตชุดการเรียนการสอน เทคโนโลยีและสื่อการศึกษา. นนทบุรี:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๒๑.

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ. ผู้เรียนเป็นสำคัญและการเขียนแผนจัดการเรียนรู้ของครูมืออาชีพ
ตามหลักสูตรการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: เยลโล่
การพิมพ์, ๒๕๔๕.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๓.

ทิตินา แคมมณี. ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
(ฉบับพิมพ์เพิ่มเติม). พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

_____. รูปแบบการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

_____. ศาสตร์การสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาการสอน. กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก, ๒๕๔๑.

_____. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุวีริยา, ๒๕๕๓.

บรรเทา กิตติศักดิ์. เอกสารประกอบการเรียนเรื่องพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

บุรชัย ศิริมหาสาคร. **เทคนิคการจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์.**

กรุงเทพมหานคร: บั๊ค พอยท์, ๒๕๔๖.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **การบริหารงานวิชาการ.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๔๓.

พระเทพเวที. **คู่มือการศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
การศาสนา, ๒๕๓๑.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **ธรรมนุญชีvit.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา
สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑.

พระราชวรมนี (ประยูร ธรรมจิตโต). **กระบวนการเรียนรู้ ในพระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร: กรม
วิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: สำนัก
ทดสอบทางการศึกษาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๔
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. **ภาษาอังกฤษสำหรับครู.** นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,
๒๕๔๐.

รุ่งทิวา จักรกร. **วิธีสอนทั่วไป.** กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, ๒๕๒๘.

วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. **สังคมศาสตร์และสังคมศึกษาในประมวลสาระชุดวิชาสังคมและวิทยา
วิธีทางสังคมศึกษา หน่วยที่ ๑.** นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๕.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. **การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.** กรุงเทพมหานคร:
เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, ๒๕๔๑.

_____. **แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.** กรุงเทพมหานคร: cursภาลาดพร้าว,
๒๕๔๖.

วาณี ภูเสถว. **การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน.** จันทบุรี: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ
สกลนคร, ๒๕๔๒.

วิชัย ธรรมเจริญ. **คู่มืออักษรธรรมขั้นตรี.** กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๔๕.

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: สานต่อที่ท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท
เซ็นเตอร์ดิสคัฟเวอรี จำกัด, ๒๕๔๒.

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. **นวัตกรรมตามแนวคิดแบบ Backward Design.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. ภาพสินธุ์:
ประสานการพิมพ์, ๒๕๕๓.

สมคิด สร้อยน้ำ. **หลักการสอน.** อุตรธานี: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุตรธานี, ๒๕๔๒.

สมนึก ธาตุทอง. **เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา**. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘.

สมนึก ภัททิยธนี. **การวัดผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์, ๒๕๔๙.

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. **มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๔๒.

ส่วนงานพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งที่เกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗.

_____. **คู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งที่เกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗.

สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ ๑๐. **รายงาน จ.๑ ร.๑ ครั้งที่ ๑**. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๐ จังหวัดกาฬสินธุ์ ๙ โรงเรียน, ๒๕๕๗.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๖.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. **การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการสอนในโรงเรียนเอกชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, ๒๕๔๒.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา. **คู่มือการประเมินคุณภาพ ภายนอก รอบสาม (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๘) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรอง มาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), ๒๕๕๔.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน.พุทธศักราช ๒๕๕๑**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑.

สำลี รักสุทธี. **การจัดทำสื่อวัฒนธรรมและแผนประกอบสื่อวัฒนธรรม**. นนทบุรี: เพิ่มทรัพย์ การพิมพ์, ๒๕๕๓.

สิริวรรณ ศรีพหล. “วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ”. **ประมวลสาระชุดวิชาวิทยาการการจัดการ**

เรียนรู้ หน่วยที่ ๕. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐.

สิริวรรณ ศรีพหล รุ่งนภา นุตราชวงศ์ และเจษฎา กิตติสุนทร. “หลักสูตรแกนกลางและ หลักสูตรสังคม

ศึกษา”. **ประมวลสาระชุดวิชาการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษา หน่วยที่ ๑.**

นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔.

สุมาลี จันทระลอ. **การวัดผลและประเมินผล.** กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๒.

_____. **การวัดและประเมินผล.** กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๒.

สมิตร คุณานุกร. **หลักสูตรและการสอน.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๒๘.

สุวิทย์ มูลคำ และคณะ. **การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด.** กรุงเทพมหานคร: อี เค บุ๊ค,

๒๕๔๙.

_____. **๒๐วิธีจัดการเรียนรู้.** กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕.

_____. **การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้น การคิด.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ห้าง
หุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๕๑.

อรทัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ. **การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็น**

สำคัญ เล่ม ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๔.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐.

อุษา คงทองและคณะ. **คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้.**

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. พิมพ์ครั้งที่ ๑.

พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๓.

เอกศักดิ์ บุตรลับ. **ครูและการสอน (Teacher and teaching).** (เพชรบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและ

การสอน คณะวิชาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๗.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

กาญจนา พิมพ์สุข. “การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

กิ่งแก้ว เอี่ยมแฉล้ม. “สภาพการจัดการเรียนการสอนของคณะบริหารธุรกิจสถาบันเทคโนโลยีราช

มงคลวิทยาเขตบพิตรภิมุขตามทัศนะของนักเรียนนักศึกษา”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒.

ชนาธิป พรกุล. “การออกแบบการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.**

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๑.

ณรงค์ ศิลารัตน์. “ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ

ศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.

ทักษิณา เครือหงส์. “การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเนื้อหารายวิชาคณิตศาสตร์กับวิชาคำนวณของ
ช่างอุตสาหกรรม ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล”.

วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. บัณฑิต

วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐,

ประภาพร สุขพูล. “การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มงานพื้นฐานอาชีพชั้น
ประถมศึกษาปีที่ ๖ เรื่อง งานประดิษฐ์โดยจากข้าวโพด โดยใช้โครงงาน”. **การศึกษา**

ค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.

ปรีชา ปรีชาโน (แสงราม), “การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา:

กรณีศึกษาโรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์**

ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ปัญญา ผิวเกลี้ยง. “ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน
อาชีวศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันเทคโนโลยี

พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๓๘.

พระครูนนทวิวัฒน์ วีระมโฆ (มีนุสรณ์). “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสราณียธรรม ๖ :

กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธ**

ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระชัยสฤษดิ์ นริสโร(ไตรรัตน์). “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัด
ดาวคะนอง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิต

วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระดณัย อนาวิโล (บุญสาร). “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหาร
สถานศึกษา จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา**

พระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาเอกมร ฐิตปัญโญ (คงตางาม). “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก :

สราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

อาภรณ์รัตน์ เลิศไผ่รอด. “ความพึงพอใจของประชาชน ต่อการบริการสาธารณะตามหลักสาราณียธรรม จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

อารีย์ ขุนชิต. “ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนแผนการเรียนพหุวิทยกรรมของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพุทธจักรวิทยา”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕.

อ่ำ ทองนอก. “ศึกษาการนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านนอกตำบลเกาะเกด อำเภอยะใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช”. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

(๓) รายงานวิจัย:

บุบผา รักษานาม และ กมลรัตน์ นุ่นคง, “การศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลักกรณีศึกษา วิทยาลัยการ สาธารณสุขสิรินธร จังหวัดตรัง”, **รายงานการวิจัย,** (ตรัง: สถาบันพระบรมราชชนก สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๙).

วิกานดา จักรอิสราพงศ์. “การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแบบองค์รวม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒”. **รายงานการวิจัย.** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓.

(๔) บทความ:

ชุมพล ศรีทองกุล. “ครูกับการจัดกระบวนการเรียนรู้”. **วารสารวิชาการ.** ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๔๑) : ๒-๖.

ธีรศักดิ์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ์. “รูปแบบโรงเรียนในฝัน”. **วารสารวิชาการ.** ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๔๔) : ๙-๑๑.

พระครูวินัยธรสุดใจ ชิตมโน (मारประเดิม). “การใช้หลักธรรมสาราณียธรรม ๖ ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์”. **วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม.** ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๐.

รวีวัตร สิริภูบาล. “ครูนักวิจัยพัฒนาการเรียนรู้”. **มติชน.** ๒๖ มีนาคม ๒๕๔๔.

สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. “การจัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง”. วารสารข้าราชการครู. ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๕ (มิถุนายน-กรกฎาคม ๒๕๔๒).

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

ทฤษฎีปัญหา. ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี. [ออนไลน์].แหล่งที่มา : [http://www.true lookpanya.com/blog/content/6 2 2 5 0 / -teaartedu-teaart-teaarttea-](http://www.truelookpanya.com/blog/content/62250/-teaartedu-teaart-teaarttea-). [๒๕ กันยายน ๒๕๖๐].

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. “การจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพนักเรียน”. วารสารศูนย์ศึกษากาการพัฒนาคู. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๗. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/202009> [๑๖ ก.พ. ๒๕๖๐].

Sirikanya,sirikanya926.wordpress.com. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [https://sirikanya926. Wordpr](https://sirikanya926.Wordpr). [๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐].

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources

(I) Books:

Good, Carter V. **Dictionary of education**. New York: McGraw- Hill Book, 1974.

Hills, P.J. A . **Dictionary of education**. London: Routledge & Kegan Payi, 1982.

Holstein,C.B. “Irreversible, Stepwise Sequence in the Development of Moral Judgment”. **A Longitudinal Study of Males and Females**. Child Development. 47(9), 1976.

Hough,John B. and Duncan, Jam’es K. **Teaching description and analysis**. Addison-Westlu, 1970.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. **Determining Sample Size for Research Activities**, 1907.

Lanier, S.P. **Promotion Moral and Conceptual Development in Rural Adolescents**. London: Routledge and Kegan Paul, 1993.

Laughlim, Margaret A. And Hartoonian, Michale H. **Challenge of Social Studies. Instruction in Middle and High Schools**. Forth Worth: Harcourt Brace College Publishers, 1995.

- McMullen. C.M. “Effective Discipline and Contingency Management System in an Urban Junior High/Middle School with and Emphasis on development Needs to Young Adolescent”. **Dissertation abstracts International**, 46(7) : 1985.
- Michaelis, John U., **Social Studies for Children in a Democracy : A Guide to Basic Instruction**. 10th Edition. Boston : Allyn and Bacon, 1992.
- Moore, K.D. **Classroom teaching skills**. New York: McGraw-Hill, 1992.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑. พระครูสุธีร์คัมภีร์ญาณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. (ด้านพระพุทธศาสนา)

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำ มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

วุฒิการศึกษา : ป.ธ. ๖, พธ.บ. (ภาษาไทย), M.A. (Linguistics),
Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)

สถานที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๒. พระครูศรีธรรมโกศล, ดร. (ด้านหลักสูตร/เนื้อหาพระปริยัติธรรม)

ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสิมนาโก

วุฒิการศึกษา : พธ.บ., ศษ.ม., ปธ.ด. (การบริหารการศึกษา)

สถานที่ทำงาน : วัดสิมนาโก จังหวัดกาฬสินธุ์

๓. รองศาสตราจารย์ ดร. กนกอร สมปราชญ์ (ด้านการวิจัย)

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยขอนแก่น

วุฒิการศึกษา : พย.บ., ศษ.ม., ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา)

สถานที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยขอนแก่น

๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส (ด้านเนื้อหา)

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

วุฒิการศึกษา : ป.ธ. ๔, พธ.บ. (สังคมศึกษา), M.A.in Ed.P.G.dip. in Journalism,
Ph.D. (Ed.)

สถานที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๕. ดร.สมปอง ขาสึงห์แก้ว (ด้านระเบียบวิธีวิจัย)

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

วุฒิการศึกษา : กศ.บ. (เคมี - บริหารการศึกษา), กศ.ม. (บริหารการศึกษา),
ปธ.ด. (บริหารการศึกษา)

สถานที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

โทร. ๐๔๒-๕๕๒-๖๕๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/พิเศษ ๒๕๖๑

วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระครูสุธีคัมภีรญาณ,วิ.,ผศ.ดร.

ด้วย พระปลัดวรรณ ญาณวโร รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ผศ.ดร.รัชนิ จรุงศิริวัฒน์ ๒) ผศ.ดร.วิทยา ทองดี ในการนี้ เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในงานวิจัย จึงขอความร่วมมือตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาและขอบคุณในกุศลเจตนาช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

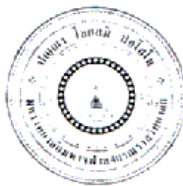
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา

วิทยาเขตขอนแก่น

๗ เม.ย. ๖๑

ผู้ประสานงาน :พระปลัดวรรณ ญาณวโร (นิสิต) โทร ๐๔๒ ๒๒๗ ๘๖๙๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑ พิเศษ/๒๕๖๑

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๖ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูศรีธรรมโกศล, ดร. ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญ วัดสิริมณโฑ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระปลัดวรรณา ญาณวโร รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของครูผู้สอน โดยใช้หลักสูตรสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จึงขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

พระครูศรีธรรมโกศล (ดร.)
(พระครูศรีธรรมโกศล(ดร.))
๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

เจริญพร

พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.
(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

๑๐ กันยายน ๒๕๖๑
๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระปลัดวรรณา ญาณวโร (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๖ ๒๒๗ ๘๖๙๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑ พิเศษ/๒๕๖๑

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๖ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.กนกอร สมปราชญ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระปลัดวรรณา ญาณวโร รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของครูผู้สอน โดยใช้หลักธรรมสภาวะเนยธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์" โดยมี ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จึงขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

อ.จ.ร.พ. (เจริญพร)

15 กย 61

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระปลัดวรรณา ญาณวโร (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๘๖ ๒๒๙ ๘๖๙๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖
 ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/พิเศษ ๒๕๖๑ วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๑
 เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร. ประยูร แสงใส

ด้วย พระปลัดวรรณ ญาณวโร รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ ๒) ผศ.ดร.วิทยา ทองดี ในการนี้ เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในงานวิจัย จึงขอความร่วมมือตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

จึงเจริญพามาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาและขอบคุณในกุศลเจตนาช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ผศ.ดร.เครื่องมือวิจัยแล้ว
 ผอ.รมณ.เขตขอนแก่น
 ๖ ก.ย. ๒๕๖๑ (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา

วิทยาเขตขอนแก่น

ผู้ประสานงาน :พระปลัดวรรณ ญาณวโร (นิสิต) โทร ๐๙๖ ๒๒๙ ๘๖๙๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

โทร. ๐๔๒-๕๕๒-๖๕๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/พิเศษ ๒๕๖๑

วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ดร. สมปอง ชาสิ่งแก้ว

ด้วย พระปลัดวรรณา ญาณวโร รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของผู้สอน โดยใช้หลักสารานุกรมธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ คือ ๑) ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ ๒) ผศ.ดร.วิทยา ทองดี ในการนี้ เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในงานวิจัย จึงขอความร่วมมือตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุมัติและขอบคุณในกุศลเจตนาช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา

วิทยาเขตขอนแก่น

ผู้ประสานงาน :พระปลัดวรรณา ญาณวโร (นิติต) โทร ๐๔๖ ๒๒๗ ๘๖๙๐

- ๐๔๖๒๖๕๒
- ๐๔๖๒๖๕๒
- ๐๔๖๒๖๕๒

๑๑
(ดร.สมปอง ชาสิ่งแก้ว)
๙ ก.ย. ๒๕๖๑

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๖๔

๑๕๙/๖๖
 25 ๐๐ 6/มกราคม 13 (30)
☒ บัณฑิตศึกษา ☐ อื่นๆ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
 อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
 ๔๐๐๐๐

๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์

ด้วย พระปลัดวรธนา ญาณวโร/สุวรรณเพ็ง รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ “เรื่องการจัดการเรียนรู้อาชีพพระพุทธศาสนาของ
 ครูผู้สอน โดยใช้หลักสารานุกรมธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” โดย
 มี ผศ.ดร.รัชนิ จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ดังกล่าวถูกต้องตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามมาตรฐาน
 จึงต้องมีข้อมูลเพื่อการวิจัย ดังนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตได้ขอข้อมูล
 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ในหน่วยงานที่ท่านดูแล โดยนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อ
 ประสานงานด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณใน
 กุศลเจตนาช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

พระปลัดวรธนา ญาณวโร โทร. ๐๘๖ ๒๒๗ ๘๖๙๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๐

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสิมนาโก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๓ ชุด

ด้วยพระปลัดวรรณา ญาณวโร/สุวรรณเพ็ง รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตร
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "เรื่องการจัดการเรียนรู้วิชา
พระพุทธศาสนาของผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดกาฬสินธุ์" โดยมี ผศ.ดร.รัชฎี จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา
เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนที่
ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่องานหรือข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคง
ได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

๕๐.

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

หมายเลขการบัณฑิตศึกษา โทร. ๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

พระปลัดวรรณา ญาณวโร โทร. ๐๔๒ ๒๒๗ ๘๖๙๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๐

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนชัยมงคลวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๓ ชุด

ด้วยพระปลัดวรรณ ญาณวโร/สุวรรณเทิง รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตร
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “เรื่องการจัดการเรียนรู้วิชา
พระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสารานุกรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ผศ.ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา
เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนที่
ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่องานให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร. ๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๖๖

พระปลัดวรรณ ญาณวโร โทร. ๐๔๖ ๒๒๗ ๘๖๔๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๑๐

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ กันยายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดกลาง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๓ ชุด

ด้วยพระปลัดวรธนา ญาณวโร/สุวรรณเพ็ง รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตร
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “เรื่องการจัดการเรียนรู้วิชา
พระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา
เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนที่
ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

พระปลัดวรธนา ญาณวโร โทร. ๐๘๖ ๒๒๗ ๘๖๙๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๐

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ กันยายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมโพธิธรรมาวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๓ ชุด

ด้วยพระปลัดวรรณ ญาณวโร/สุวรรณเพ็ง รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตร
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการจัดการเรียนรู้วิชา
พระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ผศ.ดร.รัชนิ จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา
เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนที่
ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่องานให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๖๖

พระปลัดวรรณ ญาณวโร โทร. ๐๘๖ ๒๒๗ ๘๖๙๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๐

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโลกสิ
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนไขววารวิทยาเสริม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๓ ชุด

ด้วยพระปลัดวรรณ ญาณวโร/สุวรรณเท้ง รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตร
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “เรื่องการจัดการเรียนรู้วิชา
พระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมีศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และ ศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา
เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนที่
ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่องานหรือข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุมัติขอขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร. ๐๘๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

พระปลัดวรรณ ญาณวโร โทร. ๐๘๖ ๒๒๗ ๘๖๙๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๐

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสมเด็จพระปริยัติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๓ ชุด

ด้วยพระปลัดวรธนา ญาณวโร/สุวรรณเพ็ง รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตร
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “เรื่องการจัดการเรียนรู้วิชา
พระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมีผ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา
เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนที่
ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่องานให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคง
ได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

พระปลัดวรธนา ญาณวโร โทร. ๐๘๖ ๒๒๗ ๘๖๔๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๐

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปทุมแพงศรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๓ ชุด

ด้วยพระปลัดวรธนา ญาณวโร/สุวรรณเพ็ง รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖๖ นิสิตหลักสูตร
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “เรื่องการจัดการเรียนรู้วิชา
พระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ผศ.ดร.รัชนิ จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา
เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนที่
ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคง
ได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

พระปลัดวรธนา ญาณวโร โทร. ๐๘๖ ๒๒๗ ๘๖๔๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๐

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดประจักษ์นิยม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๓ ชุด

ด้วยพระปลัดวรธนา ญาณวโร/สุวรรณเพ็ง รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตร
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “เรื่องการจัดการเรียนรู้วิชา
พระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ผศ.ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา
เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนที่
ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่องานหรือข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร. ๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

พระปลัดวรธนา ญาณวโร โทร. ๐๘๖ ๒๒๗ ๘๖๙๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๐

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ กันยายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบุญทริกาวาส

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๓ ชุด

ด้วยพระปลัดวรธนา ญาณวโร/สุวรรณเพ็ง รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตร
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “เรื่องการจัดการเรียนรู้วิชา
พระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา
เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนที่
ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่องานให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

พระปลัดวรธนา ญาณวโร
๒๖ พ.ย. ๖๓

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร. ๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

พระปลัดวรธนา ญาณวโร โทร. ๐๔๖ ๒๒๗ ๘๖๔๐

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๐

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองบัวพัฒนาวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๓ ชุด

ด้วยพระปลัดวรธนา ญาณวโร/สุวรรณเพ็ง รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตร
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “เรื่องการจัดการเรียนรู้วิชา
พระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ผ.ดร.รัชนี จรุงศิริวัฒน์ และ ผ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา
เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนที่
ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร. ๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

พระปลัดวรธนา ญาณวโร โทร. ๐๘๖ ๒๒๗ ๘๖๔๐

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างแบบสอบถาม/แบบทดสอบ/แบบประเมิน

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๒. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ความระดับปฏิบัติของท่านที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนโดยใช้หลัก สาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๓. ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสอบถามให้ครบทุกตอน

๔. แบบสอบถามแต่ละตอนจะมีคำชี้แจงของตอนนั้น ๆ เพื่อผู้ตอบแบบสอบถามจะได้ทราบ ว่าต้องทำอะไร อย่างไร เพื่อให้การตอบเป็นไปอย่างถูกต้อง สมบูรณ์ กรุณาอ่านคำชี้แจงก่อน แล้วจึงตอบแบบสอบถาม

๕. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลต่อการปฏิบัติงานและสถานภาพทางราชการของท่านแต่อย่างใด

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดีและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระปลัดวรรณนา ญาณวโร

นิสิตปริญญาโท

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน [] หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านเพียงข้อเดียว

๑ ตำแหน่ง

[] ผู้บริหารสถานศึกษา

[] ครูผู้สอน

๒. ประสบการณ์ทำงาน

[] ระยะไม่เกิน ๕ ปี

[] ระยะเวลา ๖ - ๑๐ ปี

[] ระยะเวลา ๑๑ - ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ ระดับปฏิบัติที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลัก สาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความที่ละข้อแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน [] ช่องระดับความคิดเห็นตามสภาพที่เป็นจริง โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

ระดับ ๕ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ	มากที่สุด
ระดับ ๔ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ	มาก
ระดับ ๓ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ	ปานกลาง
ระดับ ๒ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ	น้อย
ระดับ ๑ หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

ข้อที่	สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖	ระดับปฏิบัติการ				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑. ด้านเมตตากายกรรม (ทำสิ่งใดด้วยความปรารถนาดี)						
๑	ครูผู้สอนมีการแสดงกิริยาอาการสุภาพในการปฏิบัติงานต่อผู้ร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง					
๒	ครูผู้สอนมีน้ำใจช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ					
๓	ครูผู้สอนมีการแสดงออกต่อผู้อื่นด้วยเมตตา คือ แสดง ไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน					
๔	ครูผู้สอนมีอัธยาศัยอ่อนน้อมไม่แสดงอาการรังเกียจหรือดูหมิ่นเหยียดหยามต่อเพื่อนร่วมงาน					
๕	ครูผู้สอนมีความตั้งใจทุ่มเทปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างสม่ำเสมอ					
๖	ครูผู้สอนเอาใจใส่เกี่ยวกับปัญหาและกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์					
๗	ครูผู้สอนแสดงออกซึ่งความยินดีเมื่อผู้ร่วมงานประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ด้วยความจริงใจ					
๒. ด้านเมตตาวจีกรรม (การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม)						
๘	ครูผู้สอนเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ พูดจาดีมีอัธยาศัยไมตรีดียิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเป็นกันเอง					
๙	ครูผู้สอนให้ข้อเสนอแนะหรือทักท้วงต่อเพื่อนร่วมงานอย่างสุภาพ					

ข้อที่	สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสารานุกรม ๖	ระดับปฏิบัติการ				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑๐	ครูผู้สอนไม่พูดหรือทำในสิ่งที่ทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกสะเทือนใจ น้อยใจ หรือคับแค้นใจ					
๑๑	มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของทางโรงเรียนและ สังคมที่ถูกต้องอย่างเหมาะสม					
๑๒	ครูผู้สอนมีวิธีการหรือเทคนิคในการรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ ซักถาม หรือให้คำปรึกษาหารือ ให้คำแนะนำต่าง ๆ					
๑๓	ครูผู้สอนใช้คำพูดภาษาที่สุภาพเมื่อสนทนาพูดคุยกับเพื่อน ร่วมงาน เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง					
๑๔	ครูผู้สอนใช้คำพูดในการพูดคุยกับเพื่อนร่วมงานและให้เกียรติ ซึ่งกันและกัน					
๓. ด้านเมตตามโนกรรม (การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี)						
๑๕	ครูผู้สอนได้ปฏิบัติงานด้วยความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม อุทิศตนเพื่องาน					
๑๖	ครูผู้สอนได้ปฏิบัติงานด้วยการใส่ใจกับผู้ร่วมงานเป็นอย่างดีคิด ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์					
๑๗	ครูผู้สอนร่วมปฏิบัติงานและสนับสนุนกิจกรรมวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมใน สถานศึกษา					
๑๘	ครูผู้สอนปฏิบัติงานด้วยความมีจิตใจที่ซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่มี ความโลภใช้หน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน					
๑๙	ครูผู้สอนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยุติธรรมเป็นกลาง ไม่ลำเอียง					
๒๐	ครูผู้สอนปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายให้เหมาะสมด้วย ความเต็มใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา					
๒๑	ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงความคิดเห็นที่ เป็นประโยชน์เสมอ					
๔.ด้านสาธารณโภคี (การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง)						
๒๒	สถานศึกษาจัดสรรสวัสดิการ หรือการสนับสนุนการทำงานตาม ความเหมาะสมเป็นธรรมแก่ทุกคน					

ข้อที่	สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสารานุกรม ๖	ระดับปฏิบัติการ				
		๕	๔	๓	๒	๑
๒๓	สถานศึกษาให้บริการด้านสาธารณูปโภคแก่ชุมชนด้วยความ จริงใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน					
๒๔	มีการใช้เครื่องใช้และอุปกรณ์ต่าง ๆ ของ สถานศึกษาอย่าง ประหยัด และเหมาะสม					
๒๕	มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สงเคราะห์กัน ในหมู่ผู้ร่วมงานด้วยกัน แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย					
๒๖	มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน					
๒๗	ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะ ผู้บริหารหรือ ครูผู้สอนโดยมุ่งความสำเร็จเพื่อประโยชน์สูงสุด					
๒๘	มีการตัดสินใจภายใต้มติที่ประชุม ที่ผ่านการเห็นชอบจาก บุคลากรส่วนใหญ่					
๕. ด้านศีลสามัญญตา (ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย)						
๒๙	มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย					
๓๐	ปฏิบัติหน้าที่โดยรักษาระเบียบวินัยรับผิดชอบและชื่อเสียงของ หมู่					
๓๑	ปฏิบัติตนอยู่ในความเที่ยงธรรม					
๓๒	ยินดีรับฟังข้อเสนอแนะที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อพัฒนา ตนเองปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ					
๓๓	เคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้ร่วมงานมีความปรองดองในหมู่ คณะ					
๓๔	เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ การงาน อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การ ดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ					
๖. ด้านทฤษฎีสามัญญตา (การมีความคิดเห็นร่วมกันเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น)						
๓๕	การทำงานโดยมีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการ สำคัญที่จะนำไปสู่การจัดตั้งปัญหา					
๓๖	รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่าง และยอมรับในสิ่งที่ ถูกต้องชอบธรรม					
๓๗	ทำงานโดยยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงามหรือ จุฑหมาย					

ข้อที่	สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสารานุกรม ๖	ระดับปฏิบัติการ				
		๕	๔	๓	๒	๑
	สูงสุดอันเดียวกัน					
๓๘	มีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินใจกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา					
๓๙	เมื่อการปฏิบัติงานมีปัญหา จะมีการประชุม แก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี					
๔๐	บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของ สถานศึกษา					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้
หลักสารานุกรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๓.๑ ด้านเมตตาการุณกรรม คือ การสร้างความประทับใจทางกิริยาอาการ ช่วยเหลือภาระ
งานของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจแสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

๓.๒ ด้านเมตตาวจีกรรม คือ การสร้างความประทับใจทางวาจา ช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์
สั่งสอนแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

๓.๓ ด้านเมตตามโนกรรม คือ การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ตั้งจิต
ปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันมองเห็นในแง่ดี

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

๓.๔ ด้านสาธารณโภคี คือ การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง เมื่อได้สิ่งใดมา โดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้แต่ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้ใช้สอย ร่วมกันแก่กันมองกันในแง่ดี

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

๓.๕ ด้านศีลสามัญญตา คือ ความเป็นคนมีจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรม อันดีงามเสมอภาค มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัยไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

๓.๖ ด้านทฤษฎีสามัญญตา คือ มีทัศนคติ มีความชอบธรรม มีความเห็นคล้อยตามกัน ไม่ ขัดแย้งกัน มีความสามัคคีปรองดองกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะ นำไปสู่ทางจัดตั้งปัญหา

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....
.....

ขออนุโมทนาขอบคุณ

แบบสัมภาษณ์
สำหรับ(ผู้อำนวยการ/ครูผู้สอน)
เรื่อง การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสารานิยธรรม ๖
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสารานิยธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๒. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของท่านที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสารานิยธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนโดยใช้หลัก สารานิยธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๓. ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสัมภาษณ์ให้ครบทุกตอน

๔. แบบสัมภาษณ์แต่ละตอนจะมีคำชี้แจงของตอนนั้น ๆ เพื่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จะได้ทราบ ว่าต้องทำอะไร อย่างไร เพื่อให้การตอบเป็นไปอย่างถูกต้อง สมบูรณ์ กรุณาอ่านคำชี้แจงก่อน แล้วจึงตอบแบบสอบถาม

๕. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลต่อการปฏิบัติงานและสถานภาพทางราชการของท่านแต่อย่างใด

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระปลัดวรธนา ญาณวโร

นิสิตปริญญาโท

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อ.....นามสกุล.....

๒. เพศ () หญิง () ชาย

๓. อายุ: ปี

๔. อาชีพ: ตำแหน่ง:

๕. ที่อยู่:
.....

ตอนที่ ๒ ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้

หลักสูตราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

๒.๑ ด้านเมตตากายกรรม คือ การสร้างความประทับใจทางกายภาพ ช่วยเหลือภาระ

งานของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจแสดงกายภาพสุภาพ เคารพนับถือกัน

ความคิดเห็น

.....
.....
.....

๒.๒ ด้านเมตตาวจีกรรม คือ การสร้างความประทับใจทางวาจา ช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอน

แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน

ความคิดเห็น

.....
.....
.....

๒.๓ ด้านเมตตามโนกรรม คือ การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี คิด

ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันมองกันในแง่ดี

ความคิดเห็น

.....
.....
.....

๒.๔ ด้านสาธารณโภคี คือ การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันทันทีนั้น เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้แต่ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้ใช้สอยร่วมกันแก่กันมองกันในแง่ดี

ความคิดเห็น

.....

.....

.....

๒.๕ ด้านศีลสามัญญตา คือ ความเป็นคนมีจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรม อันดีงามเสมอภาค มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัยไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ

ความคิดเห็น

.....

.....

.....

๒.๖ ด้านทวิญญูสามัญญตา คือ มีทัศนคติ มีความชอบธรรม มีความเห็นคล้อยตามกัน ไม่ขัดแย้งกัน มีความสามัคคีปรองดองกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ทางจัดซึ่งปัญหา

ความคิดเห็น

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ขออนุโมทนาขอบคุณ

ภาคผนวก ง

ผลการวิเคราะห์ค่า IOC หรือผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางตรวจค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อความกับจุดประสงค์

ข้อที่	คะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	IOC	สรุปผลการประเมิน
	๑	๒	๓	๔	๕			
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๗	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๘	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๙	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๐	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๗	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๘	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๙	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๐	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อที่	คะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	IOC	สรุปผลการประเมิน
	๑	๒	๓	๔	๕			
๒๗	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๘	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๙	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๐	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๑	-๑	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๗	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๘	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๙	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔๐	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้

สรุปผลการหา ค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน ทุกท่านมีความคิดเห็นว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องกับตัวแปรทั้ง ๖ ด้าน เรื่อง การจัดการเรื่องการสอนของครูผู้สอนโดยใช้หลักสารานุกรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

มีค่า IOC อยู่ระหว่าง ๐.๘ – ๑.๐

ภาคผนวก จ

ค่าความเชื่อมั่นจากการทดลองเครื่องมือ (Try Out) และหนังสือ

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๐

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๓ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัคคีวัดสิมนาโก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๓ ชุด

ด้วยพระปลัดวรธนา ญาณวโร/สุวรรณเพ็ง รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๓๐๐๖ นิสิตหลักสูตร
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “เรื่องการจัดการเรียนรู้วิชา
พระพุทธศาสนาของครูผู้สอน โดยใช้หลักสาราณียธรรม ๖ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดกาฬสินธุ์” โดยมี ผ.ดร.รัชฎี จรุงศิริวัฒน์ และ ผ.ดร.วิทยา ทองดี เป็นคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา
เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียนที่
ท่านกำกับดูแล โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่องานหรือข้อมูลแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคง
ได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

พระปลัดวรธนา ญาณวโร

(พระครูสุเมธโสภณ)

๕๐.

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา โทร. ๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๖๖

พระปลัดวรธนา ญาณวโร โทร. ๐๔๒ ๒๒๗ ๘๖๔๐

ค่าเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถาม ๓๐ ชุด (Try Out)

ตาราง ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก
๑	๐.๕๘	๒๑	๐.๕๓
๒	๐.๔๕	๒๒	๐.๔๗
๓	๐.๒๘	๒๓	๐.๕๐
๔	๐.๔๗	๒๔	๐.๔๗
๕	๐.๓๑	๒๕	๐.๕๙
๖	๐.๕๕	๒๖	๐.๕๕
๗	๐.๔๘	๒๗	๐.๔๗
๘	๐.๔๔	๒๘	๐.๔๗
๙	๐.๔๕	๒๙	๐.๕๒
๑๐	๐.๖๗	๓๐	๐.๕๐
๑๑	๐.๖๑	๓๑	๐.๓๓
๑๒	๐.๔๘	๓๒	๐.๗๕
๑๓	๐.๕๐	๓๓	๐.๖๒
๑๔	๐.๓๖	๓๔	๐.๖๑
๑๕	๐.๕๑	๓๕	๐.๗๖
๑๖	๐.๕๘	๓๖	๐.๗๑
๑๗	๐.๔๗	๓๗	๐.๕๔
๑๘	๐.๕๘	๓๘	๐.๖๐
๑๙	๐.๕๘	๓๙	๐.๔๒
๒๐	๐.๖๐	๔๐	๐.๕๙

มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง ๐.๒๘ – ๐.๗๖

ค่าความเชื่อมั่น (α) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๓๕

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	: พระปลัดวรรณนา ญาณวโร(สุวรรณเพ็ง)
วัน เดือน ปี เกิด	: ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๘
ภูมิลำเนาที่เกิด	: วัดป่าพุทธญาณรังษี ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
การศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๕๒ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น : พ.ศ. ๒๕๕๓ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น : พ.ศ. ๒๕๕๗ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ประสบการณ์การทำงาน	: เป็นพระสอนศีลธรรมในจังหวัดขอนแก่น และสอนนักธรรม ตรี โท เอก สำนักวัดป่าพุทธญาณรังษี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
อุปสมบท	: ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๔๘
สังกัด	: สำนักวัดป่าพุทธญาณรังษี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ปีที่เข้าศึกษา	: ๒๕๖๑
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดป่าพุทธญาณรังษี ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐